

DĚS NA HOŘE

**Charles-Ferdinand
Ramuz**

Městská knihovna v Praze

půjčuje

knihy, audioknihy,
obrazy, deskové hry...

nabízí prostory pro

samostatné studium,
skupinová setkání,
přednášky, konference...

pořádá

autorská čtení, přednášky,
koncerty, filmové projekce,
akce pro děti...

poskytuje online služby

e-knihy, digitalizované dokumenty,
přednášky, kurzy...

podporuje tvoření v kreativních dílnách

DOK16 pro práci se dřevem a papírem
Atelier pro šití a vyšívání

Suterén pro 3D tisk, knižní vazbu, kaligrafii a pyrografii

mlp.cz
e-knihovna.cz
knihovna@mlp.cz
facebook.com/knihovna

Děs na hoře

Charles-Ferdinand Ramuz

Přeložila Lída Faltová

Znění tohoto textu vychází z díla [Děs na hoře](#) tak, jak bylo vydáno nakladatelem Rudolfem Škeříkem v Praze v roce 1937.

Podle [předlohy](#) z fondu [Moravské zemské knihovny v Brně](#).

Text díla (Charles-Ferdinand Ramuz: Děs na hoře), publikovaného [Městskou knihovnou v Praze](#), není vázán autorskými právy.

Vydání (obálka, upoutávka, citační stránka a grafická úprava), jehož autorem je Městská knihovna v Praze, podléhá licenci [Creative Commons Uvedte autora-Neužívejte dílo komerčně-Zachovejte licenci 3.0 Česko](#).

Verze 1.0 z 16. 2. 2024.

OBSAH

1.....	6
2	8
3	16
4	23
5	33
6	43
7.....	52
8	63
9	76
10.....	82
11.....	86
12.....	91
13.....	105
14.....	121
15.....	127
16.....	138
Ediční poznámka	146

1

Starosta mluvil a mluvil.

Sedění obecního zastupitelstva, které se začalo o sedmi hodinách večer, o deseti hodinách ještě trvalo.

Starosta pravil:

„Jsou to povídačky. Nikdo nikdy dobře nevěděl, co se tam nahoře přihodilo, je tomu již dvacet let a to je dávno. Podle mého názoru je na celé věci nejjasnější to, že již dvacet let necháváme darmo růst krásnou trávu, kterou by se uživilo sedmdesát kusů dobytka po celé léto; myslíte-li tedy, že je obec dost bohatá, aby si platila takový přepych, řekněte to. Ale já si to nemyslím a já z toho odpovídám...“

Předsedu našeho obecního výboru Maurice Prâlonga podporovala strana mladých, protože byl zvolen mladými; ale měl proti sobě stranu starých.

„To je to právě,“ pravil Munier, „jsi tuze mladý. Dvacet let, vy se na to už nepamatujete... My naopak se pamatujeme.“

Tu vypravoval ještě jednou, co se stalo před dvaceti lety nahoře na té pastvině, na tak zvané Sasseneire; pravil:

„Na trávě nám záleží jako vám, o prospěch obce se staráme stejně jako vy; jenže co jsou platny peníze, je-li v sázce náš život.“

To je rozesmálo; ale on mluvil dále:

„Ale ano, jak vám povídám, a já vím, co povídám, a znova to opakuji...“

„Nuže!“ pravil starosta.

Mladí ho stále podporovali, ale staří se ještě bránili; a Munier zas:

„Povídám život, život dobytka, život lidí...“

„Nuže,“ začal znova starosta, „to jsou povídačky... Naproti tomu můj bratranec Crittin je vážný člověk, u něho bychom měli všecku záruku. A jak vám říkám, nejméně sedmdesát kusů dobytka bude zaopatřeno po celé léto, kdežto zde nevíme, jak bychom jej užívali, když všecka ta tráva tam nahoře propadá zmaru, pučí, zelená se, zraje, schne, a nikdo jí neužije... Kromě toho bychom dostali několik set franků nájemného... Stačí, řeknete-li ano...“

Munier zavrtěl hlavou.

„Já povídám ne.“

Mnozí ze starých řekli stejně ne.

Munier znova povstal:

„Hleďte, kdyby ta věc vynesla obci pět tisíc franků ročně, deset tisíc franků, patnáct tisíc franků, kdyby vynesla padesát tisíc franků ročně, já bych přesto řekl ne a zase ne a pořád ne. Protože běží o lidský život, a nejen o život na tomto světě, ale o život na onom světě, a ten je dražší nad všechno zlato, které bychom mohli nahromadit, a třeba by ho bylo až nad střechu...“

Ale strana mladých ho přerušila, řkouc: „To stačí.“

Říkali: „Dobře, dobře, teď už můžeme jen hlasovat!“

Někteří vytahovali hodinky:

„Už tři hodiny se o tom mluví...! Kdo je pro? Kdo je proti?“

Napřed hlasovali zvednutím ruky, aby se hlasovalo; pak hlasovali říkajíce ano nebo ne.

„Ti, kteří hlasují pro, zvednou ruku,“ řekl starosta.

Osmapadesát rukou se zvedlo a jen třiatřicet se nezvedlo.

2

Začalo se tedy vyjednávat s Petrem Crittinem, nájemcem z údolí.

V údolí mají jiné názory, které se vždycky neshodují s našimi, neboť ti lidé žijí u dráhy. Petr Crittin byl starostův příbuzný ze strany jeho ženy a celá věc povstala z rozhovoru, který měl starosta v zimě s tím bratrancem, jenž se divil, vida, že ta hora leží ladem. Starosta mu vyprávěl proč a Crittin se smál, vždyť byl z údolí. Řekl starostovi:

„Já bych tu horu najal, kdybys chtěl.“

„Ach, kdyby to záviselo jen na mně...“ odpověděl starosta.

„Poslyš,“ řekl Crittin, „příštího léta nebudu už mít Chenalette; předražují mi ji, hledám tedy něco jiného... a jak jsem ti řekl: najmu Sasseneire, jak jen budou chtít... Ty bys to měl navrhnout obecní radě; divil bych se, kdyby ještě byli proti tomu, vždyť to, cos mi vyprávěl, je stará povídačka; ty tomu sám nevěříš, nebo snad ano?“

„Na mou věru ne.“

„Nuže...“

Crittin zvedl sklenku muškátového vína:

„Na zdraví...“

„A ovšem,“ ujal se znovu slova, „první rok bych vám nemohl dát tuze mnoho, protože bych tam musil udělat pořádek. Ale dovede-li to člověk chytit za pravý konec, je zajímavé vydat se na horu a udělat tam pořádek, mě to zajímá... A pro tebe také bude výhodné, podaří-li se ti zlepšit obecní finance, které, myslím, nejsou právě nejlepší, získáš tím důvěru...“

„No, nejsou.“

„Vidíš.“

Vypili spolu ve sklepě ještě sklenku, pak ještě jednu a tu starosta zas promluvil:

„Ach, cožpak já, to víš, já souhlasím; myslil jsem na to již dávno, šlo jen o to, abych měl pachtýře. Ale nyní, to se rozumí, ta otázka se nemůže vyřídit leda v obecní radě a radou; bylo by tedy napřed třeba, abych se trošičku poohlédl, co o tom soudí lidé... Ano, tak připravit půdu, zpracovat veřejné mínění. Potom ti vzkáži...“

„Ujednáno.“

Vypili ještě jednu sklenici.

„Já,“ povídal Crittin, „nepochybuji ani za mák, že se ta věc srovná, vezme-li se to za pravý konec, neboť nikdo, až na dva či tři starce, v hloubi duše těm povídačkám nevěří. Podle mého názoru musíš na to zpříma, to tě jen posílí, uvidíš, neboť za tebou je mládež. Na zdraví...!“

„Na zdraví!“

„A nezbývalo by již nic než se shodnout o podmínkách, a my se shodneme; přivedu svého synovce Modesta, mám kotel na sýr, mám všecko, čeho je třeba... S opravami bychom mohli začít v polou května... Ke konci června by bylo všecko hotovo...“

Začátkem všeho byl tento rozhovor starosty s jeho bratrancem o Vánocích; a opravdu, opozice nebyla tak silná, jak se obával starosta, jenž byl trochu bázlivé povahy. Všichni lidé, kterým ještě nebylo čtyřicet let, mu říkali:

„Ach, jen když někoho máte...! Myslili jsme již na to stejně jako vy, ale to právě bylo mrzuté, že jsme o nikom nevěděli. Víte, ty historyky... Nadělalo to rozruchu... Ale máte-li nyní někoho a někoho jistého a někoho, za koho byste ručil, my souhlasíme, my budeme hlasovati pro...“

Minul měsíc, dva měsíce; starosta nepřestával mluvití obezřele o svém plánu s lidmi, kteří se mu náhodou připlétli do cesty;

někteří vrtěli hlavou, ale většina mnoho nenamítala; bylo zřejmé, že ty povídačky, staré dvacet let, byly již opravdu zapomenuty; a konec konců si to mohl starosta vypočítat na prstech: ten pro a ten pro, a tamten proti; vycházel mu součet pro jednu stranu a druhý součet pro druhou, dva součty bez velké námahy, napřed v hlavě, pak na papíře; pak svolal zastupitelstvo.

Obecní shromáždění zasedalo jednou, zasedalo po druhé – a výpočty starostovy, jak jsme právě viděli, nebyly zrovna špatně sestaveny. Osmapadesát ano, třiatřicet ne: krásná většina – třeba staří nebyli spokojeni a mnozí po hlasování odešli ze světlice – ale my ostatní, my se tomu trochu posmíváme, protože bylo hlasování, a starosta si myslil: „Buď jak buď, já jsem kryt...“, což pro něho bylo hlavní. Hned nazejtří ráno napsal svému bratranci, neboť se mělo ještě debatovati o podmínkách, ale to byla věc rady, která se skládala jen ze čtyř členů (všem čtyřem bylo přes padesát let a zasedali tam od posledních voleb, které dopomohly Prâlongovi k starostenství).

Mladí se dostávají nahoru a zároveň vynášejí navrch lidi, kteří mají stejné názory jako oni. A mladí mají za to, že jsou tu jen oni sami, že jen oni vidí jasné, protože mají vzdělání, kdežto staří umějí taktak číst a psát. Mladí dobyli vítězství, Petr Crittin se znovu objevil; bez velké námahy se shodli o podmínkách; pak se domluvili, že než se rozhodnou nadobro, půjdou se podívat na místo, jak se věci opravdu mají.

Musili čekat, až začne tát sníh; na štěstí byla zima sice velmi tuhá, ale zato suchá a jaro se ohlašovalo časně. Pastvina Sasseneire je dva tisíce tři sta metrů vysoko; mnohem výše než ostatní pastviny, které obec má; jsou tři, ale ty se rozkládají na úbočí údolí, kdežto Sasseneire je v pozadí pod ledovcem. Stává se, že v těch výškách bývá na místech málo výslunných ještě v červnu na dvě

tři stopy sněhu. Letos bylo pro Crittina s výhodou, že bílá vrstva nebyla tak silná jako obvyčejně a tak ji rychleji strávil milé teplo slunce, které od března začalo vydatně svítit. Nebylo ještě ani půl května a již se mohli vydat nahoru, a bylo jich pět, to jest starosta, Crittin a jeho synovec, Compondu a obecní hlídač. Vyšli o čtyřech hodinách ráno se svítilnami a se zásobami a nezapomněli ani na jednu či dvě butelky muškátového vína a butelka je malý mělký modřínový soudek, do něhož se vejde korbel nebo půl druhého litru vína. Měli okované střevice a oba Crittinové kožené kamaše, ostatní jen soukenné holenice, zapjaté po straně. Napřed se jde po rovině po levém břehu bystřiny tekoucí v řečišti zarytém velmi hluboko mezi dvěma vysokými písečnými výspami, které se objevují, když voda začne opadávat. V této roční době však zmizely úplně písčiny, ba i oba břehy. Bylo neurčitě viděti, jak bystřina zvedá až k samé hladině luk svůj bílý hřbet, a ten jako by se zmítal na místě. Dobrý kraj tu byl, s travou již vysokou, posetou květinami; zde byl ještě dobrý kraj, bystřina mezi pastvinami tu byla tichá a docela klidná jako pasoucí se zvíře. Muži kráčeli ve dvou hloučcích: starosta a Crittin vpředu. Starosta měl svítilnu; obecní hlídač měl svítilnu. Začali lézti do kopce. Vzdaľovali se ponenáhlu od bystřiny. Tu nechali nalevo; lezla dolů jako po provaze, a oni sami vystupovali po pravé straně po pahorkaté půdě, a ty pahorky jako by přicházely před ně a stavěly se jim do cesty, takže musili kráčet ustavičně vzhůru dolů a zas vzhůru dolů. Minuli skupinku seníků, které se tu sešly a dívaly se na ně, jak přicházeli, zmlkly, aby viděly, jak přicházejí, potom se přitiskl jeden k druhému, jako by chtěly pomlouvat. Zde pocestní ještě trochu viděli, protože jim svítily hvězdy a nebe tu bylo ještě dost široké. Ale okraje údolí se brzy sblížily a pocestní zároveň uzřeli, jak jim přichází vstříc jakási nová noc, černější, jakoby pod druhou nocí, a ta jim bránila

v další cestě. Starosta zvedl svítilnu a byla to svítilna s čtverhrannými tabulkami, které propouštěly pruh světla vpředu a na obou stranách; bylo viděti, jak se každý ten pruh prodlužuje: jeden zasahuje příkrý svah naproti nim, kde kameny vrhaly stín, oba druhé pruhy zavolaly ze tmy napravo a nalevo červené kmeny jedlí, a ty vypadaly, jako by byly nevysoko nad zemí zlomeny větrem. Začali putovat mezi těmi podstavci sloupů jako ve sklepní chodbě, kterou před nimi vyhlubovala lucerna, jak šli kupředu; pak ji svítilna odklidila, a tu se na ně zřítily všechna tma. Byli do ní chyceni, tížila je na ramenou, měli ji na hlavě, na stehnech, kolem rukou, podle paží, bránila jim v pohybech, lezla jim do úst; a oni tmu žvýkali, vyplivovali ji, zas ji žvýkali a znova vyplivovali, jako když se vám v lese dostane do úst hlína. Tak se chvíli bránili, jako by byli pochováni za živa, pak je světlo svítilny vzkřísilo z mrtvých. – Šli, pět mužů šlo a ze svahu, na nějž vystupovali, se co chvíle skutálel kámen, který sami rozkutáleli a jehož rachocení se mísilo do dupání jejich bot; někteří kouřili, ale za takové tmy mohli nakrásně kouřiti, přece jim připadalo, jako by nekouřili.

Mohli sebevíc potahovat z troubele a vdechovat všecek kouř: když dýmku není vidět, jako by nebyla. Nechali tedy dýmky pomalu vyhasnouti a vstřčili je do kapes. Byli bez dýmek, jen trochu dupali; pak ten či onen něco řekl, ale není-li slov vidět, jsou jako ty dýmky, ani slova nechutnají. Konec konců vůbec nemluvili; tak uslyšeli lépe bystrinu, když se vrátila i se svým hukotem, blížila se pomaloučku, pak v jedné zátočině byla náhle tu ve vší své síle. Právě vešli do rokle. Byli by mohli křičet z plna hrdla, nikdo by je nebyl slyšel. Byli by mohli třeba střílet z pušky: rána by se nebyla rozlehla v ohromnosti hluku, lidem se zdálo, že se vznášejí, jako by byli chyceni pod pažemi; dokonce se na chvíli zastavili. Pak zas uviděli, jak se starostova svítilna zvedla opisujíc půlkruh;

nevěděli dobře, jak vysoko byla nad zemí, ani jak byla držena, ani kdo ji držel; vznášela se tedy jakoby sama od sebe ve vzduchu, zakroužila dvakrát či třikrát, načež světelné pruhy zasáhly nalevo dřevěnou ohradu, napravo skalnatý svah, a před chodci se objevila znova cesta tak úzká, že sotva mohli projít jeden za druhým; proto se muži postavili do řady. Průchod byl vyhlouben v samé skále a ta byla vyhozena prachem. Skalní stěna spadala srážně dolů po levici, takže hluk přicházel přímo, dotýkal se jich pod bradou, pod jedním uchem, na jedné straně obličej; pak najednou tam, kde se začínala skalní klenba, bylo naopak téměř ticho a prázdno. Tam by byli musili hluk hledati; to přišli do padolu.

Stoupají vzhůru, jdou znova po rovině, zas vystupují; ta cesta k salaši je dlouhá cesta, protože napřed se musí projít celou roklí od jednoho konce ke druhému. Na výstup nahoru se počítají čtyři hodiny a tři na sestup dolů za slušného počasí, ale začátek května nebyl ještě příliš příznivý čas a čtyři hodiny byly hodně překročeny. Ale konečně přece uviděli, jak se jedle rozestupují a začali je také rozeznávat až po vršky v jemném světelném prachu, podobném prachu zvířenému větrem na cestách. Byly tam kmeny, které vynikaly tmavší barvou v šedi vzduchu, a nahoře mezi stromy se ukázaly zároveň jakési vikýře se špatně umytými tabulkami. Těch pět mužů ušlo ještě kus cesty, rozhrnovali před sebou tu a tam poslední záclonu stínu, pak se octli docela v světle, na mýtině, kde se lucerny proměnily jen v dvě neúčinné barevné skvrnky, a proto je sfoukli. Musili postupovat kupředu opatrně, neboť tam byla široká sněhová závěj. Crittin s okovanou holí šel vpředu; napřed vyšlápl nohou díru, pak se do ní zabořil do polou lýtka, pak udělal krok; a ostatní šli jeden za druhým za ním, vkládajíce nohy do děr, které prošlapal Crittin. Bylo viděti, jak všech pět postupuje kupředu, jak po každé sebou trhli, jak se pomalu

posunovali, a dlouho vypadali jako pět teček, pět docela maličkých, černých teček na bílém sněhu. Dostali se do nové závěje, octli se v hromadě sesutého sněhu; vpředu a vedle nich se začaly vynořovat velké skalní stěny. Muži vystupovali oklikami k nim, a skalní srázy, ty zas sestupovaly dolů k lidem a byly čím dál tím strmější a naoko čím dál tím hladší. Zde již nebylo stromů, ani jediného druhu stromů; ba nebylo ani stopy po trávě: všecko bylo šedé a bílé, šedé a pak bílé a nic než šedé a bílé. A oni tam nahoře byli menší a menší pod skalními srázy vyššími a vyššími, a ty byly také šedé, tmavošedé, pak jasně šedé; pak náhle zružověly, nepřírozně zružověly, neboť to není stálá barva; je to barva jako barva květin, ale klamavá barva, rychle pomíjící, neboť zde již není květin, ani tu není života. A začíná tu špatný kraj, ošklivý na pohled a nahánějící hrůzy. Je nad květinami, nad teplem, nad travou, nad dobrými věcmi, nad zpěvem ptáků, poněvadž ti zde neumějí nic než křičet: kavče podhorní, kavka s červeným zobákem; černí nebo bílí nebo šedí ptáci, kteří zde ještě mohou žít, ale bez písni; kromě nich tu není nic a nikoho, neboť jsme nad blahým životem a nad lidmi – a zatím slunce vycházelo, dotýkajíc se paprsky všech pěti zároveň na levé straně – a léto zde trvá nanejvýš dva tři měsíce.

Jenže člověk je nucen vydati se tam pro tu trochu obživy, kterou tam ještě může nalézt; proto ti muži vystupovali stále nahoru a slunce se jich dotklo na levé straně; pak byli celí na slunci; byli oslněni jasným sněžným skvrn, které ještě musili přejít; jinde byly zřícené laviny.

Přiblížili se znova k bystrině, pak ji uviděli, jak visí na skalách naproti nim.

Tu udělali ještě mnoho zataček, postupující nahoru oklikami, postupující k místu nad tou poslední přehradou – tak v půli půldne přišli na kraj posledního výstupku cesty. Bylo vidět, jak vy-

stupovali nahoru, napřed se vynořil klobouk a hlava, pak ramena; pak se před nimi rozprostřela celá pastvina.

A v pozadí pastviště se objevil také ledovec, který tam visel omalovaný krásnými barvami jako celé to úžlabí; a všechny ty krásné barvy jim přišly vstříc; ale oni si toho téměř nevšimli, zajímalo je něco jiného.

Prâlong pronesl k svému bratranci jen tato slova:

„Nuže, buď jak buď, vidíš, že místa je zde habaděj...“

A Crittin řekl:

„Místa ano...“

Pak šli bez řeči dále; vešli mezi balvany, vysoké jako domy, a za-bořili se do sněhu; chodili mezi balvany v uličkách plných sněhu, vyšli z uliček mezi balvany, octli se mezi kamením, pak na svahu, kde byl trávník jako plst', ještě vlhký a prohýbající se pružně pod nohama, protože tam právě roztál sníh. Muži vystupovali stále nahoru, až došli pod skalní stěnu.

Tam byla salaš. Napřed ji nerozeznávali od skalní stěny, neboť se o ni opírala, a krov střechy, která měla jen jednu stranu, se začínal v samé skále. Musili přijíti blíže, aby poznali, že střecha na několika místech prohnula, že dveře již nadržují ve stěžejích, že svrchu ze zdí spadlo mnoho kamenů: ale toho se nadáli. Crittin prohlédnuv všecko dobře, posadil se a zapisoval si vše do zápisníku. Vytáhli dřevěný čep z jednoho soudku. Čep se houpal na provázku; podávali soudek jeden druhému, jedli, obešli pastvinu; vrátili se, pili znova, jedli; pak Crittin odpověděl na otázku Prâlangovu, neboť mezitím rozmlouvali dále:

„Nuže, ano, za těchto podmínek by se mi to hodilo...“

3

Tak bylo všechno zařízeno, listiny byly podepsány; jak jen bylo možno, poslali nahoru tlupu nádeníků, aby všechno opravili a opravy byly tak rychle vykonány, že za čtrnáct dní bylo všechno hotovo.

Pak vynesli nahoru slavníky a položili je na lože, na nichž se mělo spát. Nakonec vynesli nahoru kotel na sýr, což nebyla maličkost, ale povedlo se jim to přece dobře.

Nezbývalo než najmout lidi, kteří by doprovázeli stádo.

Co se toho tkne, starostovi se to tuze nelíbilo, to musíme říci.

Několik dní se neobjevil nikdo; pak přišel Clou a starostovi se to nijak nelíbilo, když viděl, že první se nabídl Clou.

Clou nachýlil hlavu na stranu, pokašlával.

„Myslím,“ povídal, „že kdo chce pást na hole, musí se obrátiti na vás...“

Zahleděl se na starostu zpod jediného víčka, které mu ještě sloužilo, neboť druhé viselo navždy nehybně nad prázdným očním důlkem; nos měl nakřivo, levou stranu obličeje menší než pravou; stál před starostou s rukama zabořenýma do kapes a nakláněl hlavu na stranu.

Pohlížel na starostu svým jediným okem, a to bylo pravé oko; člověk nikdy nevěděl, dívá-li se na něho nebo ne.

Nikdo se v něm dobře nevyznal, a proto starosta upadl do rozpaků, jednak proto, že se mu ještě nepodařilo nikoho najmouti, a pak proto, že by byl raději, kdyby nemusil jednat s takovým člověkem, s nímž již dlouho nechtěl nikdo nic mít; žil totiž, aniž kdo věděl z čeho, chodil na zvěř bez dovolení, chodil lovit ryby bez dovolení,

chodil na byliny do hory, chodil na kameny, a také se říkalo, že na zlato; jiné podezřelé věci si lidé povídali jen do ucha.

„Na mou věru,“ řekl starosta, „to závisí na mém bratranci, rozumíš; oznámím mu to...“

Clou pravil: „Mně by se to na léto dosti hodilo, protože tam budu na dosah...“

Začalo se stmívat, bylo to jednou v sobotu večer. Byli sami dva. Vyšli si zase jednou nahoru po stezce, která je za vsí, zatímco Clou mluvil se starostou. Šli nahoru po stezce, zahýbali, jak se stáčela stezka. Trochu dále bylo místo, kde se vždycky posadili, zády k západu slunce. Byla tam díra v plotě; on prolezl první, pak se obrátil a podal ruku Viktorce. Vzal ji za ruku řka:

„Pozor na sukni.“

Šla, také docela sehnuta. Na druhé straně plotu vystrčila napřed hlavu. V té chvíli se vztyčil, drže ji stále za ruku; šla dále, pak vyšla na světlo a obrátila k němu snědý obličej. Černý pramen kadeřavých vlasů jí vyklouzl z hřebenu až na nos. Shrnula jej za ucho, také se vzpřimujíc. Pak se na něho zasmála, ukazujíc zuby, a ty byly jako bílá přehrádka v její snědé tváři...

„Stane se, jak budete chtít,“ pravil Clou... „Já mohu počkat, rozhodněte se, potom mi vzkážete...“

Měli západ slunce za zády, měli za zády plot, usedli do trávy.

Měli se dobře se západem slunce za zády a s plotem za zády.

A před nimi byly louky na stráni a pod tu stráň jako by sklouzla vesnice, jako když uličník sjede dolů po zadnici.

Trochu dále u potoka, na poměrně rovné části svahu se ten hlouček střech zastavil. Chalupy se tam tulily k sobě a každá měla nad sebou obláček modrého kouře.

Barvou kouře bylo vidět barvu křidlic, barvu dřeva; bylo viděti šedé křidlice. Bylo vidět zdi ze starých trámů, a ty byly červené

či hnědé nebo černé na podezdívkách olíčených vápnem. Bylo vidět, jak střechy byly pohromadě, tisknouce se přátelsky k sobě, libující si, že jsou pohromadě – a Clou povídal, že to nespěchá – ti dva viděli také přes ploty do zahrad, které se už zelenaly a pestřily skvrnami žluti, modři, červení.

Měli se dobře tady za plotem, protože tam byli skryti před zraky lidí. Naproti nim byly hory, a ty zružověly. Slyšeli, jak lidé mluví v uličkách, slyšeli, jak se dveře otáčejí v zrezavělých stěže-jích. Slyšeli zvuk závory u prasečího chlívku, slyšeli, jak závory prasečích chlívků piští právě tak jako prasata, která byla za nimi zavřena...

V té chvíli Clou nevytáhnuv ruce z kapes udělal půlobrat; řekl: „Bylo by to pro mne příhodné, to je to... Zkrátka, rozhodněte se.“

Musíme říci, že věděl, že z něho mají strach, a využíval toho – a tu hora nebyla už růžová, byla žlutá.

Kdosi tluče kladivem, kdosi řeže dříví.

Bylo to večer na začátku června, v době, kdy lidé, kteří měli jít na salaš, měli býti už zjednáni. Ale dosud se nikdo nepřihlásil, kromě Cloua, jak jsme právě viděli – a ti dva byli zas jednou nahoře za plotem. Dlouho neříkali nic. Hora před nimi byla nyní šedá; dokonce i nejvyšší vrcholky hor na nebi byly oloupeny o své barvy.

Stále nic nepovídali. Ona čekala, že on promluví první. Konečně se k němu obrátila; už jí to bylo divné. Podívala se na něho po prvé, podívá se na něho znova, jako by se ho ptala: „Copak ti je?“

Bylo to ve chvíli, kdy hora docela zšedla, jako když se žhavé uhlí posype popelem.

Slyšeli práskání bičů; viděli, jak krávy přišly pít ke kašně; byly jako tmavé skvrny, neboť zdejší plémě je černé.

Ve vesnici ještě mluvili lidé a Clou s levým ramenem nižším než pravým právě odešel – a tu Viktorka znova pohlédla na Josefa.

Mlčel stále; viděl, že už nebude moci déle mlčet. A bylo to za plotem, tam, kde tak často bývali spolu; náhle řekl:

„Poslyš, Viktorko...“

Promluvil po velkém tichu, které bylo mezi nimi, a které se nyní rozhošťovalo všude. Jen voda nebyla tichá, neboť tekla, a listí nezmlklo, neboť se tetelilo, a nezmlkl zvonek, neboť koza třepala zvoncem celou noc. Ale lidé zmlkají a lidský zvuk zmlká. Lidé se vrátili domů, jedí polévku.

A zdá se, jako by byl Josef schválně čekal až do té chvíle, aby lépe slyšela, co jí chtěl říci; ujal se znovu slova:

„Poslyš, vypočítal jsem si to... Kdybychom se na podzim chtěli vzít, chybělo by nám dvě stě franků... Nebo snad již nechceš?“

Díval se na ni po očku; viděl, jak k němu obrátila hlavu, pak jak ji sklopila; začal znova:

„Ty tedy ještě pořád chceš?“

Zavrtěla ze žertu hlavou, že ne, a on se zas chopil slova:

„Nuže, chceš-li...“

Pak se zarazí ještě jednou.

„Poslyš, Viktorko, musíme být rozumní... Napadlo mě něco. Těch dvě stě franků... Poslyš, řekl jsem si, že půjdu na Sasseneire. Shánějí lidi. Matka se beze mne obejde, jestliže pošle obě krávy nahoru. Stačilo by, kdybych promluvil se starostou... A těch dvě stě franků jako bych našel, však ty víš, že nejsme bohati; a budeme si moci koupit postel, prádlo, všecko, čeho se nám ještě nedostává, budeme moci před zimou opravit světnici; všecko by bylo hotovo do listopadu; vždyť jsme mluvili o tom měsíci, ledaže bys už na tom nestála; v tom případě bychom mohli počkat, ale já bych byl raději, kdybychom nemusili čekat... A ty?“

Mluvil bez oddechu, ale konečně se musil zastavit, ač by byl rád mluvil dále, poněvadž nemohl nevidět, že svěsila hlavu; a vloživši

jednu ruku do druhé, položila je mezi kolena a skrčila ramena, jako by jí bylo zima.

Slyšeli, jak se blíží zvonek kozy, který zacinkal dvakrát či třikrát ve vzduchu drobnými, rychlými údery; pak se zas rozhovořila bystřina a ta nepřestane bublat až do rána. Josef poslouchal bystřinu, jež přicházela a jež se vrátila a odříkávala ztlumeně dlouhé, stále stejné věty; nyní čekal on, až promluví ona, a ona stále nemluvila.

„Nuže, co? Viktorko, Viktorko, ty se zlobíš...? Nebude to trvat déle než tři měsíce, Viktorko, a nechceš-li, najdi jiný prostředek... Viktorko, ty neříkáš nic?“

Chtěl ji vzít za ruku, odtáhla ji.

„Viktorko, ty se hněváš?“

Chtěl se k ní přiblížit; odsunula se od něho.

„Opravdu? Ty se hněváš...? No, prozatím se tedy musíme vzdát svatby. Ty víš, tady se peníze nehromadí rychle; rozvážil jsem si to dobře, ujišťuji tě a ani mne nebaví jít tam nahoru, ujišťuji tě, ale je to pro tebe, totiž je to pro nás pro oba... Vidíš, když mluvím o tobě, mluvím zároveň o sobě; když mluvím o sobě, tu mluvím o tobě; jsme již jako jeden nebo snad dva, Viktorko...?“

„Ach, ano,“ řekla, „ale, ach...!“

Tu cítil, jak je tráva pod jeho rukou docela mokrá a Viktorčin hlas se roztrásl:

„Ach, jen ne tam nahoru, protože...“

Pak se jí hlas docela přerval, jako když nit není dost silná.

„Proč?“

„Víš dobře.“

„Mlč, Viktorko...“

Teď bylo na něm, aby se trochu rozmrzel.

„Povídáčky, všechno povídačky! Tomu už nikdo nevěří...“

Položil jí ruku na rameno; přitahuje ji něžně k sobě; říká jí:

„No tak, buď rozumná...“

Natáhne ruku do stínu, klade ruku na látku jejího bavlněného živůtku, cítí pod živůtkem oblé tělo. Cítí, že pod živůtkem je oblé tělo a teplo v chladném vzduchu, který je čím dál tím chladnější; první hvězda, ještě sama, se rozvila nad horou.

Teplo a oblost pod jeho rukou; a ta oblá a teplá věc se ještě zahýbala pod jeho rukou, pak se již nehnula, protože Josef povídal:

„Musíme si vybrat, hled' chudáčku, Viktoro. Není-li člověk bohat, nemůže dělat, co chce... Já jen proto, že tě mám rád. A ty mě máš ráda...? Tedy řekni, že chceš.“

První hvězda, která vyšla, sotva odešel den, jako se rozvíjejí žluté květiny, které vidíme v trávě na pastvinách, sotva sníh zta-je...

„Na ostatních salaších mají již dost lidí, vydám se tedy nahoru s Crittinem. A budeme míti krásnou světnici, novou postel, budeme míti tucet prostěradel z krásné příze, koupím ti šaty, rozpočítal jsem si to, budu míti zač... A vždyť to není nic víc než strávit tři měsíce nahoře a občas se uvidíme v neděli.“

A vyšly dvě hvězdy, tři, pak čtyři; Josef potom povídal:

„Ostatně, jsou to hlouposti a nikdy nikdo přesně nevěděl, co se tam nahoře stalo, protože ti, kteří tam byli, odporovali si navzájem. A pak, je to dávno, je tomu dvacet let... Já jsem tam nebyl, ani ty...“

Smál se.

„Řekni... nuže... řekni... Řekni ano... Viktoro... Viktoro, zítra si zajdu k starostovi... Viktoro, já půjdu k starostovi. Zítra... K starostovi. Ano, nebo ne? Neřekneš-li nic, je to ano. Jeden...“

Neřekla nic. Přestal počítat.

„Dva...“

Vyčkává.

„Tři.“

Stále nic neříkala.

A tu se na ni dlouho díval, pak potichu promluvil:

„Viktorko, pojď sem.“

Tahal ji jemně za paži, kterou stále držel, na nebi stále vycházely hvězdy, jedna za druhou, kreslíce čtverce, trojúhelníky, čáry, konečně byly všechny hvězdy na nebi. Kdyby je byli mohli spočítat, byli by poznali, že nechybí ani jediná.

Nemluvili už nic. A koza cinkala zvonkem. A to bylo vše, až na hrubý basový hlas vody a rozprávku, kterou voda stále vede, protože má sama slovo po všechny noci, po celou noc.

Od osmi hodin večer až k páté hodině ráno, když se u domů znovu otvírají dveře, u nichž piští stěžeje tak, jako by se hádaly ženské.

4

Zdalo se, že Josefova návštěva rozhodla o všem, neboť téhož dne přišla k starostovi matka malého Arnošta a poprosila starostu, aby vzal jejího hochy, ač mu bylo teprve třináct let (ale na holích potřebují na lehkou práci takové hochy a říkají jim „bub“, a na to takové dítě stačí). Pak po večeři přišel Bartoloměj, který právě pozbyl místa.

„A chcete-li mě, půjdu znova na Sasseneire. Byl jsem tam před dvaceti lety.“

„Ach,“ řekl starosta, „vy jste tam byl?“

„Ovšem...“

Mluvil do hustého krátkého plnovousu barvy suchého mechu, mluvil zpod vlasů, které mu visely přes čelo a vykukovaly mezi střechou plstěného klobouku a čelem:

„Ovšem... A jak vidíte, vrátil jsem se odtud; a chcete-li, vydám se tam znova.“

„Ach, pro mne,“ řekl starosta, „ty povídačky...“

„Ach, pro mne,“ řekl pak Bartoloměj...

Potom dodal jiným tónem:

„Já jsem chráněn.“

Tu vytáhnuv dýmku z úst, hmatal konečky prstů pod košilí, hledaje zamaštěnou černou tkaničku, která mu visela kolem krku; vytáhl jakýsi malý míšek a řekl:

„Je to uvnitř. Je to papír.“

Řekl:

„S tím se člověk vůbec nevydává v nebezpečí. Neboť odtamtud se tehdy nikdo nevrátil... Ale nyní mám ten papír...“

Starosta se dal do smíchu:

„Nuže, když máte ten papírek...“

A nazítří se všechno urovnalo, neboť Crittinové, strýc a synovec, to byli dva, a Josef tři, a Arnošt, bub, čtyři, a starý Bartoloměj pět; tu se přihlásil ještě jistý Roman Reynier, velký osmnáctiletý hoch, a ten chtěl také jít – to bylo šest; zbývalo tedy jediné místo, to, na které se nabídl Clou; a teď se naskytla starostovi znova otázka, přijme-li ho, což by byl nerad udělal, ale říkal si: „Nevezmeme-li ho, dá si to draze zaplatit, jak má ve zvyku...“

Starosta si konec konců řekl: Přece bude lépe, bude-li tam nahoře než zde, neboť ti tam nahoře jsou lidé, kterým mohu úplně důvěřovat, a jistě se jim podaří udržet ho na uzdě.

Oznámil tedy Clouovi, že ho najímá.

Clou šel hned do hospody a poručil si tři deci kořalky; dal se do pití, pil na dluh, propíjel už peníze, které měl dostat na konci sezony.

Setrval v koutě nálevny u püllitrové láhve z průhledného skla, u lahvičky menší, než jsou láhve na víno, a v té lahvičce byla čirá tekutina, ne tekutina krásné žluté barvy poctivých lidí.

Díval se oknem, jak kolem míjejí lidé, neboť se tam usadil hezky dlouho předtím, než nastala chvíle, kdy lidé chodívají pít. A tak seděl několik hodin sám v koutě, ale bavil se pohledem ven, dbaje, aby jeho zdravé oko bylo na té straně, kde bylo okno.

Kouřil dýmku.

Občas zaklepal prázdnou sklenkou na stůl.

Přišla tlustá Apolena.

Řekl tlusté Apoleně:

„Ještě jednu...“

Povídal tlusté Apoleně:

„Jakpak ty se máš? Dobře?“

Nemusil se jí vyptávat, vždyť stačilo mrknout po ní očima, ale to byla jen taková řeč, aby se mohl dát do rozprávky.

A na mou věru bylo slyšet, jak tlustá Apolena povídá Clouovi:

„Jestlipak už za vámi přišel s tím svým papírkem?“

„Kdopak?“

„Bartoloměj.“

„Ne.“

„Vy to tedy nevíte?“

„Ne.“

„Povídal, že kdo chce jít tam nahoru, musí mít jakýsi papír. Povídal, že je to papír svatého Vavřince. Napíše prý se na něj cosi a ponoří do kroupky u svatého Vavřince u jezera. A pak se to zašije do míšku a škapulír se pověsí kolem krku...“

Clou řekl:

„Ach, já nepotřebuji papírku.“

Bylo to tlusté, přihloupělé děvče; povídalo:

„Totéž tvrdí Josef a také Roman; a Crittinové si tropili z Bartoloměje smích, když jim vyprávěl tu povídačku; ale já přece jistě nevím, co si mám o tom myslit...“

„Mysli si to, co oni, a myslí si to, co já,“ řekl Clou.

Zavíraje ještě pevněji zavřené oko, aby mohl otevřít dokořán druhé, zvedal k Apoleně obličej s jednou tváří menší a druhou větší, obličej s kníry na jedné straně kratšími a na druhé delšími. Ujal se zas slova:

„Našinec je filozof. Víš, co to znamená? To znamená, že víme co a jak, ale to si nech pro sebe.“

Pak náhle zmlkl, poněvadž někdo vešel.

Začalo zvonit klekání, přerušujíc hluk odstrkovaných lavic. Tři muži, kteří právě vešli, smekli klobouky, obracejíce se zády ke Clouovi, takže nemohli vidět, smekl-li Clou čili nic.

Zvon odzvonil – pak se ozvaly tři údery; potom se znova ozvalo šramocení lavic.

A také všude ve vesnici venku za okny se znova ozývaly různé zvuky; pak bylo vidět, jak se ti tři muži přiblížili ke Clouovi: byl to právě starosta a doprovázeli ho oba Crittinové.

Na holi měli vystoupit pozítří 24. června v den svatého Jana Křtitele; a starosta by byl býval rád, kdyby se výstup konal po starodávnu, to jest, aby při té příležitosti byla velká slavnost, jak je v kraji odedávna zvykem. Co se toho týče, v obci o tom soudili rozličně. Mnozí říkali: „Počkejme, až uvidíme co a jak, opravdovou slavnost můžeme uspořádat napřesrok, dopadne-li letos všecko dobře.“ Ale starosta trval na své myšlence. Již po několik dní snoval pletky mezi lidmi, platě pití těm, na jejichž mínění zaleželo; a ještě téhož večera umluvil s několika schůzku, soudě, že na ně bude působit to, že za ním stojí Crittinové. Po několik dní trávil svůj čas tím, že od rána do večera znova začínal stejné hovory, nedbaje mínění starých a nedbaje mínění Bartolomějova, jenž přece věděl co a jak a říkal: „Tentokrát by nás nemělo být mnoho a mnoho povyku bychom také nemusili dělat,“ starosta krčil rameny. Říkal: „Copak vy! Vás známe. Jako s tím vaším papírem...!“ A to všecky rozesmálo. Potom se vrátil k svým důvodům, zdůrazňuje, že obec měla velké výdaje, že úplně opravila salaš i cestu, připomínal, co jim to dalo práce, a že prý by tedy bylo škoda a že by nebylo logické, kdyby se výstup nahoru neoslavil; a pak by to bylo nespravedlivé ke Crittinům (ti tam ještě nebyli), a že by to byla urážka, tedy, že by bylo v zájmu všech, aby je přivítali co nejlíp, se zřetelem na to, že nám vyhověli a že by příštího roku nebyli asi už tak ochotní.

Bylo růžovo. Nebe zrůžovělo tam, kde zapadá slunce. Od paty kostela bylo vidět, že železný kříž na kostele je ve vši té růžovosti černý.

Nad velikou kamennou zvonicí byl železný kříž; napřed byl černý v růžové barvě nebe, takže jej bylo velmi dobře vidět, pak začal sestupovat dolů.

Vystupoval-li někdo po kopci vzhůru, viděl, že kříž sestupuje dolů tou měrou, jak on vystupuje nahoru; viděl, jak se kříž blíží ke skalám, podle nichž se posouval svrchu dolů; kříž došel až tam, pak se postavil před lesy černé jako on sám a již jej nebylo vidět.

A zas tam byli ti dva; zas se posadili za plot. Červení nebo černí slimáčci vylézali ze skořápek a šli se projít do zrosené trávy a Josef pravil:

„Musím ti poděkovat, Viktoro, byla jsi hodná; dám ti dáreček.

Dám ti ještě jeden dárek,“ povídal, „a pak jednou přijdu dolů já a jednou zas ty nahoru; rozřežeme ty tři měsíce na kousky, minou rychleji.“

Toho večera bylo v nálevně mnoho lidí – a Josef mluvil toho večera mnoho:

„A pak pozítří, rozumí se, že půjdeš s námi a že půjdeme nahoru spolu. Jaké šaty si oblečeš?“

Až do té chvíle byla smutná; teď se všecka změnila.

Řekla:

„Které máš nejraději?“

Takové jsou ženy. Řekla:

„Chceš, abych si oblékla modré?“

„Ach, ano, modré. S růžovým a zeleným šátečkem na krk.“

Řekla:

„Jak chceš.“

„A pak klobouk, který jsem ti daroval, řetízek a křížek.“

Řekla:

„Tak poslyš, já upletu věnec pro obě vaše krávy a pro naše; o kolika hodinách vyjdeme...?“

Pak:

„Jen mi slíbíš, že někdy přijdeš dolů.“

Pak:

„Kolik neděl budeš mít pro sebe?“

Odpovídal.

A ona:

„Půjdu natrhat květin, namočím je, aby nezvadly; na neštěstí jich v zahradě není ještě mnoho, budu na ně musít jít na louku.“

Pravil: „Půjdu s tebou.“

„A nejlepší je uplést věnce napřed a namočit je, až když jsou upleteny. Do velké květované mísy: myslíš, že to půjde?“

Zvony zvonily od časného jitra na mši. Byli na ní spolu ona a on, pak šli pro věnce a vzali s sebou motouzek. Starosta konečně nabyl vrchu nad míněním ostatních a téměř všichni se rozhodli, že půjdou. Děvčata pletou věnce, a ty se uváží kravám kolem rohů, a Viktorka, ta upletla čtyři nejkrásnější z lučního kvítí a z prvních květin ze zahrady.

Bylo překrásně a to je dobré znamení.

Slunce vyšlo časničko, ač kolem nás jsou vysokánské hory; to proto, že právě byly nejdelsí dni v roce.

Bylo překrásně, bylo slunečno, v stádě byli tři muli.

V stádě bylo sedmdesát zvířat, většinou samý mladý dobytek. Crittin a jeho synovec šli v čele.

Crittin měl nůši, jeho synovec také a první mul houpal na sedle jakousi věží, složenou z rozličného dřevěného nářadí.

Krávy měly kvítí kolem rohů, muži byli v nedělních šatech, dívky v nejhezčích šatech s hedvábnými šátky všech barev, jejichž cípy jim visely na záda.

Vedle prvního mula kráčel Roman. Pak následovalo stádo v skupinkách po dvou po třech zvířatech a kolem jejich strakatých hávů, strakatých, černých a černobílých, hnědých a ryšavých bylo jasno a krásně. Zatím muži kráčeli po kraji cesty.

Hoši šli s dívkami; pak šel druhý mul: toho vedl Bartoloměj.

Ten druhý mul měl na zádech celý náklad pokrývek a slavníků, pytel soli na lízání, kromě toho nesl malé děvčátko, které posadili mezi slavníky, a přes pytel visely na tkaničkách dívčiny hrubé vlněné punčochy a střevíce.

Bylo krásně a jasno, dokonce již bylo téměř horko, ačkoli v těch výškách bývají jitra dosti chladná. První mouchy frnčely vám kolem uší, jako když se fouká do trubky. Bylo krásně, bylo příjemně, každé zvíře mělo zvonek nebo rolničky z plechu. Za nimi šel třetí mul nesa zásoby, to jest sýr, sušené maso a chléb na tři neděle; to Josef byl s třetím mulem, a s Josefem byla Viktorka. Šli až na konci průvodu, protože Josef předtím řekl: „Aspoň budeme mítí více pokoj.“ Pak povídal: „Jen si na něho sedni, je silný.“ Byl to tlustý ryšavý čtyřletý mul. A Viktorka: „Víš, kolik vážím?“ – „Na tom nesejde, jen si na něho sedni...“

Sedla si na mula; pak počkali, až vznikl malý prostor mezi nimi a průvodem; tedy za stádem byl kousek cesty bez lidí, pak šli oni, zakončující průvod tlustým, ryšavým mulem. Stádo právě vešlo do lesa. Tam se ponenáhlu seřadil dobytek i lidé a tvořili dlouhou řadu mezi kmeny jedlí na vnější straně ohrad. Znova se ozvalo hučení bystřiny. Přišli na místa, kde se všem zdálo, že krávy mají na krku zvonky bez srdce. Zároveň také zmírnili všichni krok. První zmírnil krok bača, který kráčel v čele průvodu, a ostatní se řídili podle něho. Tady už nemohli kráčet ani dva vedle sebe, i šli hoši napřed a podávali ruku děvčatům, pomáhajíc jim překračovat velké kameny nebo výběžky skal, které tvoří na cestě jakési

stupně. A stále trochu pozadu byl Josef s Viktorkou: ta teď slezla z mula, ale přece jí byl mul dobrý, neboť Josef ho držel za ocas a druhou rukou držel Viktorku. Byl to lenůšek, ta Viktorka, a ta cesta, to je dlouhá cesta.

Vykonali celou tu dlouhou cestu na holi; napřed travou, posetou kolem dokola květy, které tvořily velké pestré skvrny, pak mezi jedlemi po koberci z jehliček a ten byl také posypán kulatými skvrnami a vyšit zlatem – louky, les, slunce, slunce a stín; pak velká rokle a pak již nic než stín; pak kamenice, která se tam začíná, valouny, pak zas slunce. A nahoře bylo vidět ten dlouhý průvod jakoby docela zmenšený, a když tam tak krácel přes nesmírný šedivý svah, zdálo se, že se ani nepohybuje. Kdyby jej někdo spustil z očí a pak jej za hodnou chvíli hledal, domníval by se, že je na téměř místě, ale průvod přece jen ustavičně postupoval kupředu. Když člověk zbystřil sluch, zaslechl slaboučký hluk, jako když zurčí potůček v svém korytě nebo jako když lehoučký závan větru foukne do listí křoví, obrátí je vzhůru a listí pak zas sklesne dolů...

Byl to hezký den. Všichni muži, kteří se vydali s průvodem, byli zajedno v tom, že tráva je krásná. Shledali, že pastvina vypadá bujná... nebylo ostatně divu, neboť letos jí prospělo to, že slunce svítilo výjimečně silně a že odevšud z vysokých skalních stěn, které obklopovaly louku, stékala ustavičně voda.

Vody tam bylo sdostatek: vína tam bylo víc než dost ve dvou soudcích, které nesl s ostatními zásobami mul. Napřed si odpočinuli, jedli a pili a krávy se začaly pást; pak šli muži v hloučcích prohlédnout, jak je opravena místnost, kde se dělá sýr, a ta, kde se spává, pak ta část koliby, která slouží stádu za přístřeší, když je nečas; našli všecko v pořádku; nemohli nic namítat, byla to zas krásná a dobrá salaš a docela vyhovovala; pak se někteří z nich šli projít po pastvišti, jiní vypráhli muly a ukládali nářadí na místo.

Hoši a dívky usedli v hloučcích v trávě; ještě si popili a zatančili.

Tančili, chodili v přestávkách pít; hoši a dívky tančili a pili, muži pili. A také ti dva pili a tančili: Josef a Viktorka; tančili spolu všecky kousky, dlouho, déle, než bylo rozumné; neboť zatím, aniž to pozorovali, zašlo za horu velké, kulatoučké slunce a ručička na hodinách přešla již přes pátou, a ještě nikdo nepomyslel na to, aby vytáhl hodinky z kapsy. Proto si musili pospíšiti. Josef doprovodil Viktorku až nad první zatáčky cesty; pak se tam posadil, sleduje ji očima, a ona chvátala dolů, obracejíc se k němu při každé zatáčce.

Hledala ho, také ona ho hledala očima: on klopil víčka stále více, ona je musila po každé trochu více otevřít.

Ona sestupovala dolů, on zůstal sedět, ona kousek cesty utíkala; zastavovala se, obracela se k němu, mávala kapesníkem.

Zmenšovala se stále, pak přišla na místo, kde cesta počíná běžeti po rovině, a pak trochu dále za výběžkem svahu se řítí dolů; tam ji ještě uviděl, pak jí už neviděl.

Tam ji viděl naposledy; tam se naposledy obrátila; pak bylo vidět jen hořejší polovinu jejího těla, pak jen její ramena; pak jen paži a hlavu a ruku, stále ještě zvednutou. A malá bílá tečka na tom místě, to byla její ruka.

Nyní se mohl sebevíce dívat: tam, kde stála před chvílí, nebylo už nic. Jak jen to pochopit?

Zůstal sedět, nehýbal se, říkal si: „Kde je?“ Bylo mu, jako by zmizela ze života, když mu sešla z očí.

Přesto se nemohl zdržet a hledal ji ještě očima; hledal ji stále dole pod sebou; ale tam, kde dříve byla, viděl jen šedou čáru v prázdnu. Neboť není-li jí, není již nic. Všecko bylo prázdné, všecko bylo pusté, a zároveň bylo zima a velké ticho.

Nahoře u skalní stěny kroužilo několik vran, než slétly dolů do štěrbiny skály, kde hnízdí, a snad ještě křičely, ale ne tak, že by křik mohl proniknout až sem a dolehnout až k nám; tu nebylo nic než zurčení vody a to nic není; nebylo nic než velké ticho a než velká prázdnota, v níž Josef vstává, neboť mu je zima.

Kráčel dlouhými kroky; zapjal si kabát. Pastvina se kolem něho opět rychle zavírala. Bylo vidět, že skalní stěny, obklopující pastvinu, jsou pokryty černými skvrnami.

Josef se nemohl ubránit, aby se chvílemi neobrátil, pak pohlédl na skalní stěny. Stále nic neslyšel, pak, slyš, kámen se kutálí dolů.

A zas se kutálí kámen; tentokrát odtud, kde je ledovec; tu Josef, vztyčiv hlavu, uzřel jej celý naproti sobě, ledovec na vrcholku ještě růžový, ale v téže chvíli růžová barva potuchla.

V té chvíli, kdy Josef zvedal hlavu, potuchla růžová barva na ledovci a ledovec zbledl po vší své délce a zároveň se zdálo, že se přibližuje a že vám přichází vstříc.

Zdálo se, že vám ledovec přichází vstříc se zlou barvou, s ošklivou bledou a zelenou barvou; a Josef se již neodvážil podívat; skláněje hlavu přidal do kroku. Na štěstí se před ním brzy objevilo ve dveřích koliby krásné jasně žluté světlo ohně hořícího na ohništi a Josef upíral oči na oheň a už od něho neodvrátil.

5

Ihned začali žít životem, jakým se žije na holi, a ten měl býti po tři měsíce stejný.

Před pátou hodinou zrána začali dojit; tu práci dělali společně; pak bača a jeho synovec zapálil oheň pod velkým měděným kotlem, zavěšeným na pohyblivém rameni.

Pak tři hnali stádo mávajíce holemi; býval to obyčejně Josef, Roman a bub.

Bača a jeho synovec zůstali v salaši u domácích prací a ti tři odcházeli s dobytkem, protože nenechávají pásťi stádo, kde mu napadne a kde se mu zlíbí, nýbrž dbají, aby každý den pásli jinde, tak, aby využili trávy všude – tedy dva lidé na salaši a tři se stádem; zbýval ještě Bartoloměj a Clou, a ti byli zaměstnáni nablízku salaše.

Bartoloměj jezdil toho jitra sem tam s kolečky; Clou zas byl se svým nástrojem kousek pod salaší na místě, kde voda, stékající ze skalní stěny, nechtěla odtékat a kazila kořeny trávy; bylo tedy třeba, aby vykopal odtok, aby mohla stékati níže, kde jí bylo málo. Tak je na horách přemnoho drobných prací všeho druhu. Je jich tolik, že by Clou musil pracovat celý den, kdyby si na nich dal záležeti; ale prozatím nedělal nic. Protože ho za svahelem nebylo vidět, posadil se s dýmkou a chystal se, že prozkoumá podrobně skály naproti sobě. Jezdil po nich očima od jednoho konce ke druhému, protože tam jistě byly skryše; ale napřed je třeba poznat, kde by je bylo možno nejspíš najít. Zatím Bartoloměj jezdil před salaší s kolečky a bača a jeho synové se chystali k sýření.

Minula ještě chvíle. Bača se synovcem byli pořád u ohniště, a tu se to stalo, ale teprve po chvíli: náhle se jim zdálo, že v kolibě se

stmívá, jako kdyby někdo stál ve dveřích, a opravdu někdo stál ve dveřích; ale z těch dvou se nikdo neobrátil.

Hlas, který se ozval, přišel k nim zezadu; jen po hlase poznali, že je to Bartoloměj.

Povídal:

„Neslyšeli jste nic dnes v noci?“

Bača míchal ještě chvíli dřevěnou kopistí velké množství mléka v kotli; tu odpověděl bača, ač nikdo nemohl vědět, obrátil-li se Bartoloměj právě na něho, ale bačou byl on:

„Ne.“

Dosud se ještě neotočil a tu Bartoloměj mluvil dále:

„Nuže dobře... Neslyšeli jste nic...“

Ramena a vousy měl osvětlené denním světlem; zředu byl osvětlen ohněm; stál vzpřímen mezi dveřmi, řekl:

„Tehdy se to totiž tak začalo... A proto jsem si povídal, neslyšeli-li jste v noci kroky, neboť tehdy slyšeli také jakési kroky, a mně se dnes v noci opravdu zdálo, jako by něco kráčelo, ale neslyšel-li jste vy nic, tedy jsem se snad mýlil...“

Breptal to všechno do vousů; ale baču to dopálilo.

Nyní se obrátil k Bartoloměji:

„Vždyť vy máte ten svůj papírek, či ne?“

„Ano.“

„A podle toho, co sám říkáte, s tím papírkem se nevydáváte v nebezpečí.“

„Ne, já ne.“

„Nuže, nechte nás s pokojem...“

Řekl netrpělivý bača, který kromě toho měl mít pozor na sýření, což je opravdu choulostivá práce:

„My ostatní si už nějak pomůžeme!“

Pokrčil rameny; Bartoloměj netrval na svém, jal se znova jezdit s kolečky; a den již pokročil, postrkuje slunce k středu pruhu oblohy, což bylo všecko, co viděli z toho úzkého průsmyku, kde budeme tři měsíce, aniž koho uvidíme, aniž co uvidíme než právě to slunce, které jde stále stejným směrem a přímo nad našimi hlavami, jako by viselo na laně.

Ten první den byl spíše krátký, neboť slunce se nám rychle schovalo. Již k páté hodině viděli, jak hory napadly slunce zespodu a zakously se do něho. Toho dne se zaryl do slunce jakýsi roh, čnějící z jednoho horského hřbetu; roh vnikl jako klín zespodu do slunce, jako když se má rozštěpiti pařez.

Slunce bylo opravdu rozštěpeno od jednoho konce k druhému. Bylo vidět, jak se obě části nahoře oddělují víc a více od sebe; pak spadla každá část na jednu stranu, jako by se měly na nás svalit. Zůstaly tam viset dva velké žhavé, tmavě červené uhle, ale ty se rychle zmenšovaly. A pak se zdálo, jako by se začal sklánět roh i stěna, která ho podpírala. Skláněly se níže a níže; a vrhaly stín a stín se od nich odlučoval, jako by se svlékaly ze šatů.

Nebylo již slunce. Nebylo již nic než velký stín, a ten padl na nás, pak bylo vidět, jak utíká za nás, leze rychle po svazích, napřed po travnatých stráních, pak po prvních skalách a po těch nelezl už tak rychle; věci měnily vzhled a všecko měnilo barvu, a dokonce i podnebí se měnilo.

Přešli rázem z jednoho ročního počasí do druhého a bez přípravy z největšího léta na konec podzimu a zároveň pokročil den o několik hodin k noci. Když se schová slunce, den jako by se už skončil; proto jsou tu dni tak krátké.

Josef a Roman se už chystali, že půjdou pro stádo.

Nikdo jistě nevěděl, kde je Clou; nikdy nikdo jistě nevěděl, kde je. Starý Bartoloměj jezdil s kolečky ustavičně sem tam.

Bača se synovcem si šli sednout ke kolibě, k patě zdi ze suchých kamenů, kde ještě stále hřálo do zad příjemné sluneční teplo, neboť zeď zůstala teplá jako kamna, v nichž se topilo.

Počkali tam, až se vrátilo stádo, a potom se vraceli domů všichni, neboť musili zas podojit krávy, a do toho se dali všichni, všech sedm mužů. Nyní se jim zdálo, že noc už nikdy nepřijde, poněvadž kolem nich bylo stále nezměněné šero, a také proto, že na sněžích na nejvyšších hrotech, na vrcholu ledovce, se rozsvítily růžové lampy.

Dojili, podojili, lampy tam nahoře stále ještě nezhasínaly.

Roman vařil polévku, lampy svítily dále.

A mine ještě nějaká chvíle, než začne první lampa blednout, ale konec konců přece zbledne; žhavé uhle na obloze zčervenaly, obalivše se jemným šedým popelem; ještě se pokusily zazářiti skrze popel, ale již nemohly – v té chvíli se vraceli do koliby muži jeden za druhým.

A stalo se to trochu později u ohně, neboť všichni si přišli sednout k ohni. Posadili se do kruhu. Vedle bači seděl synovec, pak byl Josef, pak Bartoloměj. Ten seděl naproti zadní zdi koliby a ta zeď nebyla jako v obyčejných domech vystavěna rukou zedníka z kamenů, kladených na sebe: byl to sráz samé hory, to jest dílo přírody, a ne dílo lidské, nýbrž boží. Byla to vrstva mohutného horského hřbetu a základ přirozené zdi z přirozené skály; byly na ní široké vlhké plochy, lesknoucí se v záři ohně. Byla tam ta stěna, naproti stěně tvář Bartolomějova, a ta byla chvílemi ozářena více a chvílemi méně, podle toho, v jak velkých kruzích plápolal a potuchal oheň, který hýbal věcmi v místnosti a představoval je z místa na místo. Tvář všecka svraštělá, takové barvy, jako bývá kůže na šunce nebo na slanině, vousy na bradě širší než delší a podobné suché trávě, malá očka, malounký nos, úst nebylo vidět (a nikdo

by neuhodl, kde jsou, kdyby nebyl viděl, kudy se špička dýmky noří pod kníry). Bartoloměj seděl mezi Josefem a Romanem tváří proti stěně, ruce měl na kolenou a hlavu nataženou kupředu; pak po jeho pravici seděl Clou a bub, a bača a jeho synovec byli od něho nalevo. Bartoloměj seděl naproti stěně, a když se podívali, viděli, že se jeho husté vousy na bradě stále pohybují, ač Bartoloměj nic nepovídal. Ostatní mlčeli také, neboť nastala hodinka po jídle, a muži, nacpavše si dýmky, nechali pracovat žaludek. Venku bylo asi úplně tma a snad svítily hvězdy, či snad nesvítily: nemohli vědět. Nebylo slyšeti nic. Ať poslouchali sebebystřeji, neslyšeli dočista nic; bylo to jako na počátku světa, než byli lidé, nebo také jako na konci světa, až lidé zmizejí z povrchu země – už se nikde nic nehýbe a není nikoho, není nic než vzduch, kámen a voda, věci, které necítí, věci, které nemyslí, věci, které nemluví. Poslouchali, neozývalo se nic; byla noc bez větru. Poslouchali dále, stále se nic neozývalo. Od tohoto ticha se odrážel každý zvuk uvnitř koliby a proměňoval se ve velký hluk: zapraskal-li oheň, hnul-li někdo nohou, zakašlal-li nebo plívl. Proto nepatrný zvuk, který vydal Bartoloměj, způsobil velký povyk. Když řekl: „Ba, ba,“ a zavrtěl hlavou a pak zas zavrčel do vousů: „Ba, ba,“ neboť nepochybně vedl v duchu stále nějakou řeč, všichni se k němu obrátili. Tu zavrtěl hlavou; pak viděli, jak natahuje ruce trochu kupředu a jak zároveň vystrkuje bradu. A bača:

„Nuže, co? Pořád vás to drží?“

Hlas bačův se ozval náhle a postrašil nás, ale zároveň nás upokojil. Vzbudil zas život. Všichni se zas hýbali, pohybovali koleny, lokty, pažemi, nohama, přerušující tak příliš velkou nehybnost těl; tu také oheň vyšlehl živějším plamenem a ten je znovu ozařuje; stíny běží podle předmětů na upěchované podlaze a zdá se, že tvář Bartolomějova se posunula kupředu.

Řekl:

„To proto, že jsem tam byl.“

Tvář Bartolomějova jako by rostla, celá postava jako by rostla – vtom jako by ji někdo stáhl zpátky.

Okruh světla se zmenšil tak, že Bartoloměje vůbec nebylo a stíny se vrátily do předmětů, které je vrhly: byl už jen stín a v stínu se ozvalo:

„Ano, byl jsem tam.“

Bača se dal do smíchu.

„Jen povídejte dále, Bartoloměji, to vám uleví. Od té doby stále přežvykujete tu povídačku...“

Zároveň vzal z otýpky větev a hodil ji do ohně, a když se vzňala velká jedlová větev se všemi jehličkami, následovala další slova hovoru. A Bartoloměj jako by byl zas nesen do popředí. Viděli, jak se mu ústa melou rychleji a rychleji.

„Ach, já vidím, že vy tomu nevěříte... To nevádí, vždyť je to pravda... A kromě toho já jsem tam byl,“ mluvil dále.

„A bylo nás sedm jako teď, bylo nás sedm jako teď, mezi námi velký Chamoson, pamatujete se na něho? Ne, vy se na něho nemůžete pamatovat, jste ještě mladí. Jak se patří hromotluk, chlap na šest stop, chlap, jací se již nerodí...“

Potáhl z dýmky s dírkovaným víčkem a tenounký modrý dým, vystupující z každé dírky, tvořil jakési nitky, a ty se spojovaly a výše ve vzduchu se kroutily.

„A začalo se to takovou maličností: třískou, která se zadřela do palce...“

Řekl:

„Zemřel na to.“

Pohlédl z jednoho na druhého a pak mluvil dále:

„Zemřel na to...“

A ještě jednou:

„Zemřel...“

Tu zas ustoupil do stínu. Zas se ztratil dozadu, jako by chtěl skrýti nějaké tajemství, ale to neměl v úmyslu, neboť se dal znova do řeči.

„Nebylo ani kdy snéstí ho dolů, protože již byl všecek oteklý, všecek černý a oteklý... Shnil za živa.“

Neodpověděli, co by na to odpovídali.

Bartoloměj mluvil dále.

„Tak je to.“

Bartoloměj řekl:

„A to je jeden. Druhý byl bača. Byl právě na místě, kde sedíte vy, bačo; byli pohromadě jako dnes večer, jenže jich bylo jen šest; tu jsem jim řekl: ‚Povídám vám, že jsem slyšel zas něco chodit po střeše, stane se něco zlého.‘ Dali se do smíchu jako vy. Řekl jsem: ‚K druhé hodině v noci mě to probudilo.‘ Povídali: ‚Nás ne...‘ Řekl jsem: ‚Tím hůř pro vás!‘ Ale kromě toho se bača chtěl druhého dne vydat na zvěř; byl bych býval rád, aby nešel, a také jsem mu to řekl. Nechtěl ani slyšet. Nuže, nazejtří ho našli ve skalách mrtvého. Musili mu zabalit hlavu do košile, protože mu z ní tekl mozek.“

Teď už se Bartoloměj nezamlčoval; jeho krátké větičky vycházely rychle z úst mezi hrubými vousisky.

„Musili ho snéstí dolů do vsi na nosítkách a my jsme zbyli jen tři. Byli jsme na salaši jen tři. Tu jsem řekl: ‚Musím zavřít dveře,‘ byly bez zámku. Neměly zámku jako dnes, ani klíče, ba ani závory. Řekl jsem: ‚Musíme je přivázatí provazem.‘ Jdu pro provaz, ale druzí dva vstanou, protože se mrzeli, nevím proč, ale mrzeli se. Řekli mi: ‚To ne.‘ Odpověděl jsem: ‚Jak chcete. Nevadí, vždyť je to poslední večer, který zde trávíme.‘ Trošku později viděli, kdo měl pravdu, oni či já. Přece jen slyšeli. Posadili se, pak hle, obracejí se ke zdi,

zakrývají si tvář pokrývkou; skrčí se docela, stočí se do klubíčka na slámě, pod pokrývkami; já poslouchám. Něco chodí po střeše. Povídám: „No tak? Tedy provaz?“ Ale slyšte, v té chvíli to skočí dolů ze střechy. Když to chce vejítí dovnitř, přiskočím ke dveřím. Měl jsem taktak kdy opřít se do dveří rameny, právě když se otvíraly, a pak jsem je zadržel dole nohou, jenže jsem je musil držeti až do rána a byl jsem na to sám. A když nastalo jitro, bylo všecko klidné, ale za všecko zlato na světě by nás nebyl nikdo donutil, abychom tam zůstali ještě hodinu. Sešli jsme dolů se stádem téhož dne.“

Bartoloměj se znova přiblížil kupředu; řekl: „A následujícího roku tam nikdo nehnał dobytek, ani napřesrok, ani za rok potom a po dvacet následujících let, jak sami víte, až letos. A časem tomu lidé přestali konečně věřit, ale já, já jsem tam byl, a co říkám, je pravda... Ba... Ba...“

Zas už bručel do vousů, takže nerozuměli, co povídá, ač stále potřásal hlavou. A ticho se vrátilo.

Chvílemi se ozval docela nepatrný šramot; to kámen se kutáleł dolů po střeše nebo snad skápla kapka vody.

Bača se zeptal Bartoloměje:

„Nu, a proč tedy jste šel letos znova na holi?“

„Ach, teď mám ten papírek.“

Viděli, jak hmátl rukou za košili; tu ta povídačka o papírku byla s prospěchem, protože je rozesmála a zároveň pomohla zapomenout na ostatek toho příběhu – neboť teď bača pravil:

„A kdopak vám jej dal?“

„Sauget...“

Bača:

„Kdo je to Sauget?“

„Ach, toho vy jste také neznali, byl velmi stár už za těch dob, ale byl to člověk, který se vyznal v těch věcech jako nikdo jiný, byl to

mudrc a učenec, čítal mnoho v knihách; řekl mi: „S tím papírem se nevydáváš v nebezpečí; jen jej napřed třikrát namoč, než se vydáš nahoru...“

Vstal a vstáváje řekl:

„Třikrát v kropence u svatého Vavřince u jezera. V neděli po svátku svatého Vavřince. A to jsem udělal.“

Nyní mluvil stoje; a bača:

„Cožpak nemůže papír posloužit také nám?“

Ale Bartoloměj již neposlouchal, obrátil se k nim zády, pak vešel do stínu; zahlédli ho ještě, jak prošel nízkými dveřmi, vedoucími do světnice, kde spávali, potom slyšeli šustění slámy, pak už nic.

Poseděli ještě chvíli u ohně. Bylo slyšet, jak se smějí. Nikdo se nepamatuje, mluvil-li Clou nebo ne.

Pamatují se jen, že zůstali kolem ohně déle než obyčejně.

V jizbě, kde spali, visela na hřebíku lucerna.

Spali na třech velkých jedlových ložích, zabírajících tři stěny místnosti, a do čtvrté bylo proraženo okno. Byly to tři veliké dřevěné rámy, na jedné straně je podpíraly nohy, na druhé byly zapuštěny do zdi. Ulehli. Kdo uléhal poslední, sfoukl lucernu.

Bezpochyby uběhla hezká chvíle. Náhle Josef uslyšel, že někdo k němu mluví. Byl to bub.

Měsíc vyšel a svítil okénkem na lůžko na levé straně jizby; Josef viděl, že starý Bartoloměj sedí a zas pohybuje bradou; nejspíše se modlil.

Vedle něho, obrácen ke všem zády, s tváří ke zdi jako by spal, ležel Clou.

Josef byl ve stínu, proto neviděl buba, ale cítil, že je už u něho a že se chvěje: „Ach, dovolte, abych si lehl k vám,“ povídal bub, „mám strach.“

„Strach? Z čeho?“

Ale bub jen a jen:

„Mám strach, mám strach.“

Třásl se. Ale Bartoloměj, stále ještě sedící, nezpozoroval patrně nic; tu řekl Josef bubovi:

„Jen pojď, místa je dost.“

Uložil ho vedle sebe. Bezpochyby zas usnul. Pak už měsíc ne-
svítil. Ale když se Josef probudil, cítil stále chvějící tělíčko bubovo
u svého těla.

6

Zatím dole plynul život všedně jako vždycky; tak se stalo, že za několik dní vyjel starý Munier nahoru do lesa se sáňkami pro otýpky.

Těch sáňek se používá na špatných cestách, tam, kam by se nemohl odvážit žádný vůz ani jiné vozidlo s koly; nahrazují se tedy vozy sáňkami, zhotovenými z velkých kusů dřeva, z nichž jen oloupou kůru. Dřeva se spojují ne hřebíky, ale silným vrbovým vázáním, které jim dodává ohebnosti. Sáňe mají široké sanice; takové tedy byly sáňky Munierovy; připráhl k nim krávu.

Sjížděl dolů s nákladem otýpek; právě přijel na příkrý svah, divně nahnutý. Svah se končil u cesty na Sasseneire.

Jednu chvíli nemohla kráva utáhnout náklad a Munier, aby jí pomohl, kráčel před ní a táhl ji za uzdu; tu náhle bylo vidět, jak kráva sklouzla na zadní nohy. Munier oběma rukama tahal vší silou uzdu opačným směrem.

Tu bylo vidět, jak se oje zvedala, trouce se o oblé boky dobytčete, až jejich konce čněly nad jeho rohy. Zároveň sklouzl předeek sanic, takže se objevil jejich spodek. Pak se celý náklad převážil dopředu, postrkoval krávu, a ta se smekala po kopýtkách mezi kamením a tam zůstaly dvě lesklé stopy a místy se objevily rozdrčené kamínky nebo trochu prachu. Po obou stranách sanic se vznášel prach, jako by se byly vzňaly.

Na štěstí jsou na svazích jakési přestávky, chvílemi se vyskytnou místa, kde je možno odpočinouti, a takové odpočívadlo tam právě bylo. Munier toho využil, nechal krávu stát, aby si oddechla, a sám si také oddechl.

Stalo se to právě, když byl Munier na tom místě. Díval se k cestě.

A Munier se podivil, když uviděl, že někdo jde po cestě, a zároveň se také podivil rozměrům toho člověka; ale nejvíce se divil, jak ten člověk přicházel: hlavu měl vystrčenou kupředu, hned utíkal, hned se zastavoval, pak udělal dva či tři kroky, pak se znova zastavil.

A Munier se stále díval – Munier, jenž přece hlasoval proti a byl jeden z těch, kteří hlasovali v obecním zastupitelstvu proti – pak řekl: „Je to možné?“ Pak: „Je to přece jen on,“ pak: „Nuže, co se děje?“ V té chvíli zatáhl za oprat a všechna váha nákladu se zas přenesla krávkě na zadní nohy.

Byl to bub. Měl sváteční šaty; všední měl v plátěném batohu na zádech. Natahoval krk kupředu, tvář nebylo vidět.

Musil se ovšem zastavit, když se setkal s Munierem a když mu Munierovy sánky zahradily cestu. Ale přesto nezvedl hlavu v černém plstěném a vyrudlém kloboučku; ba dokonce si teď zakryl tvář paží (neboť Munier na něho promluvil, řka: „Odkudpak jdeš?“).

„Odkudpak jdeš?“ opakoval Munier.

Tu bub nezvednuv hlavu, kývl k hoře, a ač svítilo slunce a bylo horko, roztrásla se mu ramena v soukenných, příliš širokých šatech.

„Proč jdeš dolů?“ ujal se zas slova Munier.

Ale bub se jen silněji chvěl a chvění zachvátilo nyní všechnu jeho drobnou postavičku až po kalhoty, příliš dlouhé či příliš krátké, neboť to ještě nebyly docela mužské kalhoty a už to nebyly chlapecké kalhotky; sahaly až do půl lýtek, byly tuhé a tvořily na koleně velkou bouli.

„Na vrchu to nešlo, co?“

Arnoštek zavrtěl hlavou.

„Ach, nešlo to; copak nešlo?“

„Měl jsem... měl jsem strach...“

„Strach z čeho?“

„Protože tam něco chodilo.“

„Cože?“

„Chodilo to...“

„Cože?“

„Po střeše...“

„Cože?“

„... Tu mi bača řekl: ‚Táhni!‘“

A pak Arnošt dodal:

„Je mi zima... Bolí mě hlava...“

„Pojď,“ řekl Munier. „Půjdeme do vsi spolu.“

Arnošt, ani nehlesnuv, kráčel po boku Munierově, a kráva táhla, ale že cesta byla nyní dobrá, nemusili se již o ni starat; a Munier nedělal nic, jen se Arnoštka ustavičně vyptával.

Muži se právě chystali síci na louce u cesty; vzpřímili se, zkrřížili ruce na kosištích.

A pak přišla vesnice, ale Munier už zastavil všechny lidi, které potkali; a ve vesnici zastavoval kdekoho a z toho povstal sběh lidu; a kdosi utíkal, aby tu zvěst napřed přinesl Arnoštkově matce.

Toho večera se Viktorka chystala, že bude psát, a jistě už bylo asi deset hodin; byla v své světnici a chystala se, že napíše list Josefovi, když zaslechla jakýsi hluk na ulici.

Šla otevřít okno. Nahoře na ulici stála jakási žena, která právě vyšla z domu; jiné ženy stály na náspí.

Viktorka poznala, že je to matka malého Arnoštka; a matka malého Arnoštka povídala:

„Nevím, co mu je, ustavičně se třese...“

Na ostatních náspích bylo vidět na dláždění pruhy světla, vycházející z pootvřených dveří; tam se ženy skláněly jedna k druhé a povídaly si něco, a Viktorka slyšela zdola:

„Ach ovšem! Zkusila jsem všechno možné. Dala jsem mu napít vřelého čaje, položila jsem k němu láhve s horkou vodou... Nic platno! Co si mám počít...?“

„Počkejte...“

Ženy sešly dolů z naspí, šly za matkou malého Arnoštka.

Je pravda, že Viktorka toho večera na to příliš dlouho nemyslíla, a zavřevši okno, dala se znova do psaní. Roman s mulem měl přijít dolů příští sobotu. List, který mu Viktorka hodlala odevzdati, byl pro ni velkou událostí. Až do té soboty se nestalo nic důležitého, list Viktorčin byl již napsán dva či tři dny, byl to dlouhý list, ale přece jen nechala prázdné místo, hodlajíc je vyplnit v poslední chvíli.

V sobotu o půl osmé hodině byla v krámě. Romailler za pultem se dal do smíchu vida, že vchází do krámu.

„Hleďme, ty sis přivstala.“

Smál se do černých vousů, ruce měl v kapsách, stál před hranicemi z kousků mýdla a před kusy sukna v přihrádkách vysoké police, stojící za ním.

„Hleďme,“ povídal Romailler, „bud' jak bud', nemohou tu být před desátou hodinou.“

Povídal to o Romanovi a mulovi, poněvadž Viktorka se již znepokojovala; mluvil o Romanovi a mulovi v množném čísle, neboť měli přijít spolu:

„Nuže, vrať se po desáté hodině... Nebo snad chceš na něho čekat...?“

Mluvil již jen o Romanovi.

„Tu máš židli, posad' se...“

Ale byla příliš rozčilená, aby čekala. A vrátila se v deset, v půl jedenácté, v jedenáct, v půl dvanácté, v poledne: Roman pořád ještě nešel.

Ostatně ne proto, že by se bylo stalo něco vážného, ale proto, že ukradl otci starou loveckou pušku a v den, kdy hnali dobytek nahoru, schoval si ji nedaleko cesty pod suché listí, hodlaje si ji vzítí, jak se naskytne vhodná chvíle, a vhodná chvíle se naskytlá. Již na cestě dolů bylo pokušení převeliké, ač Roman z ostražitosti nehodlal pušky použití, leda až půjde nahoru. A tak promarnil asi tři hodiny, protože v lese jsou veverky a někdy také zajíci; ale není-li zajíců, jsou veverky, jsou sojky, jsou holubi. Uvázal mula za uzdu ke kmeni modřínu a řekl: „Ty zde počkáš,“ prohrabav pak listí v štěrbině skály, kde byla zbraň s růžkem na prach, se sekaným olovem a se zápalkami v plechové schránce, neboť to byla starodávná bouchačka, ale to nevadí; pak sklouzal bez hluku strom od stromu, zvedaje hlavu vzhůru k vysokým šachtám, které jsou mezi kmeny stromů a mají nahoře na konci víko ze vzduchu, krásné víko z modrého vzduchu.

Roman mířil, střílel, chyboval se.

Konec hlavně pušky prodlužoval druhou hlavní, z dýmu; otrěsy mu zachvívaly ramenem; pak stanul se zvednutou zbraní, čekaje, že uvidí, jak padá veverka, a veverka nepadala.

Jenže trochu dále zas zakřičela sojka; tu se Roman pustil za sojkou.

Takovou měl povahu a on povoloval své povaze, běhal mezi kmeny po kamení, vystupoval nahoru a slézal dolů po strmé kluzké stráni, vystlané jehličím, po stráni, na níž byly místy skalní útesy; tak se konec konců dostal na místo beze stromů, odkudž viděl na vrchol jedlí, rostoucích níže, na nichž usedali holubi; střílel tedy po holubech a oni uletovali přímo kupředu na druhý konec rokle. Za vteřinu či za dvě urazili cestu, na kterou by člověk, ach, zavržený člověk! potřeboval dvě hodiny, neboť by musil jítí dolů, pak zas nahoru, musil by se pachtit, kdežto oni se mohou jen

rozletět po krásné přímé cestě, po krásné silnici, docela rovné, po vzdušné cestě...

Roman tedy běhal ještě za holuby, pak zas běhal za sojkami, vydávaje se v nebezpečí, že si zláme vaz – poledne minulo a mul stále čekal na pokraji cesty. To všecko dohromady způsobilo, že se Roman objevil v krámě až po druhé hodině.

Na otázky, které mu kladli, odpovídal povídačkou, kterou si připravoval po celou dobu, co šel dolů. „Ach,“ povídal, „zaběhla se nám jalovice,“ a pak, že prý má hlad a zejména žízeň.

Jedl, pil; a Viktorka, ta byla mezi prvními, které tam přišly (přišla po šesté nebo po sedmé); vidouc pak Romana klidně sedícího u sklenice, měnila radostí barvu, neboť radost stáhla napřed všechnu její krev k srdci, pak ji vypudila na povrch, rozpálila Viktorce uši, napjala jí žíly na krku.

Šla rovnou k Romanovi:

„Bože! Romane, copak se děje?“

A Roman zas:

„Dočista nic.“

Začal znova vyprávět svou povídačku:

„Jedna jalovice se zaběhla, všichni jsme se za ní pustili, a tak jsem se opozdil.“

Vypil sklenku a Viktorka musila vypít ještě hodný koflík vzduchu, aby se vzpamatovala; pak vyrazila:

„Nemáš pro mne nic?“

Konečně si vzpomněla na list, který jí měl Roman přinést, a on, to se rozumí, na něj zapomněl, ale hned pro něj šel do kapsy kabátu, podal jej Viktorce a ta utíkala skokem ven, právě když starosta vcházel dovnitř...

Starosta se také vyptával Romana; byl tuze rád, když viděl, že se nepříhodilo nic vážného.

„Věděl jsem to,“ povídal starosta... „Je to povídačka jako s tím bubem.“

Roman, mluvě o bubovi, řekl: „To si můžete pomyslit, stýskalo se mu... Plakal po všecek ten čas; bača mu řekl: ‚Táhni domů, chceš-li plakat...‘ A bub plakal právě proto.“

A starosta zaplatil za Romana všecko, co vypil.

„Však já jsem hned pochopil, že Munier se snažil udělat z komára velblouda, aby mi ublížil; není mi tedy nemilé, poslouchají-li, co povídáš.“

Opravdu, mnozí ze strany Munierovy přišli jakoby nic pro zprávy; jiní vešli do krámu z pouhé zvědavosti; tu byl krám tak plný, že mnozí musili zůstat venku; a v pozadí výčepu byl Roman, a ten pil a pil a mluvil – zatím Viktorka psala honem na místečko, které zůstalo bílé:

„Jsem hrozně ráda, protože jsem se onehdy tak polekala, ale ty mi píšeš, že nahoře je všecko v pořádku, tedy ti věřím. Poznáš z tohoto psaní, že tady je taky všecko v pořádku, sbohem. Musím honem zalepit psaní, děkuji za tvoje, ale kdy přijdeš? Přičiň se, abys mohl přijít od zítřka za týden, a příště přijdu zas já nahoru...“

A ještě nemohla přestat psát, a protože zbylo už jen malé místečko, napsala na ně:

„Mám tě moc ráda, posílám ti pěknou hubičku...“

Teprve k šesté hodině se vydal Roman znova na cestu, ale přesně vzato, nebylo by se ani proto nic stalo a jistě by byl vyvázl z nebezpečných míst dříve, než nastala noc, jen kdyby byl měl hlavu jasnou. Ale to bylo právě to: Roman neměl jasno v hlavě.

Sotva přišel do lesa, vrátila se mu v opilosti vzpomínka na raní lov a zahanbovala ho; zas uvázal mula ke kmeni, řka mu jako předtím: „Ty zde počkáš,“ pak hle, znova si jde pro pušku, ač nebylo viděti dále než na dvacet kroků.

Tak aspoň si to lidé vysvětlují, neboť ve vesnici se objevil až skoro před půlnocí a nikdy se nikdo přesně nedověděl, co se tam opravdu stalo. Ale kolem půlnoci někdo zavolal pod starostovými okny. Starosta, jenž spal vedle své ženy, probudil se při prvním zaklepání a Roman volá pod starostovými okny: „Hej, slyšte!“ Volal ze všech sil, protože víno mu asi docela nevypřchalo z hlavy a víno se na nic neohlíží.

„Co se děje?“

„Mul se zřítíl ze skály...“

„Co povídáš?“

Pak tišeji:

„Pojď sem honem... Otevru ti...“

Ale Roman mluvil nahlas dále:

„Já vám povídám, do rokle... Kámen se na něho skulil.“

Starosta běžel v košili otevřít dveře Romanovi, ale přece ne tak rychle, aby sousedé všechno nevyslechli a aby Roman neměl kdy vypravovat jim, jim také, své dobrodružství:

„Ano, kámen, a já se domnívám, že se neskutálel sám od sebe... Místo bylo dobře vyvoleno.“

Nic platno, starosta musil přijít, vzít ho za rameno, vstrčiti do kuchyně, zavřít dveře na klíč; pak, když se oblékla jeho žena a chtěla tam jít, zavřel na klíč dveře do světnice; zavřel svou ženu v ložnici.

„Mlč, nešťastníku...! Mluv tišeji. Však víš, že mám nepřátele.“

Ale co naplat, když neštěstí bylo už veřejné? – a co měl dělat potom, ne-li podívat se tam...?

Stalo se to u jedné ohrady, na jednom z těch nebezpečných míst, kde skalní stěna přečnívá nad roklí.

Vydali se tam s několika lucernami, s provazy a s háky; každá lucerna vrhala na kamení a na zemi kulatou skvrnu. Půda jako by uhýbala dozadu po každé, když se nový hlouček vydal na cestu. Ale neobjevili nic. Nebylo možné objevit něco. Nenašli ani mula, ani náklad, ba nenašli nic, ani když se rozednilo a když se jeden z mužů dal spustiti po provaze do rokle.

Uvázali mu provaz pod paže; řekl: „Počkejte... Dobře! Držíte...? Dobrá, dobrá, spouštějte!“ Dal se spustiti několik metrů, z jednoho výstupku na druhý, až se dostal k poslednímu, který zvláště přečnival nad samým korytem bystřiny; odtud mohl viděti všecko, to jest, neviděl nic.

Byla tam jen zelená, hladká, hluboká voda, ta mrtvá voda, která mrazila, jen když se na ni podíval. Vířila pomalu dokola mezi útesy skály, vzdýmajíc se místy, jako když začne vřítí voda v hrnci.

Muž na provaze se díval; shora na něho křičeli: „Pořád nic nevidíš?“ – „Ne, nic.“ – „Nemůžeš sestoupit níže?“ – „Ach, nemohu...“ Konečně ho vytáhli nahoru.

Tu řekl starosta Romanovi:

„Není třeba tropit povyk. Vezmi si mého mula. Později se spořádáme... Vypátráme to, uvidíme, kdo je za to odpověden. Ale teď si pospěš; nahoře už budou mít starost...“

Roman šel nahoru, ale ne rychle. Bylo to tedy v neděli ráno; tentokrát zůstala jeho puška ve skrýši. Vystupoval se starostovým mulem a se zásobami soli, chleba, kukuřice, sýra, a to všecko koupil na starostův účet; ale vraceje se nahoru, viděl se už, jak předstupuje před soudce, jak sedí na lavici před jedlovým černým stolem v soudní síni – to si představoval mezi kamenicemi, neboť právě přišel ke kamenicím. A pomyšlení, jak ho přivítají nahoře, nedodávalo mu ovšem chuti, aby přidal do kroku.

Ale nic se nestalo tak, jak předvídal. Když přišel na pastvinu, bylo po poledni. Vystupoval pomalu zpod nejvyšší části hory.

Napřed vystrčí jen hlavu a dívá se zpod střechy klobouku; vidí, že před kolibou není nikdo, nikdo také kolem ní.

Hlava mulova vystoupí za jeho hlavou, Roman se objeví celý; stále nikdo, ani u dveří salaše dokořán otevřených, ani dále přede dveřmi, ani nikde na pastvině.

Roman kráčel dále kupředu. Musil jít mnohem dále, musil dojít až na sto metrů ke kolibě, než uviděl Josefa, jenž vyběhl se džberem z přístřešku pro dobytek, nabral vody u studny, pak zas běžel se džberem zpátky a k Romanovi ani neobrátil hlavu.

A už nikdo. Roman jde ještě kousek do kopce.

Než se cesta skončí, obrací se, útočíc na svah zpředu; tak se Roman najednou octl právě proti kolibě; tam teprve zhlédl v přístřešku pro dobytek baču, pak Josefa, potom bačova synovce, pak Bartoloměje. Všichni byli v přístřešku a skláněli se jeden po druhém nad něčím, co Roman nerozeznával; v přístřešku bylo s lidmi také několik krav a to bylo nezvyklé.

Roman začal chápat a napolo už pochopil, když bača poodstoupil a on uviděl džber, stojící na zemi, a když bača zvedl jednomu dobytčeti nohu a Josef podržel vědro, svitlo Romanovi úplně...

„Dobytčí mor!“

To slovo bylo náhle napsáno v Romanově hlavě a on to slovo četl v hlavě, pak se rázem zastavil, právě, když bača, vida ho přicházet, vzkřikl: „Stůj,“ obrátiv k němu hlavu, aniž se vzpřímil.

„Zůstaň tam... Nehýbej se... Nech mula tam, kde je...“

Podle všeho si ani nevšiml, že mul, o němž mluvil, nebyl už jeho mul a že mu ho vyměnili (postavu, kůži, věk, všecko) – ostatní neučinili nic, jen vztyčili roztržitě hlavy a hned je zase sklonili.

„Vrátíš se honem dolů a řekneš... řekneš Pontovi, aby přišel nahoru... Varuj kdekoho, aby sem nikdo nechodil dříve než Pont... Ach, běda... Je-li to ono... Ale Pont to pozná; nuže, běž honem dolů...“

Znova obrátil k Romanovi změněnou tvář a vrtěl hlavou:

„Ať sem přijde zítra ráno.“

Roman ho již nemohl slyšeti, neboť se vydal znova na cestu, na pátou či šestou cestu, ale necítil únavy, neboť ta zpráva byla velmi závažná. A kromě toho vyřídila docela jeho příhodu.

Bylo asi k poledni. Nebe se zařizovalo po svém, nestarajíc se o nás. V salaši se ještě pokoušeli otevřít huby podezřelému dobytku. Jednou rukou chytili krávy za růžové huby, prsty druhé ruky jim vstrčili mezi zuby. Dobytek bučel. Nad nimi se nebe zařizovalo po svém. Zasmušilo se, zsedlo, nad samým úžlabím rozestavilo mráčky, srovnalo je pěkně vedle sebe, takže byly od sebe rovnoměrně vzdáleny; některé mráčky zakuklily hroty hor a tu se říká, že si hory nasazují čepec; jiné si lehly rovně na horské hřebeny. Bylo bezvětrí, nebe nahoře se bez spěchu zařizovalo, jak chtělo; bílé mráčky se začaly ponenáhlu snášet dolů. Shora z nebe ne-

bylo jistě vidět kolibu pod střechou, zatíženou velkými kameny, které splývaly s okolím, a nebylo také vidět dobytek, když ležel v trávě a nehýbal se. A nebe si dělalo, co chtělo, a my, lidé, my jsme příliš nepatrní, aby se o nás staralo, aby aspoň tušilo, že jsme na světě, když se tak dívá svrchu ze svých výšin. Mraky sklouzaly ze svahu stále stejným, sotva postižitelným pohybem, jako když je sypký sníh a když vznikne tak zvaná suchá lavina. Bílé mráčky se snášely dolů – a zatím Josef vyšel ven a kráčel po pastvině, ale kdo ho mohl vidět? Cožpak něco znamenal? Nebyl už nic než tečka mezi velkými balvany, které obcházel; neviděn a neslyšen, nikdo ho neviděl, nikdo ho neslyšel; ba chvílemi ani neexistoval, neboť zmizel v soutěsce mezi skalami. Šel podle bystřiny, na jejímž břehu jsou největší balvany, které kdysi spadly ze skalních stěn (a padají stále), podobné domům bez střech a bez oken; balvany nechávají mezi sebou úzké křivé uličky a tvoří tam jakousi vesnici v menším měřítku. Ale nebylo tam ani dětí, ani žen, ani mužů, ani zvuku hlasu, ani skřípotu pil, ani řinčení kos, ani kdákání slepic, ani ran, jako když se zatlouká hřebík, ani šramotu, jako když se hobluje prkno. A když se Josef rozhlédl, bolely ho oči při pohledu na kameny, neboť tam byly jen samé kameny, nic než kameny. Bolelo ho také, že tam nikdy nikdo není, že tam není sebemenšího pohybu, sebetiššího zvuku. Nic než kameny a místy kousek trávníku s několika keři, s vysokými stvoly hořce; nic než kamení a voda, a ta je jako plazící se had: objeví se, zmizí, zas a zas se objevuje. Josef šel, aniž věděl, kam. Říkal si: „Nebudu již moci jít dolů, Viktorka už nebude moci přijít nahoru a budeme odloučeni, budeme úplně odloučeni...“

Octl se mezi dvěma novými balvany, pak vyjde ven a voda se znovu ukáže vedle něho a hýbe hřbetem: „A bůh ví, jak dlouho budeme odloučeni...“

Cítě, jak v něm s nastávajícím neštěstím vzniká vědomí vlastní nepatrnosti, chápe, že všechno kolem něho hrozí neštěstím: skalní srázy, valouny tam nahoře, ohromnost skalních věží, komínů, točitých cest, všeho toho zlého zdejšího kraje, řekl si: „Proč jsem sem chodil? Ona nechtěla, abych šel nahoru. Kdybych jí byl poslechl –,“ a přitom stále šel, aniž věděl kam. „Ach, ženy vidí dále než my, ženy se umějí lépe dívat než my... A nyní, kde jsi, miláčku? Ty, již jsem neposlechl?“

To mu zpívalo smutně v srdci, když tak kráčet se sklopenou hlavou: „Jinak bychom byli spolu a dnes bychom byli šli na procházku; a teď bychom se vraceli, protože bys byla řekla: Bude pršet.“

Řekl: „Kde jsi? Jsi samotinká, kde jsi? Hle, Roman, ten blázen tam přijde; slyším ho odtud: ‚Což vy nevíte? Mají tam nahoře mor!‘“ Josef slyšel, jak Roman křičí nahlas tu novinu. Ona je v kuchyni; její otec sedí asi na lavičce před domem; tu se Viktorka vykloní z okna a řekne: „Co to povídají?“

Vidí ji odtud velmi dobře, vidí ji, jak se vyklání z okna a vidí jejího starého otce, jenž sedí na lavici, vstane, popojde v nedělních šatech až doprostřed ulice.

Josef vidí odtud všechno; vidí ulici, vidí na konci ulice vyplašenou slepici, jež utíká, mávajíc křídly, neboť jakási žena běží skokem po ulici; pak jde ta žena nahoru po schodech, křičí: „Mořici!“ volajíc manžela, a ten vyjde ven:

„Vzkázali pro Ponta, aby přišel nahoru... Je tam mor.“

„Je-li možná!“

On vidí všechno a ona, co řekne ona? Začal ji tedy znova hledat očima, už jí nenachází. V té chvíli se mu zjevil docela zmatený obraz. Před jednou lavičkou ve vesnici se ukázal balvan a lavička mizí. Vidí kohosi, vidí nějaké tváře, všechno zbledne a zmizí. Lidé, obličeje mizejí; zšednou, zchátrají před Josefem, jako prádlo, když

se dlouho nosí. Tu si Josef znova uvědomil, že je na místě, kde není živé duše; zas pocítil, že je odloučen od Viktorky a ode všeho tam dole; kráčel mezi kameny, stále hojnějšími, které se nahromadily a nakladly jeden přes druhý po pravici stejně jako po levici; pak něco před ním ho přimělo, aby se zastavil.

Viděl, že přišel do pozadí pastviny; tam byla cesta zahrazena. Tam musil zvednouti hlavu, vztyčiti ji, zvrátiti úplně do týla.

A docela nahoře se oči konečně dotkly jakési bledé mlhy a za ní jakéhosi nebe jako vlhká země; pak blíže k Josefovi byl ledovec na nejvyšším vrcholu zastřen, ale níže ne, takže místy svítil zeleně a na jiných místech modře. Všude, kde se ještě zachoval sních, svítil ledovec zeleně; jinde byl led holý a měl takovou barvu, jako když se díváme modrým sklem. Ledovec se tyčil a zároveň padal; šinul se dolů a současně byl nehybný: vodopád na tisíc metrů, ba na více, zkamenělý vodopád, pod nímž voda ještě vířila, bublala, klokotala, proudila, tříštila se, zastavovala. A konečně dole tekl vodopád dále v podobě bystriny a tu chrčila poslední trhlina ve skále mezi dvěma širokými bílými pařáty s černými třásněmi.

Celý ten ledovec zahradil Josefovi cestu, a proto Josef zvrací hlavu ještě více do týla, skloní ji dolů, znova ji zvrací do týla: a znova se mu objevila ohromná nepravdivá věc, kterou nemůžeme pochopit, věc, která neskýtá nic, není k ničemu; Josefovi bylo, jako by byl dospěl na konec života, na konec světa, na konec světa a života. Znovu přebíhal pohledem vzhůru dolů: zdálo se mu, že kdyby se jen obrátil zády, už by se ledovec dal do pohybu, už by se rozběhl a skočil na něho zezadu. Nemohl už jít dále, neměl odvahy vrátit se touž cestou, kudy přišel; tu se osvětlení před ním změnilo ještě jednou, ledovec zbledl a bylo slyšeti, jak padají kameny. Chvilími bylo slyšet také praskot, jako když pod ležícím člověkem praskají prkna v posteli. Pak se znova začalo hrnouti kamení a hrnulo se

nalevo od Josefa. Byl by rád odešel a neodvažoval se; nechtěl odejít a zároveň chtěl – zatím se kamení hrnulo znova.

Díval se, není-li tam nějaký kamzík, nějaká zvěř (neboť v té výšce bývají svišti, ba i lišky, někdy se tam vyskytne sněžný zajíc a ten je dočista bílý). I sebemenší zbyteček života by byl milý, tak je tu mrtvo. Josef se dívá, nehýbe tělem, obrací jen hlavu, nehne se z místa. Tu spatřil člověka, byl-li to ovšem člověk, a ten se pohybuje tam nahoře mezi kamenicemi, je to člověk kamenité barvy a byl asi schován za balvanem, pak vyšel u balvanu ven a oddělil se od něho; přitom vyletěly do vzduchu oblázky, jako když cestáři tlukou kamení kladivem, a přiskákaly, tvoříce malé hromádky, až k Josefovi.

Přicházel člověk v šatech, muž, jak se zdá, ale muž barvy kamene, muž podobný velikému kameni; tu se Josef dívá lépe, dívá se usilovněji, přitom má chuť utéci a stále nemůže; a pak náhle pozná, kdo to je, ale říká si: „To není pravda,“ říká si: „Není možná, kde by se tu vzal...?“ Pak: „Přece jen, arciže je to on, no ovšem...“

Josef vidí, že je to opravdu Clou, neboť Clou právě na něho volá: „Jsi to ty, Josefe? Počkej na mne!“

Ač se Josef stále ještě nehnu, Clou šel k němu; nyní viděl jeho kazajku, v níž byly dvě velké kapsy a ty byly plné:

„Co tam děláš, Josefe?“

Byl oblečen do hrubých šatů, šedých a širokých, které měly tvar jako ty skály, jež ho obklopovaly a z nichž vyšel. Šaty měly barvu kamení; tu se Josefovi zdálo, jako by se k němu valil jeden z těch velkých kamenů, které se kutálely dolů při každém jeho kroku.

Pak se zastavil:

„Já jsem v tom odborník, rozumíš? A také jich mám!“

Mluví dále, neboť se neozvala žádná odpověď.

„Ale ty?“

Pak sestupuje dále.

„Nebo jsi snad dostal chuť?“

Tu Josef zaslechl, jak se Clou směje, neboť se znova zastavil, a kameny hrnoucí se překotně dolů, narážející na sebe, třoucí se o sebe, jako by se byly také rozesmály.

A Clou se zas blíží a Josef se ještě nepohnul; Clou už byl tu, stál trochu nad Josefem, byl ozářen z levé strany. Menší polovinu obličej, tu bez oka, měl ozářenou zeleně, větší polovina byla ve stínu, takže Josef nevěděl, nedívá-li se Clou na něho zdravým okem. Byl tu, pravil:

„Slyšíš?“

Plácl si na kapsy, které visely jako dva velké pytle po obou stranách kazajky a napínaly látku na ramenou, a táhly ramena kupředu; táhly dopředu celé jeho velké tělo, takže jeho dlouhý, hubený krk byl také natažen kupředu – plácl si na kapsy, zachrastěly.

„To by se ti líbilo, není-liž pravda? Já jich mám...“

Zasmál se.

„Máš pravdu, mohli bychom se rozdělit.“

Ztlumil hlas.

„Neboť ty na salaši vezme čert. Je to mor. Já si nějak pomohu, ale co si počneš ty?“

Popošel ještě o krok, rozhlédl se kolem sebe, jako by ho někdo mohl poslouchat; pak tlumě hlas, řekl:

„Víš co, půjdeš se mnou... Pomůžeš mi. Jsou místa, kde je třeba dvou. Člověk se tam musí spustit, ty bys držel lano; bylo by také třeba kopati... Je jich totiž habaděj.“

Rozhlédl se znova všude kolem sebe, a zas a ještě jednou zprava nalevo, nahoru a dolů; vstrčil ruku do kapsy, vytáhl ji: měl plnou hrst. Bylo to na osvětlené straně, tedy ruka byla osvětlena, a co v ní bylo, bylo osvětleno: zářilo to před Josefem, zářilo to ve velké a černé ruce bílým ohněm, zeleným ohněm, i fialovým.

„Vidíš... A pak, víš, to není všechno... Je taky zlato... Vím kde... No tak řekni, Josefe...“

Blíží se k Josefovi, ale tu začal Josef ustupovat, a když Clou udělal krok kupředu, Josef ustoupil o krok dozadu.

„A až jich budeme mít sdostatek, odejdeme. Půjdeme přes průsmyky. Necháme je zdechnout tam, kde jsou. Necháme je zdechnout i s dobyt看kem; my dva, my odejdeme přes průsmyky s pěknou kořistí, za kterou nám v městech draze zaplatí. A rozdělíme se o výtěžek... A ty, ty máš snoubenku; nuže, s penězi je všechno možné. Napíšeš jí, aby za tebou přišla.“

Šel kupředu, hrkal kaménky - náhle byl Josef ten tam.

Udělal půlobrat, a ten druhý, nyní za Josefovými zády, řekl:

„Nechceš? Jak je libo. A ostatně budeš mít kdy uvažovat...“

Zas se zasmál.

„Času habaděj na přemýšlení, ba více, než je třeba... Jen přijdi a řekni mi.“

Zasmál se ještě hlasitěji.

„Ale ty máš jaksi naspěch... Počkej na mne... Jdu touž cestou jako ty, vrátíme se spolu.“

Josef stále utíkal. Utíkal ještě hodnou chvíli, pak se zastavil, ohlédl a zas utíkal.

A potom se zastavil; ohlédl se za sebe; neviděl již nikoho, viděl jen, že se nebe snížilo, zakrývají nyní ledovce až do poloviny; tu si Josef vzpomněl na stádo, které musí zahrnouti domů, pak si pomyslel, že nebude možné hnáti domů, neboť tam je nemocný dobytek - po všecek ten čas se obracel tím směrem, kde se ozývaly rolničky, které mu přicházely vstříc. Zazvonila osaměle jedna, pak druhá a zas jiná, pak ještě jedna.

Právě zahlédl baču a jeho synovce, a ti se k němu také blížili. A bača pravil:

„Kdes byl? Hledal jsem tě.“

A zas bača:

„Co si počneme? Je to zlá doba.“

Už sotva rozeznávali jeden druhého ve vzduchu již ztemnělém, ve vzduchu, jímž pronikala jakási noc, předcházející před pravou nocí.

„Ach bože, co si počneme?“

Mezitím sháněli stádo do salaše; tu řekl bača:

„Škoda práce. Necháme je venku pod skalou.“

A synovci:

„Běž napřed. Zavřeš přístřešek deskami, aby dobytek nemohl utíkat.“

Již toho večera vznikla hádka mezi bačou a Clouem, ale hodně později, když se Clou vrátil.

Napřed byl Clou ve světnici, kde bylo jeho lůžko; neřekl ani slova, slyšeli ho, jak vysypá kamení z kapes do pytle.

Vysypal kameny do pytle na své posteli, kde nyní bude míti místa nazbyt na všechny kameny a na všechny pytle, když bub zde již není a když ani Roman tu není. Clou se tedy neostýchal, když vysypal s velkým rámusem kapsy.

Za chvíli se přišel posadit k ohni. Bylo jich již jen pět, počítaje i jeho. Seděli u ohně. Bača měl hlavu v dlaních. Vztyčil ji, když vešel Clou; podíval se na Cloua s tváří docela změněnou; pak vykřikl:

„Vy si ze mne tropíte smích, vy jeden?“

Tvář měl úplně změněnou a docela zkřivenou; zdálo se, že kníry už nedrží a že spadnou:

„Myslíte-li si, že vám platíme, abyste se procházel... právě když je nás jen pět... Pět lidí a tři nemocné krávy...“

Ale náhle zmlkl, neboť Clou se na něho díval.

Clou si sedl na své obvyklé místo na druhé straně ohniště, proti místu bačovu – a praštiv tam sebou na lavici a natáhnuv s povzdechem nohy, vztyčil potom prostě hlavu k bačovi; ten odvrátil oči a zmlkl...

Pršelo, padaly velké kapky; voda, prorazivši si cestu mezi plochými kameny, které pokrývaly střechu, kapala kolem nich na upěchovanou podlahu.

Na střeše byl hluk, jako by tam někdo chodil; uvnitř v kolibě bylo slyšet bzučení, jako když se potichu mluví.

Zvedl se také vítr.

Mezi závany větru bylo slyšet, jak bučí krávy v přístřešku.

A tu Clou promluvil:

„Řekněte mi, Bartoloměji, máte pořád ten svůj papírek...?“

Ale v té chvíli bača vstal, šel pro lucernu do světnice, kde spávali, a vrátil se s lucernou.

„Mně se totiž zdá,“ povídal Clou, „že by nám brzy mohl být dobrý...“

„Ach, mám,“ řekl Bartoloměj, sáhnuv zas rukou za košili.

„Dobře!“ řekl Clou, a Clou se smál...

Rozsvítili lucernu. Bača, drže ji v ruce, namířil ke dveřím. Přišel ke dveřím. Bača natáhl ruku, aby otevřel dveře. Vítr foukal.

Bača napřahuje ruku, aby otevřel dveře, ale neotevřel je. Obrací se k svému synovci:

„Poslyš, pojd' se mnou, měli bychom se jít podívat, co dělá dobytek.“

A tu se Clou zasmál znova; všichni viděli, jak synovec váhá a neví, má-li poslechnout, ale tu vstal Josef, a proto bačův synovec vstal také.

Vítr zavál dovnitř, foukal na ohništi do popela, a popel se vznášel nahoru jako chomáčky sněhu, utvořil bílý mrak vzadu na stěně,

která byla ze skály, na stěně jako lakované na černo. Velký plamen se ve vši své výši nahnul v pozadí ke stěně; Bartoloměj naproti stěně neměl již obličej.

Bača, synovec a Josef právě vyšli ven a Clou spustil znova:

„Máš aspoň jistotu, že jej neztratíš? Jsi jist, že je tkanička pevná? Máš nějakou v zásobě...?“

Plamen se zase vzpřímil; tu bylo vidět, jak Bartoloměj vrtí udiveně hlavou:

„Ne.“

8

Nazejtří se tedy Pont vydal s obecním hlídačem na cestu. Ve vojenské torbě měl litr silné kořalky, v torbě černou roušku, starou halenu, plátěnky, které mohl obléci přes kalhoty, boty na přezutí.

Byl to člověk, který se zvláště vyznal v zvířecích chorobách a v dobytčím moru, ten Pont; šel tedy nahoru s hlídačem a Roman měl jít s nimi, ale nikde ho nenašli.

Bezpochyby se schovával, věda dobře, jak by se všechno pro něho obrátilo, kdyby šel nahoru, totiž, že by již nesměl dolů.

Musíte chápati, že kromě dobytka nemají zde lidé nic, čím by se živili. Zde není vinic; lidé žijí z dobytka. Není zde obilí, nic než trochu žita a ne mnoho, právě tolik, kolik potřebujeme na pečení chleba; sotva máme zeleninu a ovoce: živíme se mlékem, živíme se masem; živíme se mlékem, syrovátkou, netučným sýrem, živíme se máslem, dokonce i ta trocha peněz, náš jediný výdělek, pochází od dobytka. A tato nemoc je hrozná nemoc, a neznáme proti ní léku. Vrhne se nejprve na paznehty krav a do tlam, pak se dobytka zmocní horečka, krávy hubenější, ztrácejí mléko; pošly by brzy, kdyby člověk smrt nepředěšel. Je nařízení, že dobytek musí býti poražen, jak se choroba zjistí, a jsou také pravidla, jak se má zakopávat; jáma musí být aspoň dva metry hluboká; lidé se také snaží, aby zmenšili, ne-li odklidili možnost nákazy, ačkoliv přitom utrpí škodu; ale je lépe ztratit něco než ztratit všechno. A jiné opatření se týká lidí. Zárodek této nemoci je totiž tajemný a chodí-li lidé volně, roznášejí jej potají na podšvech a rozšiřují po všem kraji. Ale lidem se nedovolí chodit z místa na místo. Zavrou je s dobyttem. Tam, kde jsou postižena zvířata, zůstanou

lidé uvěznění; pokud se nemoc neskončí, jsou jakoby odklizeni ze světa – a tak se stalo, že od příchodu Romanova s novinou (a třeba ještě nic jistě nevěděli), byla zřízena stráž před vesnicí pro případ, že by někdo z lidí na salaši se pokusil utéci a přidružit se k lidem dole, neboť vždycky upadnou do pokušení utéci; do seníku na pokraji cesty, na štěstí jedině, po které se může jezdit, dali hlídku čtyř ozbrojených mužů; a byl vydán zákaz, aby nikdo nechodil nahoru na salaš, a také ne dolů, a ten zákaz platil pro zvířata jako pro lidi, jen ne pro psy nebo kočky (ale stráž, jakž jsme často viděli, střílí i po psech a po kočkách).

Celý večer byla nálevna přeplněna, ač bylo špatné počasí. Nedbali ani větru, ani deště; přicházeli, vcházeli do hospody a zas přicházeli a vcházeli dovnitř. Malému Arnoštkovi nebylo lépe; nemohl se zahřát v lůžku. Lidé přicházeli, ač byl hrozný vítr, ač přšelo jen lilo, a k tomu ještě nemoc malého Arnoška, a to nebyla obyčejná nemoc. A hle, nyní byl postižen také dobytek, jako při egyptských ranách v Písmě, i bylo deset ran a pátá byla zmoření dobytka. Dívali se do tmy, zda se voda v bystřině neobrací v krev, což byla první rána; pak přicházeli do hospody a usedali u velkého prostředního stolu nebo u některého z malých stolků, které stály vedle velkého po obou stranách u zdi. Posadili se do kouře a rozmnožovali jej ještě trochu svými dýmkami; když tedy zvedli paže vzhůru, visel jim kouř z paží; když vystrčili hlavu kupředu, musili jej protrhnout. Více se přeli, než pili. Nechali stát muškátové víno pěkné barvy ve sklenicích a víno se houpalo a naklánělo, když někdo uhodil pěstí do stolu a pak se celý stůl nahnul na stranu, jako by byli v kabině na lodi. Venku za okny burácel vítr; chtěli-li se dorozumět, musili křičet, ovšem nenastalo-li chvílemi ticho, jaké někdy nastává. A za jednoho takového ticha slyšeli, jak starý Munier povídá:

„Máš, co jsi chtěl, starosto, pustil ses do někoho, kdo je silnější než ty...“

Ta věta byla bezpochyby závěrem řeči, kterou Munier pronášel předtím a kterou lidé neslyšeli v kouři, ve větru, v hlaholení hlasů, za lijáku – pak, když se ticho vrátilo, Munier pravil:

„Silnější než ty... A ona je zlá, když se do toho dá.“

Mluvil bezpochyby o hoře:

„Jsou místa, která si vyhrazuje, jsou místa, kam nedovolí vstoupiti...“

Tentokrát ticho trvalo.

„My staří, my máme zkušenost... Ale ty, starosto, ty těžko chápeš a tvé srdce je uzavřeno. Nechtěl jsi nás poslouchat; a teď už je pozdě. Nezabráníme tomu, ale je to tvou vinou, starosto.“

Obracel se k starostovi a všichni ještě chvíli mlčeli, aby viděli, co starosta odpoví, neboť tu seděl a pravil:

„A konečně, co? Hlasovalo se nebo ne...? A je aspoň jisto, že je tam dobytčí mor? Cožpak se nemůže počkati, až co řekne Pont...? A třeba by to byl mor, třeba bychom předpokládali, že je to tak, byla by ta nemoc u nás po prvé...? Což ji neměli v Châblu, a ještě loňské zimy v Entremontu a v Eveneiru...? Řekněte, Muniere, spravedlivě.“

Cítil totiž dobře, že ho všichni opustí.

„A v Chardennes...“, (v hluku, ve velkém hluku, který se zas strhl). „Proto jsem vám řekl: ‚Hlasujme.‘ A copak lidé nehlasovali pro? Cožpak nebyla většina?“

Mnozí vrtěli hlavou, neboť starosta měl stále přívržence, ale bylo jich už méně:

„A všechno, co jsem udělal, udělal jsem v dobrém úmyslu...“

Když nastalo ticho, slyšeli venku hluk lijáku a větru; liják bil do střechy, vítr hvízdal za okenními tabulkami; tu si pomyslili: „Co asi dělají ti chudáci tam nahoře?“ Ale starosta povídal:

„Když jsem viděl všecku tu krásnou trávu, která po dvacet let rostla nadarmo, když jsem viděl, jak je náš dobytek špatně krmen a jak chudobná je obec... Dělal jsem, jak jsem dovedl nejlépe. Naskytla se mi ta příležitost. Řekl jsem vám: ‚Máte na vůli, máte na vůli, můžete si vybrat. Jste-li proti, řekněte ne, jste-li pro, řekněte ano...‘ Řekli jste ano. Nikdo mi nemůže nic vytýkat.“

Tak řečený Compondu řekl: „Má pravdu,“ ale Munier vrtěl hlavou. A znova vznikl hluk, takže nezaslechli už nic z toho, co povídal starosta.

Začali mluvit všichni najednou; šli kupředu, ustupovali dozadu. Zvedali pěsti, práskali do stolů. Víno se kolébalo ve sklenkách, víno se nahýbalo ve sklenkách; stůl se zas nahnul, pak se zdálo, že v hustém dýmu, v němž nyní vypadaly dvě měděné petrolejové lampy pod kulatými stínidly jako dvě žlutá přivírající se očka, nahýbá se celá nálevna i se zdmi. Stůl se nahnul a zas narovnal jako v lodní kajutě.

Dotýkali se rameny, byli spojeni rameny u všech stolů od jednoho konce jizby ke druhému, chvílemi natáhli ruce po sklence a tu se zas všecko naklánělo. Mezi hloučky lidí se objevila tlustá Apolena, pak zmizela, chodila rychle, jak jen stačila, sem tam, neboť ji všude volali, ale to nás neoklame. My, my dobře víme, co to je, když to začne... Kdosi vchází. Lidé v hospodě přestali mluvit, protože kdosi vešel. Těm, kteří vešli, tekla voda po tvářích, přes střechy klobouků, trochu vody uvízlo za okrajem plstěné stříšky, a když nahnuli hlavu, tekla v provázcích dolů. Přišli ještě čtyři s puškami; byli to ti čtyři z hlídky, kteří byli právě vystřídáni. Pářilo se jim z hrubých vlněných šatů a pára vystupovala do kouře. Je známo, že když přijde neštěstí... A ten mul...? Dveře se otevřely, zavřely. Dveře se otvírají, zavírají: zdá se, že všecka ta zlá noc se snaží, aby také vešla dovnitř; někteří řekli: „Zavřete dveře.“

„A s tím mulem, je to přirozené? Viděl jsi Romana?“

„Ne.“

„Nuže, já jsem ho viděl... Zavřete dveře.“

Za velkého hluku:

„A žádná psota sama není, jak se říká.“

„Já jsem ho viděl; vyprávěl mi všechno. No dobře, byl prý to kámen... Ty znáš to místo jako já; poslyš tedy: což to místo nebylo naschvál vyvoleno...? A ten kámen, to je někdo...“

Protože žádná psota sama není; neštěstí se žení s neštěstím, plodí děti jako v Písmu – a zas se dali do řeči:

„Krev, to je první... Dobytek je uprostřed... Pak budou tmy.“

Za velkého hluku:

„A kdyby jen byli udělali, co jim Bartoloměj řekl, kdyby byli měli takový papírek jako on...“

A tak mluvili v nálevně za lijáku hned všichni najednou, hned jeden po druhém, mluvili ještě dlouho, když už vyšli z nálevny, postávali v hloučcích před domy, na schodech, v dešti – pak té noci spánek vůbec nepřišel, nebyl s námi, a byla to právě jedna z nejkratších nocí roku, jedna z těch nocí na začátku července, z nocí, které se skončí, sotva se začaly.

A již musili jít popravit krávy, které zůstaly ve vsi; pak se také Pont chystal k odchodu.

Viděli, jak si vzal na záda vojenskou torbu, hodně plnou. Jeho okovaná hůl stála u lavice.

Vzal si hůl. Viděli, jak se torba z telecí kůže nadouvá, a tam, kde byla nejvíce vypouklá, ježila se na víku srst. Obecní hlídač měl nůši.

Bylo mlhavo, ale už nepršelo.

Viděli, jak Pont kráčí kupředu po mokré ulici; když přišel mezi dva poslední domy, viděli ho ještě, jak zvedá rukou onu oponu a jak ta opona zas padá.

Opona z mlhy spadla za Pontem, a nebylo již viděti ani jeho, ani hlídače – proto nemohl nikdo vidět ani ji, Viktorku, neboť přivstávkou si mnohem dříve než ostatní, číhala na Ponta o hodný kus dále na cestě. Pak vyšla Pontovi vstříc zpoza kře, za který se skryla.

„Prosím vás... ach, prosím vás...“

Ale nechtěl ani slyšet.

„Ne, nic.“

Podávala mu psaní, neboť dobře věděla, že druhé psaní, to, které odevzdala Romanovi, nedošlo tam, kam bylo určeno; ale Pont řekl:

„Myslíš-li si, že mám kdy zabývat se vašimi kratochvílemi... A pak dnes...“

Řekl jí přísně:

„Divím se ti, takové velké děvče jako ty...“

Tu zůstala stát i s psaním v ruce a on jde dále, už ji minul, ba ani se nezastavil. Už je na cestě hodný kus od ní a tam se ztrácí, bledne, obrysy jeho postavy se ponenáhlu rozplývají, a také obrysy hlídačovy se rozplývají... Potom trochu výše se objeví hlídka.

A zas vystupovali na horu, ale toho jitra nebylo kolem těch dvou mužů dlouho nic: ani vrcholů hor, ani věží vysoko na nebi, ani skal blíže nich a z lesa sotva viděli několik kmenů, které zůstaly vzpřímeny, jako by znázorňovaly les; několik kmenů na jednom pokraji cesty a na druhém pokraji právě jen vrchní část rokle, neboť níže byla rokle ucpána jakousi bahnitou sedlinou.

Znova stoupali vzhůru po cestě na horu: ale napřed jako by šli v prázdnu, v nicotě. Ponenáhlu však Pont a hlídač se přece dostali nahoru, konečně vyšli z lesa: napřed vystrčili z vrstvy mlhy a z její

kůry hlavu, pak vystrčili ramena. Větérek, který začal foukati, přinášel jim shora z hřebenů hor lehkou páru, jako když vítr smetá zpoza svahu suchý sníh a zavěje jej do tváře. Když přišli k zátočinám na cestě, viděli, jak se z hřebenů hor kouří a pára sestupuje k nim; pak se začaly trhat kupy mraků, všechny ty kupy mraků se začaly hýbat a houpat v otepleném vzduchu. A oni šli právě oklikami nahoru, když náhle páry vystoupily, vznášejíce se vzdušným prostorem nad jejich hlavami jako balony. Když Pont a hlídač došli na horu, byl horský hřbet, na němž byla pastvina, docela pustý. V pozadí hřebene se jim zjevila pastvina v celé své velikosti. Pont a hlídač se mohli rozhlédnout a lidé na pastvině je mohli vidět, a tu oba poznali, že jsou očekáváni – neboť před kolibou byli tři muži a z koliby vyšli dva, a to bača a jeho synovec; a bača na znamení, že má radost, zvedl paži a už běžel Pontovi v ústrety.

Ale tu se ukázalo, jaká změna nastala, tu se objevila přehrada, která se postavila mezi ty nahoře a nás, neboť Pont se napřed zastavuje. Pont se zčista jasně zastavil, pokynul. Vztáhl ruku před sebe, jako by říkal: Zůstaň, kde jsi, bačovi a ostatním: Zůstaňte, kde jste, sice odejdu; učinil ten prostý pohyb a bača asi pochopil.

Vskutku, už se nehýbe.

Tu se Pont dá znova do chůze; bača se stále ještě nehýbe, ani ostatní. Pont zas jde kupředu, ti, kteří jsou před kolibou, se dívají bez hnutí, jak přichází.

Viděli, jak Pont trochu popošel, pak se posadil. Pont, přišed poblíž salaše, usedá; zouvá si stěvíce. Hlídač vyjme z nůše pár starých stěvíců.

Ti ze salaše se dívali stojíce před kolibou; vidí Ponta, jak vynadává z torby plátěnky, celé záplatované, obleče si je přes kalhoty; pak obuje stěvíce, které mu podává hlídač.

A oni se dívají. Pont vstává. Pont vstal, oblékl si přes kabát halenu. A to ještě není všecko, neboť chvíli předtím byl prostovlasý; a nyní ti ze salaše cítili, jak jim ochabuje srdce, zpopelavěli, protože všechna krev jim vyprchala z opálených obličejů.

To proto, že Pont už zas šel a oni se sotva překonali, aby se nedali na útěk, neboť Pont místo v klobouku přicházel pod černou rouškou, kterou si pečlivě zastřel obličej a vzadu ji připevnil. A rouška mu splývala až pod pás, takže zpod ní čouhaly jen ruce ve velkých kožených rukavicích.

Rouška z černého tylu jako na kukli, kterou si bereme při vybírání medu a jdeme-li stěhovati včely; proto se nyní mohl přiblížiti a Pont se přibližoval víc a více; pak viděli, jak se pod rouškou otevřela jeho ústa – tu v přístřešku začalo zdlouha bučet nemocné dobytče, a za závojem se otevřela Pontova ústa.

„Doufám, že jste je aspoň nenechali s ostatními...? Dobře!“

Oči měl bílé, to jest, nebylo vidět nic než bělmo.

Musili se přemáhat ze všech sil, aby neutekli z místa, kde stáli, neboť jak se Pont přibližoval, rostla jeho tvář; přece se přemohli a zůstali. A tu přišly také Pontovy otázky, a Pont se nevyptával na ně, nýbrž na dobytek: kolik je jich nemocných, v kterou chvíli to zpozorovali? – Nyní byl tu a jda před nimi, zamířil hned ke dveřím přístřešku. Bača ho následoval a čtyři ostatní šli za bačou.

Pak se hodnou chvíli nedělo nic; pak hodnou chvíli tam nebyl nikdo kromě hlídače, sedícího u nůše. A nebe mezi hřebeny hor uhánělo stále s větrem o závod zprava nalevo.

Pont se objevil zas první; obrací se.

„Porazíte všechny tři; rozumíte?“

Udělal několik kroků, jal se sestupovati po cestě dolů, znova se obrátil:

„Zásoby vám dáme každých čtrnáct dní na Scex Rouge pod skálu...“

Nebe nahoře unášelo dále se svým proudem mráčky a všechny běžely stejným směrem, stejnou rychlostí; jako když se zametá sníh a hází po lopatách do potoka.

„Rozuměli jste tedy...“ povídal Pont.

Jde pod černou rouškou stále opačným směrem; a oni se dívají, stojíce bok po boku; také oni vyšli z přístřešku, dívají se, majíce ruce spuštěny podle těla, na Ponta, který už došel k hlídači, usedá, napřed si zouvá střevíce, a odhodí je daleko od sebe, pak plátěné kalhoty, odhazuje plátěné kalhoty, a ty padnou vedle střevíců; svléká rukavice.

A co Pont snímá roušku a svléká halenu, vyjme hlídač z torby láhev, plnou bezbarvé tekutiny; naleje Pontovi trochu na ruce, a ten si je dlouho tře, jak předloktí, tak zápěstí; pak si umývá obličej, ústa, kníry.

Potom vstane, vezme si zas torbu a hlídač nůši – a oba odcházejí.

Pod nebem a na celé rozsáhlé pastvině nezbylo nic než hromádka, šaty, střevíce a rouška, hromádka zanechaná na okraji cesty; co oba muži se zmenšují, přiletí k lidem na pastvině Pontův hlas:

„Ach, zapomněl jsem...“

Ukazuje na šaty:

„Budete to musít spálit...“

Šli pro sekeru s dlouhým toporem, kterou štípávali kmeny. Praštili uchem sekery kravám mezi rohy.

Vytáhli tři krávy z přístřešku. Odvlekli je napřed všechny tři před přístřešek, kde se ještě ochable hýbaly a trhaly hned jednou zadní nohou, hned uchem, hned koží na bocích, jako by je štípaly mouchy; ale muži jim omotali provaz kolem předních nohou, táhli za něj a odvlekli dobytek až k místu, které vyvolili, protože tam bylo nejvíce hlíny, kdežto všude jinde vyčnívala skála ze země;

zatáhli tam s námahou všechny tři krávy jednu po druhé; teď je to jediné zaměstnání, které mají; zastavovali se jen, když si utírali paži čela, po nichž tekla nevysychající proud potu. Ale přece se chopili špičáků a motyk. Vykopali jedinou čtverhrannou jámu, kopali co nehlouběji. Ale při prvních ranách začaly ze špičáků sršeti jiskry. Musili tesati ve skále a trhati z ní balvany, zarážejíce hrot špičáku do štěrbin ve skále.

Tak kopali dále, jak to šlo (takové zaměstnání nyní měli), pak na chvíli ustali v práci, aby si oddechli; tu obrátivše se náhodou ke kolibě, uviděli, že Clou odtud vychází.

Uviděli Cloua, jenž vycházel z koliby v šatech se širokými kapsami a dával jim znamení rukou: „Na shledanou,“ jako když se člověk vydává na cestu.

Zatím Pont kráčel zase dolů. Přišel k hlídce; hlídka ho zastavila.

Bylo viděti, jak zdaleka zakýval hlavou; a kdekdo v hlídce ihned pochopil, že „tomu tak je“, jak si říkali, když Pont přicházel, ale novina Ponta předběhla.

Bylo to, jako když se spustí nějaký stroj: směs dětského pláče, kdákání slepic, dupot okovaných podšvů, zvuk hlasů; a nad tím:

„Dobytčí mor!“

Úryvek věty stále týž, úryvek, který se ustavičně vracel, který si házeli přes ulici ze dveří do dveří, z ulice na náspí, z náspí na náspí.

„Mor! Mor!“

Z okna do okna, z ulice do ulice, z jednoho konce vsi na druhý – zatím starosta šel naproti Pontovi, pak svěsil hlavu...

Po celý zbytek toho odpoledne a také po celý večer přecházeli ustavičně sem tam pod Viktorčiným oknem. Měla světničku v podkroví v rohu stavení do ulice a byla v té světničce, zatímco

lidé přecházeli sem tam pod jejím oknem. Teď rozsvítili všude v kuchyních lampy; také ona si rozžehla lampu, a na jedlovém stole ležel list kostkovaného papíru, držátko nalakované červeně se zamodralým ocelovým perem, lahvička fialového inkoustu; byla tam také obálka se jménem napsaným navrchu.

Venku kdosi povídal:

„Nejhorší je snad to, že na obou druhých salaších... To dokazuje, že Munier měl pravdu.“

Vskutku se šli podívat na obě druhé obecní salaše a všechno tam šlo jako obyčejně.

„Kdyby byl mor jinde,“ mluvili dále pod oknem, „všecko by se vysvětlilo. Ale není nikde než na Sasseneire... To není přirozené.“

Neboť mor není ještě nic, myslili si lidé, je to jen znamení a jen začátek; to jim nahánělo hrůzy, ač se neodvažovali říci, co přijde po moru.

„Mohli by konec konců přijíti dnes či zítra dolů,“ říkali si, „mějme se na pozoru, aby k nám najednou nepřišli se stádem i s nemocí...“

A ona naslouchala; pak odešli, ale za chvíli se vrátili.

„Chtěl se vzdát.“

To mluvili o starostovi.

„Ale my jsme mu řekli: ‚To by bylo náramně pohodlné. Vy z toho odpovídáte, musíte tedy pykat...‘“

A teď Viktorka slyší, že přišli její dva bratři; mluví v dolní světnici s otcem; její dva dospělí bratři, oba ženatí; potom jde kdosi nahoru na naspí, klepe; jakási žena:

„Viděli jste Ponta? Jestlipak ho Pont viděl?“

„Ovšem.“

„Je-li pak zdrav?“

„Myslím, že ano.“

„A více nevíte?“

Je to Josefova matka, přišla si také pro zprávy; a Viktorka slyší otce, jak odpovídá:

„Copak bychom ještě měli vědět? Udělali jsme, co jsme mohli. Nezbývá než čekat.“

„A Viktorka?“

„Šla spat.“

„Ach bože...! No tak dobrou noc.“

„Dobrou noc.“

Viktorka se neukázala, protože u pera a kalamáře příliš myslí na jednu věc, stále na touž věc.

Ještě jedny dveře se otevrou. Dále, dole v ulici, za seníky, se prou hlasitě muži, ale není jim rozumět. „Co si počneme,“ myslí si, „co si počneme? Vždyť já jsem chtěla dát psaní Pontovi, ale on je nechtěl vzít. A už se o něm nic nedovím a on se již nedoví nic o mně...“

„Jak dlouho?“

„A co se tam ještě může stát za tu dobu?“

V té chvíli totiž zaslechla, jak její dva bratři vyšli ven na náspí a jak jeden z nich řekl, dokončuje začatou větu.

„Já myslím, že je po něm veta...“

„A raději je pokládejme za ztracené,“ řekl na náspí, „bude to moudřejší (mluvil nepochybně o stádu); bude štěstí, vyvážnou-li z toho ti nahoře a nedostaneme-li se do toho konec konců i my...“

I to slyšela. Zatím její bratři šli dolů po schodech; pak si také dají dobrou noc, odcházejí; potom její otec otočí silným klíčem v zámku; ale jak to jen udělat, aby mohla spát dnes v noci, příští noci a po všechny noci, které přijdou?

Neboť trpí-li on, chci trpět i já... Zemře-li, chci zemřít i já.

Někde ve vesnici volá jakási žena. Viktorka již neslyší. Není již zde. Vyšla se v duchu po cestě nahoru, jde pomalu, jako se chodívá, zastavuje se, kráčí pomaleji mezi kameny, neboť sklouzá zpět, po stráních bez konce, je unavena, prožívá to všechno, prožívá to všechno, aby cesta byla pravdivější, a konečně přichází nahoru – ale on mě neuvidí, neví, že jsem tu.

Snaží se, aby se s ním setkala, naráží všude na tmou a na ticho, spatří ho, už ho zas nevidí; byl u ohně, potom na posteli, pak tam již není, spí, probudil se, ona vidí, jak se posadil na slamníku; je sám, ne, není sám; konec konců Viktorka neví nic. Představa nic není.

Kdybich tam přešla, kdybich tam přišla znenadání, kdybich tam opravdu přišla?

Nemohli by mě poslat zpět; byli bychom dva, a protože je tam mor, nemohli by mě poslat zpět.

Potřebují tam asi ženy. Zametala bych, vařila polévku, umývala bych nádoby. Vzal by mě do náručí, nebáli bychom se, byli bychom dva...

Začala uvažovat. Bije jedenáct hodin. Bije půlnoc.

9

Ještě téhož večera (tedy večer toho dne, kdy Pont přišel nahoru) řekl bačův synovec:

„Musíme přivázat dveře provazem.“

Bača se sice ještě pokusil pokrčit rameny, ale bylo viděti, že to bylo jen ze zvyku, neboť když synovec a Bartoloměj vstali, nechal je přivázat provaz a neřekl nic; a dveře od toho večera byly pečlivě přivazovány.

Pak si šli všichni sednouti kolem ohně, dokonce si ani nevšimli, že se Clou nevrátil.

Plál velký oheň. Clou se nevrátil, nevšimli si toho. Byli čtyři, neříkali nic. A dlouho nic neříkali; pak, jako onehdy, Bartoloměj promluvil první. Napřed chvíli pohyboval tiše mohutnou bradou.

Potom viděli, jak zavrtěl hlavou.

„Bude to bezpochyby tak jako před dvaceti lety... ON už asi není tuze daleko...“

„Mlčte!“ řekl bača.

Vzal pořádnou otýpku roští a hodil do ohně, pak druhou a roznítil velký, jasný oheň, který šlehal jistě metr vysoko nad ohniště. Plamenné jazyky se nahoře ohýbaly. Roznítily oheň spíše pro světlo než pro teplo, neboť lidé se domnívají, že ON nemá rád světla.

A pak se bača opravdu obrátil a rozhlédl hbitě kolem sebe po místnosti a viděl, že ON tam není.

Byli jen čtyři a to bylo všecko. A v té chvíli Bartoloměj zas pohnul hlavou:

„Je to přece jen pravda,“ začal.

Ale tu bačův synovec, aby ho umlčel, vytáhl z kapsy foukací harmoniku. A přitom plál velký oheň a bača na něj stále stejně pečlivě přikládal. Tu také začalo přicházeti ticho zvenčí a také noc se vrátila. Tu by byli rádi, kdyby nemusili poslouchat ticho; snaží se zbavit se ho, povyrazit se (když už nic není, když je jim, jako když ještě nebyli lidé na zemi nebo až nebude na světě lidí) – snaží se povyrazit trochou hudby, tancem, drobnými, jasnými, třepotavými tóny (pochod, pak valčík, potom polka). A Josef po všecek ten čas tam seděl opíraje se lokty o kolena; pak najednou tam nebyl.

Také on odešel; nyní bylo na něm, aby se vydal na cestu; a zatím drobné tóny stále přicházely, ale nyní přicházely k němu mezi jedlemi, chvějíce se jemně za jejich červenými kmeny, a na zemi bylo také všecko červené napadlými jehličkami, po nichž Viktorka sklouzala.

A zatím slabé zvuky hudby přicházely – a přicházely shora a šly jim vstříc mezi jedlemi a zatím Viktorka sklouzala, protože neměla cvočků ve střevíčkách. Byly to ty střevíčky bez cvočků, které si obouvala, když šla v neděli tančit; jednoho z těch nedělních odpolední, kdy šli tančit do seníků na holi, na druhé straně lesa; sklouzala po jehličí a zlobila se proto a smála se tomu a nakonec se tvářila, jako by měla pláč na krajíčku.

Bral ji za ruku, přitahoval ji k sobě; ale ona se znovu rozhněvala, řkouc, že jí roztrhne mohérový živůtek, opravdu tenounký jako pavučinka a třpytný jako kousek nebe dole mezi stromy; kdežto nahoře mezi stromy byly ty ostatní kousky nebe.

„Netahej mě tak, roztrháš mi...“

Ach, nebývala právě povolná, ale vždycky našli cestu, jak by se zas usmířili.

Máčela si černé kadeře cukrovou vodou, aby lépe držely, kousala se do rtů, aby více zčervenaly. Dívali se na veverka, dívali se na

straku, jak mrská ocasem vzhůru a dolů. Dívají se na straku, pak spolu usednou, aby ji mohli pozorovat, a straka se stále houpe na konečku jedlové větvičky na obloze, neboť nyní nic nespěchá a na všecko je dost času; zatím se ti ostatní nahoře točili, pak se přestali točit, pak se znovu točili, jak bylo slyšeti podle slabé hudby, která přicházela, pak již nepřicházela, a zas přicházela. A náhle řekl:

„Což abychom si zde zatančili kousek, nikdo jiný než my dva?“

Ráda svolila, bavilo ji to. Našli místo dostatečně rovné a volné, místo jak se patří. Vzal ji do náručí; jak ji držel, cítil, jak je horká pod tenkým živůtkem; tančili spolu, ale v té chvíli se Josefovi zdálo, že se den chýlí ke konci, jako by se byl položil mrak mezi slunce a ně.

Josef zvedl hlavu, kousky stromu, části svahu s červenou hlínou uletěly...

Oheň opravdu potuchl; synovec schoval harmoniku do kapsy.

Josef vidí, jak oheň utuchá, vidí, že bača vstal, ji, Viktorku, už nevidí.

Stejně jako bača vstává jeho synovec i Bartoloměj a mlčice klopí hlavu a pak ji obracejí k světlu svítilny, kterou bača právě pověsil na hřebík, zatlučený do pelesti jednoho lůžka. Bartoloměj se napřed ještě podíval, jsou-li dveře dobře zavřeny – pak sebou praštili na slámu, neoblečení zamotali se do pokrývky, nenamáhalo se, aby si dnes večer zuli střevíce, jako si je přece vždycky zouvají, a protože jsou tam krysy, všelijaké střevíce za řemínky na kolíčky.

Nikdo nevěděl, spí-li ti ostatní nebo ne. Leželi už aspoň hodinu; svítíl měsíc. Ani se nehnuli. Bylo slyšet zvuk kroků. Kroky se blížily a blížily.

Nikdo, až na Josefa, neviděl, spí-li ti ostatní nebo ne; na Cloua nepomysleli ani jedni, ani druzí, tak už žil každý sám pro sebe.

A Josef slyšel, že někdo přichází, pak slyšel, jak se kdosi snaží otevřít dveře. Až do dnešního večera se do nich vždycky jen strčilo;

dnes nastala za dveřmi chvilka překvapení a z toho vzniklo také ticho a jakási přestávka, pak kdosi zabuší do dveří. Kdosi třikrát zaklepe. Josef se posadil na slavníku.

A Josef si napřed řekl: „To je Clou,“ protože stále nikdo nevolal a nikdo nic neříkal (spokojil se tím, že znovu třikrát zaklepal, stále stejnými údery) – Josef místo aby šel otevřít, zůstal sedět, cítě, jak mu u kořínků chloupků, vlasů a vousů naskočila husí kůže.

Kdosi zabušil po třetí.

Josef řekl: „Hej, lidé, cožpak neslyšíte?“ Tvářili se, jako by spali. Josef volá opět. Poněvadž svítí měsíc, vidí, jak se na lůžku tiskne synovec k bačovi.

Vstane. Zastyděl se za sebe. Chytil Bartoloměje za rameno a zatřásl jím.

„Hej, Bartoloměji,“ pravil, „pojdte se mnou. Je to asi Clou.“

„Jsi si tím jist?“ povídal Bartoloměj. „... Vždyť to může být ON...“

Konečně se také posadí a řekne:

„Ach, což já, já půjdu; já se nevydávám v nebezpečí, ale ty...“

Jal se hmatat rukou pod košilí, ale teprve když držel papír v ruce, šel s Josefem.

Rozvázavše provaz, pootevřeli jen malounko dveře; měsíc zasvítl úzkým modrým pruhem na upěchovanou podlahu před nimi. A měsíční svit byl jako trojúhelník, pak byl jako krásná jasná cesta; řekli, aby šel dále, neboť poznali Cloua, ale Clou nešel dovnitř.

Stál v měsíčním svitu:

„No tak, nemáte právě naspěch s otvíráním... Co vás napadá? Vy se zavíráte?“

Stál před nimi, smál se; měsíční světlo se mu rozlévalo po ramesnou, neboť přicházelo svrchu z hory za ním, za jeho hlavou; proto byla ozářena jeho ramena a boky, ale nikoliv jeho postava ani jeho tvář, nebo jen špatně – přitom se zas zasmál a potom řekl:

„Necháte mě vždycky tak dlouho čekat?“

Šosy kabátu mu visely rovně dolů, poněvadž měl plné kapsy.

A náhle dostal Josef znovu strach a zároveň se rozzlobil:

„Pojďte honem dovnitř,“ řekl, „nebo zas zavřu...“

Ale Clou se stále smál.

„Až budu chtít, to víš... A jen nechte dveře otevřené. Venku je za měsíčku krásně.“

Ale Clou nespíchal dovnitř a Josef zatím cítil (snad proto, že byla tak chladná noc?), jak mu pod šaty přebíhá mráz po zádech.

Nazítří ráno (ač pečlivě oddělili stádo od nemocného dobytka a na noc je zahnali pod skálu), nazítří ráno nemoc zachvátila jiné dvě krávy.

Šli znova pro sekeru s dlouhým toporem; a zas kopali.

Pod krásným nebem, za krásného počasí; neboť bylo bez přestání krásně, bez přestání po všech těch čtrnáct dní, jen zrána bývala tráseň zimy na skalních stěnách, tam kde byl stín, ale chlad zmizel zároveň se stínem a místo něho nastalo velké horko a bylo plno much a ovádů.

Jen shora se na ně díval pruh modré oblohy; po všech těch čtrnáct dní nebylo nic než to nebe, a to bylo stále stejné a při každém východu slunce znova stejně krásně uspořádávalo na obzoru věže, hroty, jehly, rohy.

Tam nahoře byla ustavičná pohoda, nebeský orloj šel dále a nestaral se o lidi, a lidé jsou dole, ale zdalipak je aspoň někdo vidí? Zdalipak na nich aspoň trochu záleží? Když jsou to jen čtyři tečky - a pak ta pátá - a kromě nich nic živoucího v celém velkém úžlabí i za ním na cestě mezi hromadami kamení a valouny - až na stíny, které se zvolna točí, až na strom, který se pohne, až na

kavku, vránu nebo orla, který tkví nehnutě s rozpjatými křídly vysoko, převysoko ve vzduchu, jako by visel na niti.

A čtyři muži, které vidíme pospolu, pak pátý, který se od nich vzdaluje a kráčí k ledovci – a někdy k večeru jeden z těch čtyř také odchází, ale opačným směrem: to jest až k bráně, která se otvírá do údolí.

Josef, přišed tam, vybral si určité místo na obloze.

Místo, které si vybral na nebi, bylo právě nad vesnicí; odtud se už jen mohl spustiti přímo dolů.

10

Zatím se ve vesnici střídaly hlídky; ježto se každá hlídka skládala ze čtyř mužů a ti se střídali vždy za čtyři hodiny, byla to pro ně značná obtíž. Čtyři muži šestkrát za den, to jest čtyřiadvacet mužů denně; v té roční době nebylo ve vsi ani sto mužů, takže na každého došlo skoro dvakrát týdně a často i v noci. Střídání hlídek bylo napsáno na papíře. O dvou hodinách v noci vám někdo přišel pod okno a zavolal. Byla to pro všechny velká obtíž, ale brzy poznali, že i ta velká obtíž, ať byla sebedůležitější, konec konců příliš neprospěje.

K ránu po jedné z posledních nocí, krátce před východem slunce se ozval v rokli výstřel z pušky; pak k nim sestupovalo shora nové neštěstí.

Muži z hlídky nejprve nechápali; napřed jen viděli, že přichází jakýsi člověk; vyběhli ze seníku s puškami, myslíce, že mu zabrání, aby tudy nešel; zvolali: „Stůj!“ a pak náhle si řekli:

„Ale vždyť je to Roman.“ A byl to opravdu Roman.

Bylo to totiž tak, že Roman, jenž se stále ještě schovával, přece jen nedovedl zůstat nadlouho klidný. Znova ho posedla stará choutka. Začal mysliti na pušku a na tu štěrbinu ve skále, kde pod suchým listím ležela zbraň, růžek na prach, náboje v plechové krabici, broky, neboť to byla stará předovka, ale to nevádí, naopak. Zas se do něho zakousla myšlenka na tu pušku, která teď už není k ničemu, znova ho napadalo, že má nyní dost času a že by jí mohl použít. A času měl nyní dokonce nazbyt a nevěděl, co si s ním počít. Neodolal; konec konců si řekl: „Což kdybych si tam přec jen zašel?“

Znaje dokonale ta místa, hned věděl, jak do toho, aby nepozorován prošel mimo hlídku, což nebylo tuze nesnadné. A tak jedné noci se vydal korytem potoka. Stačilo, šel-li sehnout korytem. Nebylo to tak těžké, řekl si, když už šel pro pušku a když už se rozednívalo. Nový den vytvářel nahoře mezi větvemi kosočtverce šedivé jako prach nebo také čtverce a trojúhelníky. Zároveň se dali do zpěvu ptáci.

Jak nastal den, dali se do zpěvu ptáci, větev se ohnula pod tíží datla, větev se ohnula pod tíží chomáčku peří jako pod tíží ovoce. Větev byla opuštěna, zvedla se, rozhoupala; nahoře splynula reza-vá veverka na chvíli s kmenem, kterého se držela drápky, a teprve když se zas rozběhla, bylo ji vidět. Roman měl pušku na rameni. Strhl ji z ramene. Zas jednou zapomněl na všechno ostatní, jen ne na nabíják, který držel v ruce. Nabil do hlavně pořádnou dávku prachu, pak cucky, pak broky; a ještě nabíjí rychlými pohyby zbraň (a snad dal více cucků, než měl dát).

Hnal se za strakou. Zápalka byla na místě, kohoutek byl natažen. Straka zmizela; ale sojka s modrými peříčky na křídlech se posadila, volajíc na samičku, trochu dále, tam, kde svah uhýbal na stranu, takže bylo viděti druhý sráz rokle.

Roman se hnal za sojkou, a ta uletěla. Potom se ozval výbuch až u hlídky, ale nahoře se rozléhal dále, vale se, rachotě a stoupaje vzhůru roklí, jako když jede těžce naložený vůz.

Roman namířil na sojku, která seděla přímo před hlavní pušky, pak tam už nebyla, ale Roman přesto stiskl spoušť; pak se zapotácel, rozkašlal se a rozkýchal dýmem, jehož se hodně nalokal, potom padl naznak do mechu. Napřed se díval na levou ruku a nechápal, protože necítil bolesti; pak se rozvzlykal jako dítě.

Položil na ránu dlaň pravé ruky, aby zastavil krev, ale krev prosakovala pod dlaní. Krev tryskala mezi útržky kůže, což bylo vše, co zbylo z prstů levé ruky. Kapala hlučně v hojných kapkách.

Romana se zmocnil jakýsi vztek; náhle potřásl dvakrát třikrát prudce rukou, jako by z ní chtěl najednou vylít všecku krev, ale postříkal si krví obličej. Cítil teplo krve na tváři, chladné jitrním vzduchem; ve vzduchu byl zápach krve, v chladném vzduchu byla pára z krve; zvolal: „Pomoc!“ Několikrát zavolal ze všech sil o pomoc; pak pohlédnuv na kalhoty, viděl je celé červené, obrátiv oči na rukáv, viděl jej zčervenalý touž lepkavou tekutinou, která se mu lepila na zápěstí a tahala ho za chloupky.

Pozbyl asi na chvíli vědomí, pak vzpamatovav se, roztrhl celou jednu stranu košile a ovinul si ji kolem zraněné ruky, jak dovedl nejlépe, a proto se tedy objevil na cestě před hlídkou, a muži v hlídce si ještě ani nepovšimli, co se mu stalo.

Volali jen: „Stůj...!“ Volali „Stůj nebo střelím!“ Pak poznali Romana; sklánějí zbraně, volají: „Co se stalo, Romane? Odkud přicházíš?“

Neodpověděl nic. Přicházel blíže a blíže. Tu uviděli jeho holé rameno. Tu také uviděli, jak byl všecek omalován na červenou, prsa, tváře, čelo, nohy, kalhoty až po boty; konečně uzřeli ruku, kterou držel před sebou druhou, zdravou rukou vzhůru jako lampu.

Posadili ho do seníku. Compondu povídal:

„Potřebovali bychom pavučin; na zastavování krve není nad pavučiny...“

Ale Roman nechtěl, aby se ho dotkli. Říkal: „Ne, ne, dejte mi pokoj.“ Nechtěl, aby se dotkli jeho obvazu; jak o tom začali povídat, rozplakal se. Nemohli tedy udělat nic než ho posaditi a dáti mu pít; v čutorě byla docela mladá třešňovka, to jest hodně silná; přišli s čutorou, ptali se ho:

„Je ti lépe?“

Držel stále ruku vztyčenou před sebou, přidrželi mu hrdlo čutory u zubů.

„Ještě doušek? Je ti líp?“

A on polykaje nachyloval hlavu kupředu, zavrtěl hlavou; potom, když se ho zeptali: „Tedy, co se stalo? Vypravuj nám,“ znova zavrtěl hlavou.

A nedověděli se nic, až mnohem později, když ho odváděli a dva muži z hlídky ho doprovázeli až do vsi, podporující ho každý pod jednou paží – tak k nám sestupovalo z hory nové neštěstí.

Měl ruku stále zvednutou; krev uschla, na vzduchu ztvrdla krev na obvazu; nyní Roman držel před sebou černou ruku; a poznali jsme ihned znamení té ruky, když se ukázalo před námi.

Okno, druhé okno; okna hledící na cestu, okna obrácená k hoře, pak okna po obou stranách ulice. Romana vedli nyní k Pontovi.

Pak se sběhli lidé, přišla Viktorka, ale uslyšela jen jediné, totiž když starý Munier řekl:

„Vidíte, byl nahoře... Od těch se to začne.“

To bylo jediné, co zaslechla mezi vším, co lidé řekli, mezi vším křikem, kašlem, pláčem – a jediné, co pochopila, bylo, že prošel-li mimo hlídku Roman, mohla by projít i ona.

11

Nazejtří se šla naoko procházet pod seník, kde byla hlídka. Právě tam měl její otec kousek louky; mohla se jen tvářiti, jako by se šla podívat, jak tam roste tráva. Muži z hlídky netušili nic. Na nebi byla stále stejná pohoda. Nebe mezi dvěma zelenými svahy se vystrojilo do temné modři od jednoho úbočí údolí až ke druhému. Viktorka šla v té pohodě pod krásným nebem. Bystřina tekla vedle ní. V posledním týdnu hodně opadla, neboť sněhy na vrcholech hor už roztály. Změnila také barvu. Napřed byla bílá a kalná, teď vypadala jako lahvové sklo, takže bylo vidět velké kameny, ležící na dně koryta. Chvillemi se nad nimi vymrštil pstruh, pak plul ku břehu, přečnivajícím nad hladinou, a obrácen hlavou ku břehu nechal se kolébat a zůstal nehybný ve vlnící vodě. Viktorka se tvářila, jako by se byla zastavila jen proto, aby se podívala na pstruha, ale zatím měřila výšku břehu, který přečnival přes metr hladinu bystřiny. V hořejší části břehu byla pěkná vrstva prsti a z ní visely v chomáčcích kořeny pýru; pak byla vrstva písku, pak vrstva kamení; pak v mírném svahu následovala vrstva křemenitého písku a bahna nanošeného řekou, a když voda opadla, zůstaly ty dvě vrstvy obnažené. Po nich mohla snadno vyjít až nahoru; Roman šel asi také tudy.

Poznala, že je to možné, ba dokonce snadné. Místy se mohla vztyčiti a chvíli odpočinouti za velkým balvanem. A bystřina tekla ještě kousek pod širým nebem více k východu: pak se svahy sbližovaly, stromy přišly vstříc poutníkovi a skryly ho. Dále už nějak vyvážnu, myslila si Viktorka.

Všecko si dobře vypočítala, aspoň na začátek cesty, kterou měla vykonati; minuly ještě dva dni a malému Arnoštkovi bylo zle a rána Romanova začala hnisati.

Minuly tedy dva dni; třetího dne uklidila doma jako obyčejně; pak řekla otci, který seděl bez řeči v kuchyni, že jde k jedné své přítelkyni.

Neodpověděl, jen pokynul hlavou a nehnul se ze svého koutku.

Se steskem cítil, jak na něm těžce spočívá břímě let a odsuzuje ho k nečinnosti. Už téměř nevycházel, ani když, jako toho večera, nikdo ve vesnici nepomýšlel na spaní; neboť ještě více než ve dne vedli lidé hovory na ulici a také v hospodě, jejíž otevřená okna propouštěla až k němu zvuk hlasů, smíšený s ranami pěstí do stolu. Z toho přece jen vznikly Viktorce nesnáze; a první nesnáz byla, jak přejít ulici, neboť seník, v němž si schovala košík, byl na protější straně. Ale jak položila klíč od domu pod prkénko, viděla, že nejprostší bude, bude-li se tvářiti, jako by si nikoho nevšímala – a udělala to: přešla přes ulici veřejně, beze spěchu. Seník byl obrácen vchodem do uličky, která se skládala ze samých takových seníků, to jest nebyla obydlena, takže ani tam ji nikdo neuviděl. Jsou to seníky, které stojí na čtyřech kamenných pilířích, aby do nich nelezly myši; chytivši se oběma rukama obrubně dveří, udělala velký krok. Pak byla na seně a viděla naproti sobě mezi modřínovými trámy, položenými na sebe a ne dobře spojenými, dům a kuchyni, pak, jak v kuchyni zhasla lampa. Vzala si košík; byl těžký. To proto, říkala si, že nahoře nemají již co jíst kromě tvrdého chleba a starého sýra. Zašla tedy předtím do komína pro to, co tam bylo nejlepšího, vzala pořádnou šrůtku uzeneho masa, uzence a také ve sklepě vzala, co tam bylo nejlepšího; pak z police bochník čerstvého chleba.

Seděla, držíc košík na kolenou, aby byla připravena, až nastane vhodná chvíle; seděla na seně; občas, když někdo šel kolem seníku,

nahnula rychle tvář kupředu, dívajíc se skulinou – tak viděla, že doma v kuchyni zhasili, že otec šel spat; ale lidé chodili dále po ulici; proto musila počkat, až hodiny odbily jedenáctou, což je chvíle, kdy se ve všední den zavírá hospoda; pak ještě dlouho se ozývaly hlučné hlasy lidí, odcházejících z hospody; dveře zapadají, klíče skřípou v zámcích.

Čekala ještě chvíli; nyní již asi není daleko do půlnoci. Říkala si: „Přijdu tam ráno.“ Vystrčí hlavu z otvoru v seníku, ohlédne se napravo a nalevo, pak provlékne tělo, posadí se mezi dveřmi, skočí – přitáhne k sobě košík, zavře dveře, pobité lafkami.

Měla štěstí, nepotkala nikoho. Obešla vesnici; nikde nikdo ji nespatriil, ani na lukách, kudy ovšem musila a kde se nemohla skrýt. Přišla na břeh řeky; jala se stoupati vzhůru podle toku. Proud řeky jí přicházel vstříc; voda k ní přicházela bez ustání, vzdýmala se, pak běžela dále; všecko šlo dobře, třeba Viktorka chvílemi ani nevěděla, kráčí-li kupředu, nebo aspoň nevěděla, má-li po druhém boku srázný břeh nebo ne. Ale tu se mohla jen přitisknouti blíže ku břehu, snažíc se především, aby šla sehnuta, a shýbajíc se stále více tou měrou, jak se přibližovala k hlídce. Kráčela ve světelném prachu, který na ni střásaly hvězdy. Pro ten zářící prach by ji byli asi hodně zdaleka uviděli, kdyby se byla náhodou jen trochu ukázala. Ale ona se tiskla k strmému břehu, jen aby mohla lépe proklouznout.

A opravdu prošla.

Viděla, jak se k ní blíží svah stráně, snižující se k řece pod vrstvou tmy ještě černější, než byl pokraj lesa; už přicházela k hlídce: nikdo nezavolal, nic se nepohnulo – ve chvíli, kdy by byla asi musila odejít od strmého břehu, který se stával skalnatým a příliš srázným, vešla mezi jedle.

Lidé ve vsi si myslí, že si tam asi na chvíli odpočinula...

Našli místo, povídá se, kde lesní býlí prozrazovalo, že tam někdo seděl, nepochybně se asi posadila, aby si odpočinula, a v té chvíli se jí ještě všechno dobře dařilo. Jenže trochu dále, vyprávějí lidé... Soudíme, že znala špatně cesty a nebyla si vědoma svízelných, které se na takových cestách naskytují. Upadla asi po prvé; košík se zakutálel do křoví, kde jej potom našli. Ach, mohli jsme si to všechno přecištěti, říkají lidé, celý její příběh jako by byl pro nás schválně napsán. Jen ať si někdo představí tmou v těch končinách, člověk nevidí ani svých rukou, ani svých nohou a musí si razit cestu konečky prstů jako slepci. Noc na těch skalnatých výspách se všim tím jedlovým mlázím, do něhož si člověk zaplétá nohy a půda tak kluzká: nuže, to jí nevadilo a ona šla, jak mohla. Ach, mohli jsme si všechno přecištěti, jako bychom byli šli s ní, jak upadla po prvé, pak vstala, pak upadla znovu. Nejspíše volala, ale co myslíte, že zmohla svým ubohým hláskem proti řevu vody? Zabloudila asi docela a dlouho chodila dokola, pak se pokusila vyléztí přímo na stráň před sebou; na neštěstí by se na těchto místech nikdo nebyl pustil po stráni ani ve dne. Zřítela se asi pozpátku. Zachytila se malé jedličky, a ta se vytrhla i s kořeny; pak se už jen přemetla... Ach, říkají lidé, to všechno jsme zrovna čtli; bylo to napsáno věta od věty, až k té poslední, to jest až nad jednu z těch prohlubní ve skále, do nichž nikdo nemůže sestoupiti a pokusiti se nalézt ji, a tam se příběh skončil... Docela tak, jako s tím mulem... Docela tak, jako s tím mulem, říkají: a nazítří ráno jsme se jali hledat ji, protože jsme hned pochopili, kam se asi vydala. Ti z hlídky ji ovšem neviděli, tedy říkali: „Myslíte, že bychom ji byli pustili?“ Tu nás napadlo podívat se do řeky – jejího otce, její dva bratry, jejího strýce a pak nás ostatní; tak jsme našli její stopy v písku a začátek příběhu, a ten jsme si mohli prostě přecištěti až do konce... Až k jedné prohlubni ve skále a tam už nic. To proto, že si ji voda nechala...

Říkají:

Voda si ji nechala celou středu, celý čtvrtek, celý pátek a celé dopoledne v sobotu, ačkoliv šli všude prohledávat s tyčemi a háky, ale nic neobjevili, neboť po ty tři dni se asi točila na místě nebo se zachytila za kořeny pod přečnivajícím výběžkem skály; tam se asi houpala po všecek ten čas až do chvíle, kdy patrně povolily její vlasy nebo snad její sukně; bylo to tedy v sobotu dopoledne, nedlouho potom, co odešel na salaš mul se zásobami, neboť se dohodli, že nepůjde až k salaši a že se zásoby složí u Scex Rouge... Tu se naskytl otázka: „Máme to vzkázat Josefovi?“ Ale hned si řekli: „Ne, střežme se toho, chtěl by přijít dolů...“ Mul odešel k osmé hodině, vyprávějí, starý Théodule byl na své louce. Už z ní vůbec neodcházel; trávil tam celý den, všechny ty dny; strávil tam ty tři dny, vyhlížeje, nepřijde-li. Nepřicházela. A pak přišla, snad se nad ním konečně slitovala.

Starý Théodule byl na své louce, vyprávějí, náhle ji vidí, jak přichází. Blížila se jakoby na houpačce; zastavila se před ním na malou chvíli... tu se Théodule rozběhne, ale ona už odchází; tu krácel vedle ní, tak rychle, jak plula, tak rychle krácel Théodule. V té chvíli se octla právě uprostřed řeky, takže přicházela pozvolna, s bradou vzhůru. Voda ji hezky nesla, ona se nechala nésti, vznášela se a klesala jako na houpačce, a její vzedmutá sukně se zvedala nad vodu a její zástěrka byla nahoře... Nechali ji připlouti až k mostu... Bylo to po Arnoštkovi, po padlém mulovi, po nehodě Romanově a mimo to byl nahoře stále mor...

12

Nahoře zakopali právě desáté dobytče. Zdálo se, že už ani nemohou státi na nohou.

Sklesli k patě zdi ze suchých kamenů, usedali v horku, mezi mouchami; už spolu nemluvili.

Clou odcházel každého rána, aniž se o ně staral, takže po celý den byli jen čtyři; a zakopávali dobytek, chodili si sednout, pak vstávali, pak se posadili znova.

Nedělali již sýr, spokojili se tím, že dali máselnici do studánky, a ta se tam točila docela sama pod dřevěným žlabem, z něhož tekla voda na kolo s lopatkami.

Máselnice se sama točila; oni seděli u paty zdi se svěšenou hlavou, s neholenými vousy, s neostříhanými vlasy; a bylo stále překrásné počasí, a to je obklopovalo, bylo nahoře, na hřebenech hor, kde bylo vidět, jak jehly, věže, hroty, rohy, zuby, jsou omalovány sluncem, jak jsou růžové, pak zlaté a pak zas růžové.

Toho večera ještě zapálili velký oheň, ač zásoby dřeva byly téměř u konce a ač cítili, že nebudou mít síly, aby je obnovili, protože by byli musili pro ně sejít dolů do lesa. A tak už příští noci nebudou pod ochranou plamene; ale prozatím ještě tu ochranu měli a dále už nepřemýšleli.

Seděli u ohniště, které toho večera ještě mocně zářilo, naposledy zářilo, seděli, majíce brady už čtrnáct dní neholené, dlouhé vlasy a oči, jež se příliš zvětšily; pleť měli té barvy jako suchá hlína, jako země, když dlouho neprší.

Po tolika mlčelivých večerech zas seděli toho večera beze slova pospolu – synovec se tulil k strýci, jenž si chvílemi tiskl ruku k čelu a pak se zas docela zhroutil. Bartoloměj mlel ustavičně bradou. Josef tam byl také nebo aspoň vypadal, jako by tam byl, ale byl tam opravdu? Byli spolu a nebyli spolu, zapálili oheň, tiskli se k sobě u ohně, čekajíce, nevědouce nač, musili tam být – a byli odloučeni od ostatních lidí a zároveň odloučeni jeden od druhého: bača, jeho synovec, Bartoloměj, Josef, kromě toho tam byl ještě Clou, ale ten se jich stranil.

Začínali novou noc, a nejhorší chvíle z celého dne byl pro ně vždycky začátek noci. Slyšeli, jak bučí dobytek, z něhož zas několik kusů stihl mor; stádo zahnal na noc pod skálu a tam bučela nemocná dobytčata. Už se nesnažili, aby je odloučili od ostatního dobytka, vidouce, že obezřelost už není k ničemu. Ale teď již nic nebude k ničemu, a to konec konců také věděli; když udělali velký oheň, aby vzbudili zdání, že je den, nastala zas noc. Tu zabučí kráva, pak přeletí přes střechu závan větru a rozkutálí kamínky; tu se mimoděk obracejí ke dveřím, ujišťující se pohledem, že jsou provazy uvázány.

V té chvíli se Clou dal do smíchu; pak řekl: „Bude to trvat ještě dlouho?“

Řekl:

„Pro mne to totiž není pohodlné... Již jednu noc jsem musil spát venku a zde není v noci teplo. Rád bych se vracel domů, kdy se mi zlíbí.“

Bavil se asi tím, že je strašil, pomyslete si; vysmíval se jim, pomyslete si; bylo to na počátku noci, snad v devět hodin, a když nikdo nic neodpovídal, mluvil Clou dále:

„A pak je tu Bartoloměj a jeho papír, čeho se tedy bojíte?“

A je mrzuté,“ začal znovu, „že právě večer mám nejvíc co dělat... Uvidím-li HO, oznámím vám... Zatím vám nic nebrání, abyste nenechali otevřené dveře. Zavřu je, až se vrátím.“

Mluvil sám. Chvílemi bylo viděti, jak i Josef zvedá k němu oči a pak se dívá jinam. Připínali se ještě k životu a k bytí, jak jen mohli, ale jak dlouho jim k tomu stačí síla? Hle, vstávají již jen s námahou a vlekou se jeden za druhým k posteli, a Clou se na ně dívá, jak jeden za druhým vstává, odchází, pak slyší, jak sebou praštili na slámu – potom byl chvíli sám u ohně, nespícháje na lože, neboť nyní měl celou postel sám pro sebe.

Clou spal sám na loži se svými křemínky; a začalo se to teprve za chvíli potom, kdy si šel zase pro křemínky, neboť stádo nespalo, ani stádo pod skalou nespalo.

Zakrátko potom, co šel Clou spat, bylo slyšeti, že dobytek přebíhá, neboť se rozechvěla rolnička, jeden z těch zvonků, které nosí dobytek na krku na širokém řemenu – zvonek z krásného bronzu s kresbami navrchu. Jako když se někdo přiblíží, a první dobytče, jsouc znepokojeno, že někdo jde, obrátí hlavu a rozhoupe srdce zvonku; pak se znepokojí druhé zvíře, co první zvonek začne zvoniti rychlejšími údery, jako by se dobytče dalo do klusu. A najednou bylo pod výběžkem skály, jako když se zapálí hromada slámy, tak se všechno to zvonění prudce vzneslo do vzduchu, pak se rozšířilo v širokých kruzích na všechny strany a nad samým pastvištěm; a vzduch se chvěl, jako když se vezme prostěradlo za všechny čtyři cípy a vytřepává.

Ale oni se přesto přese všechno nehýbali.

Leželi a zůstali ležet, bača a synovec na jedné posteli, Josef a Bartoloměj na druhé, zabalili se těsně do pokrývek jako mrtví, takže z nich nebylo vidět nic než tvar těla pod pásovanými pokrývkami. Zvonění, jakoby odtržené od ostatního zvonění, blížilo se k nim nyní

rychle s tvrdým tepotem, pak se ozval temný a plný zvuk kopyt, bijících o kamení, protože dobytče utíkalo rychlým klusem a přeběhlo přede dveřmi koliby; a ještě se nikdo z nich nepohnul.

Jen Clou vztyčil hlavu.

„No, no.“

Pak řekl:

„Zdá se mi, že se dobytek plaší.“

Bylo slyšet řinčení velkých rolniček z plechu a menších zvonků; na jedné straně bylo slyšet drnčení železného plechu jako chraplavý kašel, a z druhé strany zvonek s jasným hláskem, jako když jsou noty v linkách nad sebou; pak přiběhlo ještě jedno dobytče ke kolibě; ale hudba, kterou vyluzovalo, náhle přestala, dobytče asi upadlo – neboť krávy nejsou tuze obratné a nemohou po úzkých a příliš rozeklaných kopýtkách hbitě běžat.

„Nuže, co?“ pravil Clou. „To vás nezajímá...?“

Mají kopyta z jemného rohu, neokovaná.

„Hej, bačo!“

A ze všech stran znova utíkal dobytek, všude ve vzduchu se zvonky divoce mísily, ale jen Clou mluvil, táže se, nepůjdou-li se podívat, co se děje.

„Hej, bačo, slyšíte? Polámou si nohy.“

Posadil se.

Ani Josef se nehnul. Ač se již obrátil zády ke Clouovi, zavíral ještě oči, jako by si dvojnásob zabraňoval, aby neviděl, stáhl si pokrývku až na hlavu, jako by zabraňoval, aby neslyšel, ale přece nemohl zabránit, aby neslyšel, neboť noc byla všude porušena a přerušena; tu cítí ještě Bartolomějův pohyb, který za jeho zády zvedne ruku, přitáhne ji k sobě a vsune za košili.

„Polámou si nohy... Hej, bačo, stádo... Nebo si snad z toho nic neděláte? Ale co řeknou dole...? Kdybych byl na vašem místě,

netroufal bych si už přijít do vsi... Bud' jak bud', já se tam již nevrátím...“

Zvonění zvonků se utišilo: ozývá se znova, místy se ozývá znova. Žádné zvíře nebylo již té noci klidné; sotva se dobytek zastavil, musil utíkat; sotva byl v klidu, byl znova honěn a pronásledován.

„Já se již nevrátím dolů. Vy, jen budete-li moci, můžete-li...“

Ještě dvě zvířata utíkají rychlým cvalem; a nikdo nevěděl, co zatím dělal Clou, kromě toho, že mluvil; pak bylo slyšeti, že si šel pro pytel: seděl asi na posteli, nabíral plnými hrstmi kameny z pytle, jako by počítal zlatáky, pak je propouštěl mezi prsty, a tu to znělo, jako by pršelo.

Zatímco zvonky utichaly, ozýval se jemný zvuk, jako když prší.

„To jich mám! A půjdu si, kam se mi zachce. S tímhle půjdu, kam se mi zachce... Hej, vy tam...“

Neboť dobytek, zachvácený zděšením, začal znova běhati dokoła, jako když se ztiší vítr a znova zaduje do suchého listí, zvedá je, shání ze všech stran, pak se ztiší, pak znovu zafouká. A noc byla dlouhá, jako by se neměla nikdy skončiti, a krátká noc byla bez míry a jako by se nebyla nikdy začala a neměla se nikdy skončiti. Neboť oni se pořád nehýbají, zůstali ležet, tulíce se k sobě, až do chvíle, kdy se konečně objevilo trošičku šedi v čtverhranu okna, jako by na okenních tabulkách visely pavučiny.

Clou asi zas zavázal pytel, Clou zmlkl; snad už spal – a tu pro ně nebylo již nic, vyjma čas, který míjí, nebe, které se bělá, jako by je nalíčil vápnem.

A stádo se podle všeho uklidnilo; tam nahoře bylo všecko zas uspořádáno, všecky ty věčně stejné věci; zdálo se, jako by nebyly nic zpozorovaly z toho, co sem přikvačilo, když nebe změnilo barvu; a na nejvyšších vrcholcích jehel a zubů je jitřenka jako pták, který

usedá napřed na vršku stromu, pak sletuje níže a níže; jitřenka měla čím dále tím více hřad a skákala z větve na větev, kroužila rychle z jedné větve na druhou.

Stále se nehýbali; uplynula ještě chvíle. Jsou stále v temnu. Pak slyšte, lože Clouovo zapraská. Lože z několika špatně sbitých prken na dvou podpěrách, lože Clouovo; pak se Clou posadil, pak bylo slyšeti, jak si obouvá střevíce, bylo slyšeti, jak zívá, jak trochu pokašlává, potom jak skočil na podlahu a pískaje si popěvek, šel ke dveřím.

Dveře koliby se otevřely do jasného dne.

Tu slyšeli, jak se Clou rozchechtal, když na něho padl první paprsek slunce, převáživ se přes vysoký skalní hřbet, jako když se převážívá těžší miska vah. A Clou stojí venku v jasném slunci; Clou se jen rozhlédne kolem sebe a zachechtá se.

„No tak, to je krása!“

To proto, že nám hora nyní ukazovala, co umí.

Oblékla se znovu do velkého jasu, vypadala čistounká, pak nám říkala: „Vidíte... když chci...“ Oblékla se do krásného roucha z průhledného vzduchu, aby již nebyla skrytá, ukazovala nám celé úžlabí, řkouc: „Pojďte se podívat...“ Volala nás, vcházela nyní dveřmi otevřenými dokořán, a Clou:

„Jedna, dvě, tři, čtyři... Hej, pojdte mi pomoci počítat...“

Oni se zatím podívali jen zběžně mezi pootevřenými víčky, ležící na dvou postelích pod pokrývkami, jsouce obráceni ke zdi, ještě přituleni k sobě; vidí den, pak jej nechtějí viděti a už jej nevidí, pak jej zas spatří; vidí, že slunce přišlo k nim, že vchází dovnitř, už nechtějí viděti slunce, neodvažují se, jsou k tomu donuceni. A zatím Clou venku stále říká:

„Pojďte mi pomoci... Není tu nikdo. ON tu není... Ujišťuji vás, že ON tu není.“

Zatím ti v kolibě zkusí ještě jednou otevřít oči, otevrou je dokončím, obrátí hlavu, uzří krásný den, vidí jeden druhého...

A když tam přišli, mohli sami počítati. Pět, šest, sedm: počítali, nemohli dále.

Bylo to u paty skalních útesů, jichž bylo mnoho na pastvině; pět, šest, sedm, osm zvířat: počítali dále.

Tamto se ještě pokusilo postavit na přední nohy a zas upadlo; toto jen zvedá hlavu a natahuje krk, odtrhujíc jej vší silou od země, otvírá pomalu tlamu, z níž vychází lehká bílá pára.

A právě v té chvíli se začne také z trávníku bíle pářit, protože je rosa – počítali: a osm, a deset, a dvanáct kusů dobytka; tu se Clou znova zasmál; Clou řekl:

„To je dobře, nemyslíte?“

Oni neodpověděli, neboť neměli slov a v ústech neměli zvuku, hlavu bez jediné myšlenky: tiskli paže k tělu a ruce k stehnům, dívajíce se, dívajíce se bez ustání. A Clou:

„Budete se musit zas chopit sekery. Budete mít co dělat...“

Tu ho zakřikl bača:

„Mlčte, mlčte, vy jeden!“

Šel přímo proti Clouovi se zaťatými pěstmi; pak se zastaví nebo spíše je zastaven; zastavuje se, pěsti mu sklesnou...

A řekl ostatním:

„Pojďme, pospěšme si.“

Zachvátil je poslední výbuch síly jako v horečce; bača si běžel pro bič, Josef si běžel pro bič.

Bača zvedl bič a zapráskal jím nad hlavou; Josef zvedl bič, práskal jím nad hlavou a: „Hó, hó!“ oba dva; ale Bartoloměj jde za nimi a synovec bačův jde za nimi. Jedni jdou z jedné strany pastviny, druzí z druhé strany a tak shánějí stádo.

Šli, šli dlouho. Kráčeli rychle, křičeli, práskali biči. Práskali biči ze všech sil, jsouce nyní od sebe hodně daleko; křičeli ze všech sil, práskali biči, aby zapomněli na svou osamělost; pod vysokými skalními stěnami, pod jednou a pod druhou vysokou skalní stěnou – a Josef šel pod tou napravo – tak vás vzpruží chůze, čerstvý vzduch, rozčilení, které se vás zmocní; náhle si pomyslel: „Jakýpak den je dnes...? Sobota? Ano, sobota... To je den, kdy přinášívají nahoru zásoby.

Dostanu psaní.“

Zapráskal silněji bičem a z poplítky jako by se zakouřilo. A: „Hó, hó,“ ze všech sil. Krávy utíkají na dolní část pastviny a Josef vidí, jak se tam ponenáhlu shromažďují: „Dostanu psaní.“

A: „Hó, hó!“ Tři druzí křičí také tak a křik přilétá k Josefovi ze všech stran, neboť je tu ozvěna; a on: „Dovím se něco o ní.“

Byl téměř vesel; hle, jaké je srdce. Nepospíchal již, potřeboval samoty, dříve tomu bylo naopak, hle, jaké je srdce. Nechal jít ostatní vpředu s dobyt看kem, on šel vzadu, řemínek biče si otočil kolem krku. „Dostanu psaní... budu trpělivější... Napíši jí: Buď trpělivá. Musíme umět čekat... Má-li člověk jistotu, není-liž pravda? Jsme-li si jeden druhým jisti; víme-li, že jsme si jeden druhému věrni, není-liž pravda?“ Hle, jaké je srdce.

Šel, maje řemínek biče přehozený na krku; bičičtě ho bilo do stehén; neviděl, že mu jde kdosi vstříc, a jen protože se ozval hlas, zvedl hlavu:

„Ty se tedy vracíš?“

Hlas Clouův:

„Opravdu, Josefe...? Neboť vrátíš-li se tam, jsi ztracen.“

Pak stála postava Clouova před ním; a Clou:

„Nuže, pojď... Se mnou se nevydáváš v nebezpečí... A pak, víš, našel jsem nějaké.“

Vyndá z kapsy kožený měšec; ukáže na dně dva nebo tři žluté kamínky mezi žlutým prachem:

„Rozdělíme se,“ řekl. „A pak odejdeme spolu. Ještě dva nebo tři dni. A necháme je zdechnout tam, kde jsou...“

Ale když uviděl, že Josef pokrčil rameny a nic víc, byl všecek udiven; Josef jen pokrčil rameny, pak šel dále, minul ho, už je daleko – místo aby měl strach, jako kdysi, nebo aby váhal, nebo aby se rozhněval.

„Ach, jak chceš...“

Znova:

„Jak chceš, to je tvá věc.“

Pak:

„Ale jen si pomysli, že jsou ztraceni a ty také...“

A znova:

„Nemají nic než ten papír, střež se! Papír nepotrvá na věky.“

Ale Josef, jak se zdá, vůbec neslyší, protože je snad už příliš daleko; buď jak buď, neodpověděl; dokonce se ani neobrátil.

Tu se Clou na něho dívá, jak odchází, dívá se na Josefa, jenž odchází dál a dále. Potom se i on vydá na cestu.

Udělal všecko, čeho bylo třeba. Znovu šli pro sekeru s dlouhým toporem; šli od dobytčete k dobytčeti.

Pohoda nad nimi trvala dále. Ještě chvíli přecházeli za krásného počasí z místa na místo. Pak se jich zmocnila únava.

Vždyť bylo tak hrozně horko; vždyť nespali a téměř nejedli; vždyť teď konali takovou divnou práci. Když porazili páté či šesté dobytče, spíše padli, než usedli na největším slunci, mezi mouchami. Měli dlouhé vlasy, brady neholené čtrnáct dní, roztrhané klobouky, jejichž střechy už nedržely a ohýbaly se dolů.

Měli žízeň; bača řekl synovci, aby šel pro vodu ke studánce, která nebyla daleko odtud; synovec se nepohnul.

Bača se musil rozzlobit; pak teprve běžel synovec skokem a naplnil pod žlabem mělký střízek, jeden z těch, do kterých se sbírá smetana; vrátil se se střízkem.

Chopili se ho. Drželi jej před sebou oběma rukama; pili, strkající do nádoby ústa jako dobytek.

Pili; kapky jim kapaly z knírů a z brad a utvořily na kamení černý kruh.

Pili, mlčeli; ani se nehnuli.

A zas míjel krásný den, posunuje nad námi slunce z jednoho horského hřbetu na druhý, jako by je tahal na provaze. A oni se ani nehnuli, ani nepromluvili. A tu se Josef náhle obrátil k bačovi; podivili se zvuku jeho hlasu; řekl:

„Dnes je sobota, není-liž pravda?“

Bača na něho pohlédl neobvyklým pohledem, šedivým pohledem, plným mlhy; mávne rukou na znamení, že už ani neví. To Bartoloměj odpověděl místo něho:

„Ano, dnes je sobota.“

„Dnes tedy přijdou zásoby?“

A Bartoloměj: „Myslím, že ano,“ pak znova ticho, pak řekl Josef:

„O kolika hodinách?“

„Myslím, že k jedenácté.“

„A kolik je hodin?“

Už nevěděli. A přece jedny hodinky šly, jedny ze čtyř hodiněk. Kromě toho se mohli podívat, kde je slunce a kam dospělo na své pouti, neboť k čemu jinému tu nyní bylo? Putovalo samo nahore, daleko od nás, jsouc nám cizí; ale oni vidí na hodinkách a vidí podle slunce, že není daleko do dvou hodin; už! Nebo teprve! Nevědí již. Proto sklesli, hlavu svěsili na prsa, ale Josef ne, protože ten si myslí: Dvě hodiny, psaní tam asi již je.

Vstal; velká síla mu vjela do nohou. Pohne šíjí, natahuje krk na stranu.

Mul byl zapomenut už dva dni v koutě přístřešku; aby se nažral, ohryzoval trámy. Josef se objevil v přístřešku; jde, napřahuje ruku k žlutým zubům, které se ukázaly ve stínu, jde, napřahuje ruku k oprati, mul začne řehtat, cítě milou vůni trávy; Josef vyjde s mulem, nechá ho chvíli pásti, než mu připne sedlo. Pak ho táhne za řemen ohlávky oběma rukama a přitom si pomáhá nohou; přidá do kroku. Oprat nad cestou za Josefovou rukou se natahuje čím dále tím více.

„Pojďme, Ryzáku,“ praví, „slibuji ti, že tě odváží, až se vrátíme. Slibuji ti, Ryzáku, že tě necháme na pokoji, pospíšíš-li si trochu.“

Tak došel k východu z úžlabiny, k jakési bráně, a tou branou prochází, kráčeje lehce, neboť je zas pln síly, prochází tou branou, přijde k zatačkám a už je v polou klikaté cesty.

Tam zpomalí chůzi.

Když jsou zatačky za nimi, jdou nějaký čas po rovině nebo téměř po rovině mezi kamenitými jamami a valouny; tam jde pomaleji; jeho ruka směřuje dolů a oprat také.

Oprat se konečně dotkla země.

Mul toho využil, chňapl zuby po několika stéblech trávy, jejíž chomáče tvořily tu a tam mezi kamením zelené ostrůvky. – Josef se už neodvažoval jíti dále.

Pak se velmi rychle rozběhne, jako by ho něco táhlo kupředu a zároveň prudce zatáhne za oprat. Po obou stranách viděl velké svahy a ty se na něho dívaly dvojí šedí, dvěma šedivými barvami, neboť jeden svah byl na slunci, druhý ve stínu.

Josef se znovu zastavil.

Scex Rouge je blízko místa, kde se začíná les. Ten nedaleko odtud odumírá a zůstalo z něho jen několik pahýlů docela bez větví. Scex Rouge je přečnávající skála, skála rezavé barvy.

Psaní tam nebylo. Nebylo tam jiného psaní než jeho psaní, které napsal Viktorce a už před několika dny zanesl do skrýše a opřel tam o kámen v pozadí tak, aby každému hned padlo do oka.

Jeho psaní tam ještě bylo. Přišli, nevzali jeho psaní. A přinesli jen chléb, sůl, sýr, trochu sušeného masa; všecko bylo vloženo do dvou pytlů, ale nikde ani lístku, ani papírku, ani psaní, ani jediné stránky; když se do takového psaní na čtverečkovaném papíru vloží srdce, přijde srdce k vám.

Nahoře se nehnuli z místa, takže hned uviděli, že se Josef vrací; volají ho, Josef neodpovídá.

Josef se přiblížil až k samé salaši; tam hodil oprat mulovi na krk a nechal ho, ať si jde, kam se mu zlíbí i s nákladem. Dále se o něho nestaral. Pak se vnořil do stinného otvoru dveří.

Nechápali, nesnažili se, aby pochopili. Zas svěřili hlavu, ač viděli, že mul má ještě na hřbetě oba pytly. Seděli nehybně dále, až se začalo chýlit k večeru; tu vstali. Aspoň bača a synovec vstali a Bartoloměj slyší, jak vedle něho vstávají a odcházejí, stěží vlekouce nohy. Také Bartoloměj vstává. Viděl, že bača přišel před kolibu, tam se zastavil. Bača se zastaví, vstrčí hlavu do dveří a volá; zavolal po druhé a zas mu asi nikdo neodpověděl. Bača ještě nevesel do koliby, jako by se neodvažoval vejít. Pak Bartoloměj vidí, že bača chytil synovce za zápěstí, že ho přitahuje k sobě a že trhl hlavou na stranu.

Toho večera nešli spat do koliby, do přístřeší pro lidi, nýbrž do přístřešku pro dobytek. Strkali jeden druhého do těch druhých dveří, jako by byli pronásledováni.

Bartoloměj byl sám, díval se; již nikdo – bylo to, jako by nikdy nikdo nebyl ani zde, aniž kde jinde.

Viděl pouze, jak se k němu rychle blíží stín skalní stěny; jak k němu přicházel, zdálo se, že se Bartoloměj chystá couvnouti, ale necouvl a stín se přesunul přes něho.

Bartoloměj si jen sáhl za košili, pak popošel kupředu, drže papír v ruce; přišel až ke dveřím koliby; i on zvolal: „Josefe, jsi tam?“ Vešel dovnitř: „Josefe?“ Šel až na práh světnice, kde spávali: „Josefe! hej! Josefe...!“

Nebylo tam již dobře viděti, neboť okno bylo malé, ale Bartoloměj viděl přece tak, že spatřil Josefa ležícího na břiše. Josefa, jenž se nepohnul, jenž se nehýbal, jenž se nehýbal, ač ho Bartoloměj znova zavolal.

„Hledme, pojd' ke mně,“ pravil Bartoloměj, „se mnou budeš v bezpečí, mám papír, však ty víš. A lehneme si spolu.“

Ale Josef se nepohnul. Bartoloměj ani nemohl vědět, slyšel-li ho nebo ne; nepřišla od něho žádná odpověď, neučinil sebemenšího pohybu, žádný zvuk se neozval ze slámy, kde ležel s tváří mezi pažemi.

A právě v té chvíli kteréisi dobytče zaslechlo to volání, pak ještě jedno, a tu se ozvalo jejich protáhlé bučení; potom se rozhoupal zvonek. Tu Bartoloměj zavolal marně ještě jednou: „Hej, Josefe,“ a pak zas vyšel ven.

Jen to zbylo ze stáda, jen slabá polovina zbyla ze stáda – protože lidé zapomněli na dobytek. Zároveň s blížící se nocí zmocňoval se nepokoj krav, které nebyly celý den dojeny. Přicházely s naběhlými vemeny, natahující tlamy k salaši; pak spatřivše Bartoloměje, šly rychleji a některé se daly do klusu.

Bylo horko. Vyšla hvězda. Dobytek přicházel; krávy stály kolem Bartoloměje jako zed'.

Bylo horko. Toho večera nenastal příjemný chlad, který v těchto výškách obyčejně skrání lidem tvář jako pára. Bylo horko jako

v pravé poledne, vzduch byl hustý, mdlý, vzduch, který se ani nehýbal.

Bartoloměj, dřepnuv pod jednu z krav, cítil, sotva začal dojit, jak se mu pot řine po čele a po krku.

Nyní se krávy již nehýbaly, zmlkly, byly potichu, ale zůstaly těsně kolem Bartoloměje: vtom – bylo to jen z horka? – vtom se Bartoloměji kulila kapka podle nosu a zas nová kapka se mu kulila podle nosu a padla mezi kolena. Bartoloměj, otřev si čelo paží, pobručoval: „No, pojd', stará, teď zas ty.“ Pak položil hlavu na jiný vlhký bok a řekl: „A ty. A ty, Pálená...“ A pot mu dále stékal do uší a do očí.

Jak byla kráva podojena, uhnula. Tak ustoupila jedna po druhé a šly si na noc lehnout někam na pastvinu; teď tam byly už jen dvě či tři. Když se prostranství vyprázdnilo, mohli lidé i podle toho změřit velikost svého neštěstí; i zde začali poznávat své neštěstí i svou hanbu. Zatím Bartoloměj vstal, přejev si opět paží přes čelo a třepaje před sebou rukou s roztaženými prsty. A snad že je takové horko, či snad že se stydí? – Bartoloměj zůstane stát a hledí dále na to rozsáhlé jasné místo ve stínu na zemi, na to místo, velké jako světnice, na mléko, které již nebude k ničemu a které bylo zbytečně vydojeno.

Vyšla hvězda, dvě hvězdy, tři hvězdy. Tou měrou, jak vycházely hvězdy, bylo lépe viděti běl mléka.

13

Tentokrát ho už nic nemohlo zadržet.

Bylo to nazítří ráno ve chvíli, kdy otvor okna ve zdi naproti Josefovi se začal šeriti; délka cesty a její svízele, nebezpečí, do něhož by se vydal, a dokonce i to, že si říkal, že snad přinese nemoc těm dole: na ničem mu již nezáleželo, na ničem již nemohlo záležet.

Clou ležel na lůžku bačově a Bartoloměj na svém; ani jeden, ani druhý se nepohnul, když Josef vstal a když šel mimo; snad ho ani neviděli. A také on si jich nevšímal; i on jako by nic neviděl, ani v kolibě, ani mimo kolibu, ani to, co bylo přede dveřmi.

Dobytěk se již probudil, některé krávy se pokoušely pásti, jiné se potulovaly a bučely, a když uzřely Josefa, přiběhly; neviděl je. Neviděl nic, krávy šly za ním, neviděl, že jdou za ním. Třepaly za ním zvonci, jdouce za ním jakousi cestou, po které se napřed pustil, obraceje se zády k údolí; a dlouho šly krávy za ním po té cestě, aniž je, jak se zdálo, slyšel, pak pozbývaly odvahy. Zastavovaly se jedna po druhé, bučely, neboť mléko je začalo tlačit ve vemenech, znovu nadmutých; natahovaly k němu tlamy, z nichž vycházelo bučení, ale ne už lehká bílá pára, kterou bývají obyčejně obklopeny v prvních ranních hodinách. Bučení běží ještě chvíli za Josefem, předstihuje ho, vrací se ozvěnou; Josef jde dále, nestará se o to. Jde napřed po jakési cestě, která tam byla, pak tam již nebylo cesty. Vydal se po těch úzkých stezkách a těmi četnými uličkami, které jsou mezi balvany ve skalách; přecházel z uličky do uličky, šel vzhůru podle bystriny. Obracel se zády k údolí a k vesnici, šel směrem k ledovci, byl tam, kde ona nebyla – šel, dívaje se, jak se ledovec před ním otáčí pomalu zleva napravo

jako ručička na hodinách, pak byl ledovec naproti němu, ledovec, řítící se z výšin.

Josef přechází po kamenech přes bystrinu.

Zdalo se, jako by šel naschvál tam, kde ona nebyla. Bylo ho viděti, jak kráčí k nejneobydlenějším místům na zemi, k místům, kterým se lidé nejvíce vyhýbají, kde jen kámen vydává jakýsi hlas, jen kámen letící dolů. Josef šel k místům, kde není vůbec nic, šel tam, kde ona nebyla, tam, kde nemohla být. Neozývalo se nic než rachot kamení; přesto šel Josef dále; slyšel jen zvuk kamene, který se chvílemi kutálí v dálce a odpovídá kamení, hrčícímu pod jeho nohama. Ozývá se jen hlas kamení v dálce, jen ten hlas se ozývá a odpovídá zvuku jeho kroků. Zvonce za ním zmlkly už dávno; jen kutálející kámen nebo pramínek vody, řinoucí se jako z rány, z morény, po jejímž okraji krácel, nebo z puklin ledovce, který byl nyní pod Josefem. Nebe, na něž ještě nevyšlo slunce, bylo docela hladké a všude stejné barvy. Slunce teprve vycházelo za hřebeny hor mezi balvany a sněhem. Nebe jako strop ve světnici, nebe olíčené vápnem na bílo. A on šel pod ním sám a sám, nemaje nic než hůl, šel v nedělní kazajce, v kalhotách z těžé látky, v černém klobouku. Zatím v štěrbinách ledovce pod Josefem se točí voda a před ním ční obnažená skála. Skála byla holá, protože byla strmá a strměla čím dále tím příkřeji, neboť na ní byly pravidelné stupňovité výstupky, mezi nimiž vedly úzké chodbičky, kterým se říká točité stezky, a ty mohou sloužit a opravdu slouží lovcům, když jdou lovit vysokou zvěř, ale slouží jen jim. Josef se dal těmi stezkami.

Tou měrou, jak stoupal nahoru, tou měrou klesala spodní část ledovce. Ledovec se na konci snižoval víc a více, a byl tak vysoko jako Josef a zároveň nad ním i pod ním. A Josef se zmenšoval a zmenšoval a bylo by ho vidět, jak se tam tyčí a zároveň mizí,

kdyby tam býval někdo byl a viděl ho. Vzduch byl šedý a bledý, skály byly téže barvy jako vzduch a nebe, a obojí se rozplývalo v jakési husté mlze, vznikající za parna. Josef stavěl opatrně nohy v chodbách dopola naplněných drobným šterkem, který uhýbal pod nohama. Kráčel k sněžům, byl již výše než led, míře k ledovcovému sněhu, který visí na hřebenech hor jako prádlo na šnůře tam, kde už docela přestává země. Kráčel tam, kde už není nic, tam, kde již není živé duše, kde již není stromů, ani křů, ba ani trávy, nic živoucího kromě červených a žlutých mechů, které tvoří na některých místech jakousi malbu na skále – a skutálí se kámen, pak Josef suně nohu, hledaje pevnou oporu pro hranu podšvu. Kdyby ho byl někdo viděl, viděl by již jen pouhou tečku, kdyby se byl díval zpod ledovce, nebyl by ho už vůbec viděl, a Josefa jako by už nebylo. Ještě dlouho visel ve vzduchu, ale nebyl už nic, visel na jedné, pak na druhé z těch velkých skalních stěn, které ledovec kdysi odíral a hladil a poněnáhu opotřeboval, ledovec, který kdysi dospěl až sem; Josef dorazil k sněžným polím a při každém kroku vyšlápl bílou díru do sněhu. Cesta, kudy šel, byla vyznačena tečkami, vyšitými barevnou nití na tom krásném novém plátně – pak přešel Josef na jiné sněžné pole, prostírající se na rovině a tam jsou motýli, kteří spadli dolů, docela malí světlerůžoví motýlci a každý je na dně jakéhosi důlečku, protože sních pod nimi roztál. Josef kráčel namáhavěji, pomaleji, boře se až po kolena. Po jeho pravici, asi v jeho výšce, v prodloužené čáře ledového sněhu, po kterém šel, byla první široce rozevřená štěrbina, kterou bylo možno zkoumati zrakem, ježto byla nakloněna tak, že ukazovala, kde je ledovec puklý. Dále v pozadí se ledovec zvedal mírně nahoru až k jakémusi jícnu, který se otvíral u samého nebe; a tam se konečně objevilo slunce: slunce, jež vypadalo, jako by se na ně díval skrze naolejovaný papír, slunce sotva zahlédnuté a už zmizelé, slunce, jež se

zjevilo a hned ztratilo. To proto, že se mezi slunce a Josefa postavil černý horský hřeben; mezi sluncem a Josefem byla ta nová přehrada, a k té Josef kráčel. Stále ještě nevíme, kam jde. Skály, zčernalé vlhkem, skály s bílými třásněmi na vrcholech, tyčily se jedna vedle druhé a pořád tu nebylo ani živé duše. Jako by sem od stvoření světa nikdo nepřišel a nic neporušil; jen nyní jakýsi muž psal a psal důkazy svého bytí, jako když klademe písmenko vedle písmenka, a skládáme je do věty, pak ještě jednu větu; porušoval tak první krásnou bílou stránku stopami viditelnými zdaleka. Kampak jde? Znova se ptáme: kam jen může jít? Poněvadž se nezdálo, že by byla v těch místech nějaká cesta, ale Josef šel a šel. A za mžik potom chápeme: stačí prodloužit pohledem čáru, Josefem už vyznačenou, a uvidíme, jak se čára střetne s dolní částí jakési dlouhé a úzké chodby, plné sněhu, končící se nahoře v čtverhranném zářezu: je to jakési okno, tvarem docela okno s tabulkou vyříznutou z oblohy, a to okno se nazývá Kamzičím oknem. Bylo nahoře mezi dvěma skalními hroty, a chodba, která tudy vedla, vystupovala přímo vzhůru, tyčíc se v své bělosti u skalní stěny jako žebřík. Kamzičí průsmyk se to jmenuje, a nad průsmykem je Kamzičí okno, což je jméno, které mu dali lidé; což je jméno, které mu bylo dáno někým z těch nečetných lidí, kteří se tam odvážili, totiž lovci – a člověk obchází tím průsmykem horské pásmo bez přílišné námahy a bez zacházek.

Lovci si přehodí pušku napříč přes záda, protože tu potřebují rukou i nohou; mají torbu a v ní zásoby, mají kožené holenice – nyní tudy jde Josef, ale on je bez torby, nemá ani holenic, ani pušky; v nedělních šatech, hůl v ruce. Mají trubku, aby na sebe zavolali, až bude třeba; bývá jich několik – on byl sám, neměl trubky, neměl koho zavolat, kráčel v mdle lesklém sněhu a v jakémsi stínu, který vrhal břidlicový hřeben.

Dospěl chodbou až dolů; tam odbočil. Naklonil tělo na stranu, dotýká se pravým ramenem svahu. Stoupal jako po příčlech žebříku děrami ve sněhu, které vyšlapoval jednu nad druhou. Ramenem a tváří se dotýkal pravé strany srázu, nevšímaje si, že na druhé straně je stále větší hloubka prázdnoty. Jako když se leze po žebříku na třešeň. Štěstí, že zde sníh dobře nakupený nepovoloval pod jeho tíhou. Josef v něm vyšlapoval díry nebo do něho zapichoval hůl, používaje jí místy jako přirozeného tykadla. Tak stoupal výš a výše, zmenšuje se nahoře v tom tichu čím dál tím více; bylo ho viděti na sněhu, pak ho bylo viděti proti nebi, když dosáhl místa, kde byl v hoře zářez; pak stál vztyčen tam v tom okně, kdež na vás náhle vyskočí všecko, co je na druhé straně horského pásma, a neznámá polovina světa je známa, neboť k vám naráz přišla. Tam je kolem vás znova seřaděno na tisíce věží, zubů a jehel, a že jsou tak vzdáleny, zdá se, že člověk je nad nimi, třeba jsou bílé, dočista bílé, a, dopadá-li na ně právě slunce, zlaté nebo růžové: z růžového mramoru nebo z kovu, ze zlata, z oceli, ze stříbra; tvoří kolem vás jakousi korunu z drahého kamení – to byla ta druhá strana horského pásma, na které Josef dospěl. Potom se jal sestupovati dolů.

Slézal dolů mezi hromadami kamení, potom slézal dolů sněhem, ale zároveň zahýbal; ubíral se stále více nalevo, tiskl se k horskému hřbetu, na který právě přešel; šel k severu, kdežto předtím kráčet k jihu, konal znova cestu, kterou předtím ušel na jiném svahu – mezi kamenicemi a sněhy; pak led, pak oblázky; potom se začala znova objevovati země, země začala zas nabývat krásné barvy, zelené na pastvinách, k jejichž hořejší části se přibližoval shora, a dole byly salaše a těm se vyhnul; dole byly barevné tečky, které se pomalu pohybovaly z místa na místo, jedny za druhými, a občas k němu zalehlo zvonění zvonku; ale Josef se vyhýbá stádům, vyhýbá se lidem a lidským obydlím, ubíraje se nad pastviny;

stále nescházel z horského pásma, na jehož svazích byly skalnaté hřbety a lesy – šel a šel a zatím den pokročil; jde pod bledým nebem, mezi mouchami stále čtnějšími a dotěrnějšími, a ty tvořily místy černé mráčky, a když Josef těmi mráčky procházel, roztrhával je; nyní jde téměř po rovině, jde přímo kupředu; pak nastalo poledne, pak nastalo odpoledne; bylo dvě hodiny, pak tři hodiny; tu ho bylo viděti, jak zas začal stoupati do kopce.

Začal znova stoupati do kopce lesem, kde byla cesta; zabočil zas nalevo.

Bylo viděti, že dělá kruh a ten kruh uzavíral čím dále tím více, jako by se snažil, aby spojil oba jeho konce. Konečně došel až k průsmyku, pod nímž byla vesnice.

Tu jsme pochopili, kam šel.

Povídal si: Budu musít počkat, až nastane noc; sedl si na pokraj lesa do křoví. Zbyl mu kousek chleba, zakousl se do něho; cestou pil z pramenů. Řekl si: Počkám, až nastane noc, a pak ji půjdu zavolat pod okno kuchyně... Snědl chléb. Zatímco jedl chléb a co tak seděl v křoví, ubíhal čas, ač se teprve zvečeřovalo.

Jak se díval shora, viděl na příkrém svahu luka, za nimi se rozkládala vesnice.

Zvuky, i ty nejnepatrnější zvuky, se hromadily mezi těmi dvěma svahy, které je šířily, jako když si člověk přiloží ruce k ústům a volá. Josef hledal očima domek Viktorčín; našel jej snadno na dolním konci jedné z uliček, na protějším břehu potoka; viděl, že před domem není nikdo.

Vesnice vypadala toho večera neobyčejně pustá – nějaké dítě zaplakalo, nějaká žena zakřičí, pak matka volá dceru, pak zavrzejí dveře, které někdo zavírá.

Ze všech velkých čtverhranných komínů nad šedivými střechami vycházel modravý dým, neboť všude topili dřívím, všude hořely malé ohýnky.

Josef se musil dostat přes potok; proto čekal, až nastane noc; jinak by zdaleka uviděli, že přichází, a kdyby šel dále, střelili by po něm, neboť byl jako zatracenec, který nemá práva vmísit se mezi ostatní lidi, ba ani se k nim přiblížit.

Ale čekal trpělivě; díval se, poslouchal, čekaje až nastane noc, která ho na štěstí ukryje před zraky, činíc ho sobě podobným – před zraky lidí byl již ostatně skryt listím, natáhl nohy, dojedl chléb.

Zas jakási žena zavolala. Zdálo se, že je všecko jako vždy, povědomé střechy na stejném místě; drobné zvuky následovaly za sebou stejně jako vždy; všecko bylo jako vždy a zároveň ne jako vždy.

Hledal ten rozdíl, neboť ve vzduchu byl přece jen jakýsi rozdíl, nebo to bylo snad jen proto, že nebe bylo stále divně zachmuřeno a že nezměnilo barvu ani teď, když slunce zapadalo a pak zapadlo; slunce zašlo, ale neobjevily se barvy, které nebe obyčejně mívá, to jest barva jetele a rozkvetlého ligrusu. Nebe zůstalo šedivé. To byl ten rozdíl, nebyl však jediný. A přece se tam dole dělo všecko jako obyčejně – Josef se díval – všecko jde jako vždy, zdá se, neboť jakýsi člověk právě přešel přes most, táhna za opratí mula. Bylo viděti, jak tenké nožky dobytčete drobounce cupitají pod velkým rancem trávy, a jak opratí, za níž muž táhl, napínala mulův krk kupředu. V jednom okně v té části vesnice, kde byl hustší stín, se už rozžehlo světlo a dalo znamení; vždyť tak to bývá vždycky, neboť některé uličky jsou užší a méně světlé než ostatní. Otvírali také dveře chlévů, neboť vyháněli a napájeli těch několik krav, které si nechávají v létě, kdy ostatní jsou na holi; několik krav, jichž ovšem potřebují

na mléko; a byly tmavé čtverhrany, pak čtverhrany ještě světlé, ale světlých čtverhranů bylo méně a méně. Nyní by byl Josef mohl jíti dále a nikdo by ho nebyl uviděl, neboť i na něho padl stín. A tři světla, pak pět světél – potom zaženou dobytek domů a zavrou dveře; je slyšeti dětský pláč. Josef viděl, že všecko je jako vždyc-ky, a přece mu srdce buší v hrudi. Šel kupředu, šel ještě kousek kupředu, pak se zastavil, jako by se neodvažoval jíti dále, ač už noc nastala docela. Byl ve tmě tím černější, že nebylo hvězd, byl by tedy mohl jíti beze strachu, nuže co? Musil se vzpřímiti, musil si říci: musím, a donutiti se; pak se přibližuje, sestupuje dolů po stráni. A nikdo na cestě, a nikdo na lukách, není vhodná doba; a přece zvolnil znovu krok; když došel k mostu, každý by byl řekl, že jde naschvál co nejpomaleji.

Čeká ještě chvíli, než přejde most.

Potom jej přejde, ale nyní se zdálo, jako by byl zapomněl, že nemá býti viděn; nepříčinil se nijak, aby nebyl viděn, neboť se pustil prostředkem mostu a šel svým obyčejným krokem.

Byli by ho mohli docela dobře uviděti, kdyby tam někdo byl, ale nebyl tam nikdo. Nikdo na lavicích, ani přede dveřmi, ani v oknech; nikdo, když kráčel vzhůru ulicí. A ulice se zužovala víc a více; plížil se tedy po levé straně podle zdí, až došel.

Stále nikdo nepřicházel, nikdo nablízku nemluvil; v domě proti němu také všecko mlčelo, třeba byla osvětlena okna v kuchyni a tři okna ve světnici vedle kuchyně. Josef se dívá na průčelí z hrazeného zdiva, jehož dřevěné části už dávno není vidět, a rozeznává jen podezdívku, neboť je olíčena na bílo. Okna nad ní vypadají jako vyřezaná do tmy a jsou zavřena. A když se za chvíli otevřely dveře nad náspím, otevřely se bez sebemenšího hluku.

Viděl, jak lampa v kuchyni vrhá otevřenými dveřmi světlo na široké dlaždice a tam se objevilo ozářené místo. Postála tam chvíli

jakási žena v šátku na hlavě, pak sešla po schodech dolů. Jde potichoučku, není ani slyšet, jak kráčí po schůdcích; Josef ji znova uviděl na bílé zdi, proti bílé zdi byla černá; nyní odchází, kdežto Josef setrvává stále na témž místě, zvedaje oči k oknům, ale tam se nikdo neobjevuje, ani stín se tam neobjevil.

Tu se ozval zvuk kroků v uličce; tři muži minou Josefa. Nemluví. Jdou po schodech jeden za druhým, aniž co říkají, i oni jdou ani nedutajíce. Pak muž, který jde v čele, zaklepe třemi lehkými údery na hlavní dveře; potom stiskne potichu kliku, aniž čeká, až někdo přijde; dveře povolí, dveře se otevrou, dveře se zavrou.

Josef zvedl znova oči k řadě pěti oken; dvě první napravo jsou z kuchyně a tři další ze světnice; byla příliš vysoko, aby se do nich mohl podívat. Zpozoroval jen, že okna světnice nejsou osvětlena tak jako okna kuchyně, toho si náhle všiml, právě jen toho si všiml. Světlo bledší, neklidnější; třepe se chvílemi, nahýbá se, zdá se, jako by už zhasínalo, pak zas zaplane, potuchá a zas se rozhořívá za okenními tabulkami, jako když se uhladí záhyby látky a zas sřasí; a stále nemůže ve světnici nic rozeznati. A tu si Josef vzpomene na seník, který je v této době asi plný sena; na seník, o který se opírá zády; ovšem, není-li zavřen na klíč, ale není zavřen na klíč. Vchází se tam zadem. Napřed tam byla dosti nízká hromada sena, po které snadně vylezl na druhou hromadu, sahající až po střechu.

Odtud bych uviděl všechno, pomyslí si ještě Josef; pak leze po bříše mezi stébly a ta praskají a šustí; dostal se tak až k té straně, kde trámy ve stěně jsou špatně vázány, a ty jsou právě naproti oknům chalupy.

Ani se nehne. Pohlédl po prvé skulinou mezi trámy, dívá se znova upřeně skulinou, jako by byl prve dobře neviděl, jako by to, co viděl, nemohlo býti pravda.

Dívá se tedy ještě; znovu zavře na chvíli oči, jako by jim chtěl dopřát času, aby si odpočinuly. Pak je otevře, ale velmi opatrně. Pomaloučku, ponenáhlu, jako by se chtěl ujistiti, že se už nezmylí.

A viděl tytéž věci jako prve, aniž si dobře kladl počet z toho, co viděl; ale srdce se mu rozbušilo a skákalo v hrudi jako pták v kleci; přitom si zas říkal: „Není to pravda,“ pročež se musil podívat ještě jednou.

Viděl, že rozdíl v osvětlení kuchyně a světnice pochází z toho, že kuchyně byla osvětlena lampou a světnici osvětlovaly dvě svíčky.

Vidí – ale je to pravda? – že svíčky jsou postaveny na stole u hlav postele; zdá se, že jedna je napravo, druhá nalevo vedle misky, v které je ve vodě zelená větvička; lůžko stojí vedle.

Postel se dotýká hlavami zadní stěny světnice, pak se blíží k Josefovi ve vší své délce; je ozářena světlem, které se trochu míhá.

Josef si protřel oči a oči přece slouží k tomu, aby člověk viděl a poznával, ale mohou lháti nebo klamati. Ještě jednou vyšle pohled ven, znova natahuje obličej kupředu, přitiskne jej na skulinu mezi trámy, dívá se usilovně; svíčky se špičatými plamínky jsou tam stále, ona je tam stále, i ona, ona tam bude stále...

Hýbe se, ale to se jen zdá; leží, je nehybná. Je nehybná navždy, leží naznak, je pod pokrývkou oblečena, má nedělní šaty, je tam, hýbe se, už se nehýbe; pohnula se, ale to je jen zdání, to se pohnulo světlo; má sepjaté ruce, nohy u sebe; je vidět, že má kříž na prsou, je vidět hořejší část kříže.

Josef vidí, nemůže již nevidět, a tu také vidí, že jsou tam ti tři muži, které právě před chvílí viděl, a ti stojí v řadě vedle sebe na druhé straně světnice a sklánějí hlavy, neboť strop je nízký.

Josef je vidí, poznal je: je to její strýc a její dva bratři; ale ona! Ona! Ach! Ona jako by si jich příliš nevšímala, jako by si nevšímala nikoho, ani mne!

„Hej, Viktoro!“

Zavolal? Neví, zavolal-li nebo ne.

„Viktoro!“

Josef se dívá; neslyšela. Nepohnula se.

„Viktoro!“

Vyschlo mu v hrdle. V hrdle a v ústech jako by měl písek. Trhne rameny. Srdce mu buší tak hlučně, že již neslyší, co mluví sám k sobě. A již není na hromadě sena, pospíchá, sáhne rukou na střevíce, rozváže řemínky, pak svázav řemínky, zavěsí si střevíce kolem krku.

Je bos, drží hůl, tiskne hůl v ruce, „kdyby mě někdo chtěl zastavit“. Napadlo ho něco, a to ho žene ven; je venku ze seníku, je v průchodu, pak na ulici; kráčí prostředkem ulice, v ruce drží hůl, jde vzhůru po ulici, je bos – jde jí dát sbohem, ale napřed...

Neboť si řekl: „Bude jich brzy mnoho; hůl by na ně nestačila.“

Aspoň jí dáti sbohem, a pak – snad se mylil, člověk nikdy neví – zmýlil-li se snad, protože nyní již zas o všem pochybuje, nyní v černé tmě, v které se octl, a pak, maminko, neboj se, jsem to já, já jen vejdu a odejdu, jen si něco vezmu v své světnici; ale nepřibližuj se ke mně, nedotýkej se mne. Pozor! povídám ti...

To všecko povídal docela hlasitě a už napřed, pak si uvědomil, že přišel před svůj dům, viděl se, jak jde vzhůru na náspí, neslyšeli ho, jak šel nahoru, měl střevíce pověšené na krku, všecko všude bylo tiché; tu se ještě zeptal jako v mlhách: „Mám-li pak zaklepat? Nebylo by lépe, kdybych zavolal? Nebylo by lépe, kdybych rovnou vešel?“ Neměl kdy, aby si na ty otázky odpověděl.

Neboť matka ho asi viděla, jak šel mimo, snad tyto uši jsou citlivější a jemnější a krev nás váže k sobě; tu se dveře otevřely, ozval se výkřik...

A on:

„Mlč!“

Pak křičí i on; křičí: „Mlč... A pust mě!“

Nyní se okna otvírají; ale já učiním, co jsem si umínil, a nikdo mi nezabrání, abych to neučinil...

„A ty, povídám ti, klid' se mi honem z cesty...“

Pořád nechápala, co se stalo, proto v kuchyni ustavičně křičela; ale Josef ji odtáhl stranou a za chvíli bylo slyšet, jak chodí nahoře po světnici a pod tíhou jeho těla se prohýbaly trámy v stropě. „Bože můj! Josef! Pojd'te sem honem! Je to on?“ Pak: „Kateřino, Kateřino!“ To byla jedna sousedka – ale on kráčel po schodech dolů, znovu se objevil, prošel kuchyní, vyšel ven, aniž co řekl; je venku, je na náspí; tam byl v světle.

Tedy všichni ho viděli, a viděli, že to je opravdu on, nejen jeho přízrak, všichni ti, kteří přiskočili k oknům nebo stáli na prahu dveří od jednoho konce ulice ke druhému – on byl jasně osvětlen zezadu; tak lidé vidí, že drží karabinu, otvírá její závěr, pak do ní vsune náboj.

Potom řekne:

„Ano, jsem to já!“

Nahoře na náspí; stojí tam sám, osvětlen od hlavy po paty, cosi kutí rukama, pak pohodí hlavou dozadu.

„Jen pojd'te!“

Tvářil se, jako by čekal, že někdo přijde; nepřišel nikdo. Čeká ještě chvílku, nikdo nepřichází. Začne pomalu sestupovati po schůdcích.

Uprostřed schodů se zastaví.

Položil si karabinu napříč přes kolena, sedl si; je vidět, jak si zas obouvá střevice, protože nyní už nemusí dělat okolky.

Beze spěchu si obul střevice, neboť nyní již ví, že mu nikdo nebude překážet. Pak vstal.

Pořád jako by neměl naspěch, kráčel po ulici dolů, dokonce se ani neobrátil.

Sotva přešel, vyběhli lidé z domů a pustili se za ním, ale on drže karabinu pod levou paží, stále se neobracel.

Před ním nebyl nikdo, a dokonce se schovávaly i hlavy, které se objevily v oknech; dveře, které lidé již otevřeli, zas se zavřely.

Mohl projít bez sebemenší obtíže, mohl jít, kam se mu zlíbilo.

U Viktorky mluvil mírně. Řekl strýci:

„Budou-li mi překážet, draze mi to zaplatí.“

Strýc sám přišel Josefovi vstříc až do kuchyně; ale Josef nepozvedl hlasu a řekl:

„Chci jen, aby mě nechali s pokojem.“

Ukázal strýci karabinu.

„Jděte jim naproti. Zabraňte jim, aby se příliš nepřiblížili. A zvláště, ať nikdo nechodí nahoru.“

Tu starci sklesla ústa až ku bradě, pak mu také brada sklesla a zároveň bylo vidět, jak oba bratři ustoupili až do kouta světnice, kde zvedli paže a skryli si za ně tvář; ale Josef řekl:

„Ach, nemusíte se bát.“

Vešel. Smekl klobouk.

Řekl:

„Přišel jsem jen proto, abych jí dal sbohem.“

Smekl klobouk, stál chvíli nehnutě a s nepokrytou hlavou mezi dveřmi, hledě na tu stranu, kde stálo lůžko, pak se obrací k oběma mužům; podle všeho se jich na něco zeptal, neboť jeden z nich se pokusil mluvit; hledal slova a potom cosi ztěžka zakoktal:

„Ach,“ řekl Josef, „tedy pro mne...! Ach!“

Zas promluvil, ale nyní se obrací k ní:

„Ach, stalo se to pro mne...! Ach, cos to udělala?“

Pokročil trochu, čehož oba druzí ihned využili, vyklouzli podle zdi ke dveřím, a tak ve světnici nebyl již nikdo než on a ona; byli tam již jen oni dva.

„Nemělas to dělat!“ řekl.

Popošel ještě trochu:

„Vždyť vidíš, že bych byl přišel, Viktorko...“

Její tvář jako by se pohnula, hýbe se, už se nehýbe. Josef stál. Stál u jejího lůžka. Pozoroval ji celou, od hlavy do paty.

Protože strop byl nizounký, skláněl Josef hlavu. Složil obě ruce na klobouku.

„Viktorko.“

Neodpovídala.

„Viktorko...“

Řekl:

„Ach bože, je to pravda...!“

Řekl:

„Vidíš, že jsem přišel.“

Řekl:

„Ale přišel jsem pozdě; je to má vina.“

Řekl:

„Prosím tě, odpusť.“

Díval se ještě dlouhou chvíli.

Pak se znova přiblížil k lůžku; přichází blíže, stále blíže, přichází až docela k lůžku, docela k ní; tu se mu kolena začnou podlamovat, sama se ohnou.

Ještě trochu natáhl krk; povídal:

„Sbohem, sbohem, miláčku...“

Povídal:

„Sbohem, Viktorko...“

Pak zavrtěl hlavou:

„Ne, neodejdu.“

Byla tak blízko něho, její tvář a její ruce. Po každé, když se plamen svíček pohnul, pohnulo se něco v její tváři. Mluví k ní, snad přece odpoví. A znovu k ní promluvil:

„Mám zůstat, Viktoro? Řekni, Viktoro.“

Tu se nemohl zdržet a vztáhl ruku po její ruce, když byla tak blízko; ale hned ji zas odtáhl.

Jako by se probouzel, jako by začínal teprve chápat; ustoupil a přitom se vzpřímil.

Ta studená ruka, ta ruka jako z kamene, ach, jak ty ruce bývaly dříve tak příjemně teplé, tak milé, když je uchopil...

„To již není ona, vyměnili mi ji.“

Vyšel, aniž se obrátil.

A my, co jsme si měli počítí my...? Vyšel ven s karabinou. Nás, nás bylo snad třicet, obrátil se k nám, ale nezpozoroval nás hned, neboť jsme nepřišli až před dům, nýbrž stáli výše v uličce. Řekl nám: „Ach, nebojte se, já jdu pryč,“ a zas si nasadil klobouk na hlavu. „Nechci vám způsobit nesnáze, vím, co to je, odcházím, ale musil jsem napřed vyřídit jednu věc, a tu jsem vyřídil, tedy všecko je v pořádku...“ Pak znova: „Sbohem, sbohem, i vy sbohem,“ kráčel z naspí dolů po schůdcích, obraceje se k nám zády. Co jsme si měli počít? Před ním až k říčce a k mostu na cestě, kterou se měl dát, nebyl nikdo, takže mohl klidně jít a on šel s karabinou na rameně. Neboť co jsme si měli počít? Někteří ztřeštěnci, vidouce ho, jak odchází, navrhovali ovšem, abychom běželi za ním; zadrželi jsme je: „Naopak, nechte ho jít; čím dříve odejde, tím lépe pro nás...“ Hlavní věc, abychom se k němu nepřiblížili. Říkali jsme: „Musíme umýt podlahu...“ – „A což ona, dotkl-li se jí?“ – „Bude se musít

nalít vody na schůdky u obou domů, umýt podlaha, udrhnout dlaždice v kuchyni, nesmíme zapomenout přezouti si střevíce...“ Ach, kdybychom si byli pomyslili, že udělá takovou okliku, byli bychom postavili druhou hlídku na druhém konci mostu, to by byla hračka... Ale cožpak si někdo mohl pomyslit, že podnikne celou tu dlouhou cestu, tak neschůdnou, tu cestu, na kterou se málokdo odváží, a když, tedy jen společně s několika lidmi...? Nyní bylo trochu pozdě postavit tu hlídku; ale přece ji postavili. Říkali si: „Mohlo by ho napadnout, že se vrátí, člověk nikdy neví, bude to jistější. Takhle budeme klidnější.“ Aspoň se tvářili, že tomu věří. V hloubi nitra tomu nevěřili. V hloubi nitra cítili, že člověk se může nakrásně snažit... Mohli se jen podívat na starého Muniera. Neříkal nic. Pokrčil jen rameny. Ani se již nenamáhal, aby něco řekl. Bylo to v neděli večer. Pohřeb měl být nazejtří...

Když té neděle vstávali, jistě uviděli, že tam není Josef, ale podle všeho se o to nestarali. Nemluvili o Josefovi, netázali se po něm, protože už vůbec nemluvili. Po celý ten poslední den žili beze slov, po celý ten den, kdy Bartoloměj vyšel první z přístřeší pro lidi a pak bača a jeho synovec z přístřeší pro dobytek. Cloua nebylo vidět, ten asi ještě spal. Nemluvili. Synovec kousal do kusu suchého chleba. Z kaluží mléka nezůstalo od večera předtím nic než jakýsi žlutý škraloup; byl již suchý a na okrajích se odlepoval. Když Bartoloměj přišel ke škraloupu, odvrátil hlavu. Kterási kráva zabučela a přišla k němu. Přitom bača hleděl s rukama v kapsách na zem a jeho synovec dále kousal do chleba.

Bylo jakési žluté světlo; bylo to v neděli, předposledního dne. Bylo to v neděli ráno, bylo to ráno předposledního dne – bylo stále velké horko, ač se slunce neukázalo, ač se nemělo ukázati po celý den. Nebe bylo úplně nehybné a přitom se víc a více snižovalo, byť pomalounku, a hřebeny hor byly již skryty stejně jako vrchol ledovce. Všude naráželi pohledem na ten strop, který spočívaje rovně nad zemí, sahal od jedné skalní stěny ke druhé bez viditelných spár, bez skulin, jako by tam byl položen navždy a jako by popíral skutečnou oblohu. Byl pod ním pach smrti, která se blížila; bylo pod ním bučení dobytka. Krávy, které ještě stály na nohou, obracely se k lidem, když je uviděly, potom k nim šly; ty, které již nemohly chodit, ležely na boku s vypláznutým jazykem; některé, již docela nadmuté a nehybné, byly pokryty mouchami, některé se chvílemi pokoušely vstát na přední nohy, ale zas upadly – pak bučely také a volaly, neboť když má zvíře strach, hledá člověka

a volá ho. Bylo to předposledního dne ráno; a Bartoloměj se napřed ještě obrátil k bačovi, pak zahmkal, snaže se s ním dorozumět o něčem, co měl na srdci, ale nikdo mu nerozuměl. A nikdo ho nedbal, takže mohl jíti, aniž ho kdo viděl, od jedné krávy ke druhé, nechtěje čekati, až se krávy shromáždí jako včera navečer, protože si vzpomněl, jak se styděl.

Sedl si na bobek pod jednu krávu, dřepěl dále pod druhou v krásné trávě, nyní zvadlé, dřepěl mezi krásnými horskými květinami, nyní zvadlými a zbledlými; tak se toho jitra, toho jitra předposledního dne vzdaloval víc a více od salaše. A v tu dobu Josef šel přes horské pásmo.

Vál k nim stále pach smrti, a ticho smrti stále vládlo kolem nich. Jen tu a tam některá rolnička se pokusila porušiti ticho, ale hned zmlkla. Bartoloměj právě podojil poslední krávu, zanechav pod ní na trávníku poslední bílou kaluž, ale i ta zmizela. Tu se Bartoloměj vzpřímil, pak hledal za košilí papír. Krátké šedivé vousy na bradě se mu rozrostly po krku a dolů, až kam bylo viděti, jako když roste břechtan po zdi. Byl ramenatý, třeba hubený, silného těla; hrubé bezbarvé kalhoty mu visely zvarhánkované přes střevice, pokryté uschlými kravěnci. Otevřel pomalu ústa, po první, po druhé, pak po třetí.

Bylo to pod žlutým nebem, pod nebem nízkým a žlutým, mezi mouchami, které se mu zaplétaly do vousů: velcí ovádi, mouchy modré a zelené, které když letí, vydávají zvuk jako trubka, Bartoloměj je stále zahání rukou, ale ony ustavičně přiletují. Přesto tam zůstal; to proto, že byl v bezpečí. „Mně přece jen nemůže nic udělat,“ myslil si, a těšilo ho to. Stál nehnutě, jako by chtěl ukázati, že se HO nebojí, toho Druhého, Zlého, víte? Neviděl, že tkanička na krku, tkanička u malého míšku se odřela. Naschvál tam seděl, obracel se ještě napravo a nalevo, zvedaje oči tak vysoko, jak mohl, to jest až nahoru ke stropu z mlh a k polovici výšky skalních stěn,

neboť tam snad dlí ON... „A kde jsi, že tě člověk ani neuvidí, velký starý zlý Duchu?“ Ale ON se stále neobjevoval. Bartoloměj viděl jen kolibu; a kromě toho nic než salaš; seděli vedle sebe bok po boku s rukama na stehnech. Pod širým nebem mezi nimi a Bartolomějem bylo vidět zdechlíny dvou či tří krav, ležící na boku či s nohama ve vzduchu pod jakýmsi černým závojem, který se pohyboval jako ve větru. Jen to viděl Bartoloměj předposledního rána pod žlutou a nízkou oblohou, která se stále nížila; a Bartoloměj se nehýbal, stoje stále na témž místě. A z komína koliby nevycházelo již ani trochu kouře, ba sotva bylo možno rozeznati samu kolibu, opřenou o skalní stěnu, šedivou jako skála, tak maličkou, že ji bylo sotva vidět, a jako neobydlenou. Jen střecha na čtyřech zdech, jen kameny mezi kameny.

Ach, všichni ti, kteří sem přišli, nepožadovali po těchto místech příliš mnoho a nebyli tam nikterak na překážku. Byli ve všem všudy skromní, spokojili se s málem. Jen pozornému pohledu neušla střecha, kterou si lidé položili nad hlavu, vypůjčivše si ji celou od skály, s níž splývala. Přišli sem na dva měsíce, jen na dva měsíce a žili tak, že je téměř nebylo vidět, ba dokonce jejich dům bylo sotva vidět. Zřetelnější bylo to, co se objevilo přede dveřmi, právě když se tam podíval Bartoloměj.

Náhle uviděl Cloua, jenž vyšel z koliby – to je přece nepatrná, nicotná věc – a Clou zvedal paže, křiče:

„Hej, vy tam...!“

Volal na baču.

Bartoloměj tiskne papír v ruce. Tiskl v ruce papír, proto tam nemohl jít, když slyšel, jak Clou povídá bačovi:

„Kam jste dali chléb, he? A sušené maso?“

Ale bača neposlouchal, jako by mu slova už nevcházela do uší. Seděl na zemi, jeho synovec seděl vedle něho.

„Já se totiž už nevrátím,“ povídal Clou. „A vy, vy již nebudete příliš dlouho potřebovati zásob, myslím; dáte mi je...“

A zas spustil:

„Ach, vy na to nic neříkáte? Taky tak. Najdu si je bez vás.“

Clou si nevšiml, že někdo přichází, nebo spíše se tím nezabýval. Našel asi snadně skrýši se zásobami. Tak se stalo, že čtyři nebo pět bochníčků chleba, které zbyly, položil Clou na okraj ohniště vedle sebe a také kus sýra a čtvrt uzeného masa a přitom se stále hlasitě smál, jako by měl záchvat kašle, smál se, drže otevřený pytel na kolenou. Již si vzal jeden chléb, a to jsou kulaté nizounké bochníčky, na omak tvrdé jako kámen, neboť často bývají čtrnáct dní staré – vzal si jeden z těch bochníčků, položil jej až na dno do pytle a asi to ho bavilo, neboť se stále smál. Bral si právě druhý chléb, když ho někdo vyrušil:

„To stačí.“

Zvedl hlavu. Uviděl Bartoloměje. Překvapením se přestal smát, pak:

„Ach, to jsi ty!“

Přesto však nepustil z ruky chléb, proto Bartoloměj musil zas říci:

„Rozumíš, to je tvůj díl, totiž jeden chléb. Ostatní nám necháš.“

A přitom Bartoloměj držel stále svůj papír; neudělal ani kroku kupředu, nepohnul se z místa, kde byl, stál pořád na prahu; mluvil klidným hlasem:

„Jeden bochník,“ povídal, „nic víc než jeden, rozumíš!“

Tu ten druhý:

„Vždyť já se již snad nevrátím.“

„Ať se vrátíš nebo ne, jeden bochník, nic víc než jeden.“

Tu se Clou dal zas do smíchu, ale ne tak jako předtím.

Pak řekl:

„Dobře, jak chceš; nechci se hádat... Ostatně...“

Řekl: „Snad se shledáme; srovnáme to po druhé. Jak chceš.“

A pecny zůstaly vedle něho; Clou zas už zavazoval pytel: bochníky, sýr, sušené maso, všechno zůstalo na okraji ohniště, když již měl pytel na zádech; Bartoloměj potom jen trochu uhnul, aby Clou mohl vedle něho projít. A Clou řekl:

„Na shledanou, ať tak či tak, a uvidíme.“

Ale jde dále; odcházel s pytlem ze tří čtvrtin prázdným a jeho zdravé oko bylo na té straně, kde stál Bartoloměj, takže, když ho míjel, mohl na něho pohlédnout; ale Bartoloměj držel v ruce papír: tu již Clou byl daleko. Mířil jako vždy k ledovci.

Bylo to toho předposledního rána; nyní bylo asi devět hodin, to jest, v obyčejné době by se bylo slunce objevilo nad hřebeny hor a člověk by je byl mohl vidět, jak jde po obloze, vyskočivši napřed jako krásný barevný pták, ale toho rána slunce nebylo vidět.

Bartoloměj stál ještě pořád přede dveřmi a viděl jako okénkem z naolejovaného papíru místo, kde bylo slunce. Odlišovalo se jen tím, že bylo trochu průhlednější, ale síla světla nevzrůstala. Clou zmizel právě za balvany. Bartoloměj se stále ještě rozhlíží; je mu, jako by se díval černými brýlemi. Trochu níže pod Bartolomějem nad jakýmsi úžlabím byly stále na stejném místě dvě hlavy a dvojí záda. Potom kterási kráva protáhle zabučela, vyjadřující strach. A hodiny mýjely.

Bartoloměj se vrátil do koliby. Pokleknuv u svého lůžka, modlil se.

To by byl člověk viděl, kdyby byl vešel do koliby; a až by vyšel, byl by také viděl, že bača a jeho synovec nebyli již na téměř místě – to bylo jediné, co se toho dne ještě stalo.

A synovec tahal strýce ustavičně za rukáv, ukazuje druhou rukou k údolí; a strýc z počátku povoloval, strýc se z počátku ne-

chal vléci; synovec k němu mluvil, a on tedy šel za ním a synovec ustavičně šermoval rukou před sebou.

A tak se bača nechal vléci synovcem až ke vchodu na pastviště; potom jde cesta z kopce – a tam se bača zastavil.

Tam již nechtěl jít dále; tam zavrtěl hlavou, chtěje říci: „Nač?“

Vracel se pozpátku, ať se synovec sebevíc namáhal, aby ho od-
vlekl dále. Bača nešel dále, naopak couval zpátky.

Tak se stalo, že teď byli zas vedle sebe bača a synovec. Byli na jiném místě; a na tom novém místě se již ani nehnuli.

Josef popošel o několik kroků a octl se v nejhlubší tmě. Právě vešel do lesa; nevěděl již, existuje-li ještě; byl tak bez sebe, že se musil rukou přesvědčovati, má-li tělo; musil hmatati po šatech, pokrývajících jeho tělo, musil hmatati po drsném sukňě, po knoflících, po výložkách u kapes, po plátně na košili.

Tak zde byl okamžik a existoval okamžik; pak zde zas nebylo nic než pouhý duch, a duch se ptal sám sebe: „Kde jsem? Co dělám?“ zatím co tělo lezlo zas po stráni v lese a pak se zastavilo.

Pod ním mezi stromy jako by byly sklouzly všechny hvězdy, které už nebyly na nebi. Viděl je mezi svými koleny a kolena neviděl. Uviděl je mezi svými koleny tam, kam směřovaly jeho nohy, a ty také neviděl; a kromě hvězd nebylo nic, ani nebe, ani země před ním, nic dole, nic nahoře: nic než velká černá hmota tmy bez rozměrů a bez mezí a v té hmotě Josef ještě jednou uviděl zářící světla; pak, jako by ho někdo strkal do zad, jal se stoupati na stráž.

Vrážel do kmenů; musil ohmatávati rukama místa, kudy by mohl jíti. Potom se zas obrátil; vidí, že pod ním už není hvězd, které tam před chvílí byly; začne sestupovati dolů, jako by chtěl pro ně jíti.

Sestoupil o několik kroků k hvězdám, pak se zastaví, a nenachází je; jde dále, znovu leze po koberci z jehličí a sklouzá po něm, sklouzá při každém kroku zpátky a musí hledat rukama svah, aby se zachytil; přesto však postupuje kupředu s karabinou přes rameno, jde té poslední noci lesem, míří nahoru, sejde z cesty, ale jde-li po svahu přímo vzhůru, svah sám mu na štěstí ukazuje cestu; a čas míjí.

Neví, kolik času ještě uběhlo; konec konců byl les za ním.

Byla to druhá noc, co nespal; a když tak měl karabinu na ramenně, a kapsy plné nábojů, znovu ho napadla myšlenka, že se ještě jednou vrátí dolů.

Most byl nyní nepochybně hlídán. Ale Josef nabívil pušku, vystřelil do vzduchu, hle, tak se to musí udělat; a viděl, jak vzduch kolem něho změnil barvu; zatím karabina po druhé vychrlila plamen, a ten na chvíli prodloužil rudě její hlaveň k nebi nad jeho hlavou. Nebe zšedlo.

Říkal si: „Nábojů mám dost.“ – Vystřelil z pušky po druhé.

Tu k němu zalehla shora ozvěna a ze všech stran k němu zaléhala ozvěna, jako by na Josefa někdo střílel zprava, zleva, zpředu; jako by začínal válku s mnoha nepřáteli, kteří se postavili do půlkruhu a číhali na něho, ale boj mu nenaháněl strachu, naopak; vypálil znovu ránu; bylo to dlouho před svítáním.

Sešel by znovu dolů. Měl by karabinu. Neviděli by, jak se blíží. Mohl by se postavit na výhodné místo. Vybral by si místo, odkud by mohl střílet na most po délce.

Ozvěna se ještě jednou vrací, zeslábla, zmírá. – Josef drží v ruce horkou karabinu; všecko je mrtvě tiché, všecko mlčí; vidí, že je docela sám – ta, která leží tam dole, to už není ona.

Řekl si: „Nestojí za to vydávat se dolů.“

Již dvě noci nespal; když si přehodil pušku přes rameno, umoudřil se; pak vstrčil ruce do kapes; a jak se umoudřil, srdce se mu rozteskňovalo čím dále tím více.

Vzdychnuv dlouze, vydal se znovu na pochod; a přitom si říkal: „To je pravda: to již není ona, ta, která leží tam dole. Nač by to bylo?“

Náhle začne kráčet dlouhými kroky, pak jde drobounkými krůčky, téměř se zastavuje; tak čas ponenáhlu ubíhal, tak už

nastávaly hodiny před jitem, tak se skoro skončila ta poslední noc: „Není to již ona, bože! Co si tedy počnu?“ Zatím ze zvyku šel opačným směrem touž cestou, kterou se bral včera navečer.

Hned rychleji, hned pomaleji a se zastávkami, podle toho, jak mu bušilo srdce; chvíli ho srdce hnalo kupředu, pak ho zas zastavovalo; občas vztáhl paži, potom bylo slyšeti, jak mluví nahlas.

Přišel na druhou stranu soutěsky; zahnuv znova napravo, pustil se trochu z boku zas podle skalních hřebenů.

Dole pod ním zůstávaly salaše se střechami, které vypadaly, jako by ležely na samé zemi, tam, odkud přišel. Vystoupil výše, než chodívají stáda, která nyní ještě nebyla vzhůru; tam dole jsou také lidé; dospěl výše než stáda a lidé. Stáda a lidé se nořili dole pod ním do větší a větší hloubky – byl sám, čím dále tím osamělejší. Byl nyní tak sám, jako nikdy předtím.

A tu také uviděl na vlastní oči pustotu, která se rozhostila, když světlo vzrostlo a kolem něho nebylo nic než kamení a sněh.

Tentokrát musil přec jen mít pozor. Rozjasnilo se jen nepatrně: Josef vidí, že protrhnuv mlhu hlavou, vešel do kraje mlhy, vidí, že přišel do výšky, kde již nevládne volný vzduch. Tam se octl v žlutavé hmotě, která se na něho lepila, kterou musil trhati, aby se dostal dále, která mu visela z paže, když ji napřáhl; a nohy měl mezi břidlicovými deskami, zčernalými a lesknoucími se vodou pramínku, který tekl tudy, kudy šel. Zde mohl poznati, kde je východ slunce jen podle nepatrného rozjasnění, kdežto obyčejně na takových hřebenech bývá člověk zasažen vycházejícím sluncem jako pěstí do jednoho líce a do jednoho ramene. Josef viděl sotva na třicet kroků před sebe, ač došel až k nejnebezpečnějším přechodům mezi vysokými skalními stěnami, k přechodům, kterými se jde napříč přes hory, a kámen, který se vám skutálí pod nohou, rachotí jen mžik, pak jeho zvuk zmlkne navždy. Na každém kroku číhá na vás

smrt; ale co jemu na tom záleželo? Proto jeho tělo šlo bez váhání. Tělo ho vedlo i s myšlenkami, a ty dlely jinde. Bylo tu jen jeho tělo. A jeho tělo poslouchalo po paměti a ze zvyku a jeho oči znovu našly ve sněhu stopy od včerejšího večera a nyní mu předpisovaly cestu v těch velkých bílých a smutných polích mezi čtyřmi stěnami mlhy, které postupovaly z místa na místo tou měrou, jak Josef kráčel z místa na místo. Všiml si snad nesnesitelného horka, které toho rána nepřestávalo, a tíhy vzduchu? Ach, vždyť stále viděl ji a jen ji; díval se na ni dlouho, pak řekl: „Není to již ona!“ Potom zas pohnul paží nebo potřásl hlavou, aby ji zahnal daleko od sebe. Byli dva lidé, byli dva lidé ještě hodnou chvíli v těch samotách, osamělejších než kdy jindy v nehybnosti, která tu vládne. Toho posledního rána se tu pohybovala jediná šedivá věc a nekřičel žádný pták, ani vrána, ani orel a vítr nefičel nad hřbety balvanů a na hrotech jehel, kde všecko napodobilo mlhu a viselo tiše a nehybně. Tak zůstalo i pro něho všecko beze změny, až když přišel ke Kamzičímu oknu; žebřík jeho kroků byl nyní pod ním, žebřík s modrými příčli, které včera v podvečer vyšlapal v sněhu a z nichž viděl jen čtyři nebo pět; proto začal sestupovati dolů, tyče se na svahu, od něhož se jeho pravé rameno téměř ani neoddělilo; on sám špatně rozeznával spodní část svého těla a nohy, již zahalené parami, do nichž se vnořil až po krk. Stále se nikde nic nehýbalo, ani v parách, ani nad nimi. Musil dospět až k dolní části okna a tam přejíti přes poslední sněhová pole, a přes ně se konečně dostal k morénám. Ledovec pořád nebylo viděti. Josef byl u samého ledovce, ledovec strměl vedle něho, ale přesto z něho neviděl nic, ani nesmírné říčení jeho zadržovaných vod. A hluk, který konečně nastal, nevycházel z ledovce; ozval se po Josefově pravici a výše na srázu, odkudž padaly kameny, kutálejíce se až k němu, aspoň tak se mu to zdálo, protože nic neviděl, zejména ne na té straně. A v té chvíli byla ona ještě na lůžku; to

bylo jediné, co viděl: na lůžku, jak stálo tam dole, s dvěma svíčkami, s miskou plnou vody, s větvičkou modřínu, ponořenou ve vodě v misce: jediná věc, kterou stále viděl, a přitom stále prosil rukou o dovolení: „Ach, smím...?“ Vtom se tedy začalo hrnouti kamení; tu se Josef náhle zastaví.

Vidí, že se zvedly páry, visící všude kolem něho jako záclony; vidí, jak se začínají rozhrnovati, jak se hýbou; a on stále sestupoval dolů; mlhy se roztřepují.

Pohne hlavou; zas se hrne kamení až k němu.

Pohne hlavou a v trhlině ve velké hloubce se ukáže modré světlo, zhasne, pak se rozžehne několik set stop přímo pod ním, jako když se pták vznáší, jako když rozepne křídla a zakrouživ ve vzduchu, zůstane nehybně viset. Slaný pot mu začal smáčeti víčka a tekl mu do očí. Josef těžce dýchá. Vidí, jak se celý ledovec začal pohybovat po délce, jako když leze had. Zároveň se rozhoupala moréna. Houpe se celá skalní stěna, kde je Josef vysoko jako námořník na stožáru. Josef se k ní přimkl oběma rukama jako klíšť, ale marně, neboť stěna couvá a zas jde kupředu. V jednu chvíli visel Josef nad prázdnotou, na jejímž dně se valily zpěněné vlny jedna přes druhou jako na moři. Snad teď sním a dříve jsem nesnil, nebo naopak? Josef, drže se křečovitě skály, snaží se, aby to takto vyjádřil. Skála se přesunula dozadu, takže na chvíli mu zmizela podívaná na ledovec, ale opačný pohyb mu ji zas vrátil.

Snad jsem snil dříve a sním ještě nyní.

Tu zvedl oči, obrátil pohled nahoru, podíval se přes rameno, pak pohled odvrátil a hleděl před sebe; poznal, že hořejší část ledovce je stále skryta. Viděl, že nahoře je stále strop jakoby ze žluté hlíny, jako z veliké vrstvy hlíny, kterou vidí zdola, ale potom nebylo ve vzduchu nic a zároveň byl vzduch naplněn kalným světlem. Josef to zpozoroval. Dýchal těžce. Ledovec začal svítit dole zeleně

a modře, těžce. Ledovec začal dole svítiti zeleně a modře, osvětlen tím dvojitým nepřírozeným světlem, a zároveň lezl nahoru, sesouval se dolů, pak zas vystupoval vzhůru. Nesmíme zapomenout, že Josef dva dni nespál. Ztrácel jistotu nohou a přitom cítil vedle sebe a pod sebou, jak se hýbe svah, jak se svah ještě jednou nachýlil. A znovu se hrnulo kamení až k němu; pohyb půdy bezpochyby způsoboval, že se kamení kutálelo z místa na místo, jako když je zemětřesení; přihrnulo se, přihrnulo se nyní ve velkých hromadách, hrnulo se dolů chodbami, největší kameny se kutálely napřed. Josef se pokusil jíti rychleji, ale sklouzl, upadl. Právě včas se chytil oběma rukama za výčnělek skály; vstal, tu se mu zdálo, že slyší, jak se celá hora rozchechtala. Vydal se znovu na cestu; nahoře se cosi stále smálo, v mlze, na té části svahu, kterou už neviděl; přišel nyní ke kamenici a dal se napříč přes ni, rozběhl se přes kamení; tu kamenice začala také sjížděti dolů, uhýbajíc pod jeho tíhou. Zazněl ještě zvuk, jako když se řítí vodopád, nebo jako když vichřice lomcuje lesem; pak se ještě jednou zakolísá; Josef již dobře neví, kde je; chvílemi zavíral oči, pak se dal znovu do běhu a zas upadl; vstává, utíká; tu se mu zdálo, že slyší, jak na něho někdo volá: „Hej, počkej na mne!“

Kutálí se kamení, nebo sama hora má hlas? Ale znovu: „Hej, ty máš nějak naspěch...!“

Hlas zní za ním a on se neodvažuje, aby se obrátil tam, odkud hlas přichází; pospíchá stále, co mu síly stačí, ale znovu se ozve: „Hej, Josefe!“ a pak chechtot.

Zadržel se, vztyčil hlavu. Bylo to tam nahoře ve skalách, na okrajích mlh; zdálo se mu, že vidí, jak se mlhy roztrhly, pak se rozevřely jako křídla dveří.

Josef vidí, jak se tam nahoře trhá mlha; otvorem v mlze se přihrnul muž s pytlem, zdá se mu, že s pytlem, a ten je asi hodně těžký, a kapsy kalhot tvoří dole pod kazajkou dva velké nádory.

Muž zvedá paži:

„Hej, jsi to ty? Věděl jsem, že se vrátíš!“

Jak se kameny začaly znovu hrnouti, ozval se smích – nebo se to směje hora? – ale Josef již dále neposlouchal.

Právě dospěl k prvním trávníkům, a odtud kráčí přímo dolů. Zdálo se mu, že slyší, jak kdosi na něho ještě volá: „Počkej na mne!“ Šel rychleji, seskakuje postupně po travnatých pahorcích.

Byl o kus cesty napřed, aspoň se mu zdálo, že je hodně napřed.

Viděl nyní, jak se k němu rychle blíží travnaté pozadí pastviny, kde začíná téci mezi oblázky bystřina, kterou chrlí poslední skalní rozsedlina. A k tomu místu právě mířil, když se znovu ozval ten hlas; zdálo se mu, že hlas přichází odjinud a že se současně přibližuje.

Nemohl se zdržet, aby se neobrátil na tu stranu, odkud hlas přicházel; přicházel odněkud za ním a ku podivu, oba muži se k sobě nepřírozně přiblížili. Ten druhý se smál s otevřenými ústy. Josef viděl Cloua (byl-li to ovšem Clou) s pytlím a s holí, s rameny nahnutými kupředu a s jediným okem pod střechou klobouku, Cloua, jenž se nyní octl mezi ledovcem a Josefem, Cloua, jenž ho předstihl, a nyní rostl, pak zvedl paži. Nestál již na zemi. Byl mnohem větší, než jak bývala jeho přirozená postava. Vznášel se ve vzduchu před ledovcem a smál se. Neříkal nic, pak řekl: „Ach, darmo se namáháš!“ Octl se nyní mezi ledovcem a Josefem, jako by chtěl Josefovi zkrřížiti cestu – zároveň bylo vidět, jak se ledovec pohnul ještě jednou a jak se celý zvedl od jednoho konce ke druhému, jak se celý přiblížil, bylo slyšet, jak praská; a praskání proběhlo ledovcem po celé délce až nahoru. – Tu se Josef znovu vydává na cestu, pustiv se na stráň z boku, ale někdo se stále smál. Někdo na něho volal: „Pozor!“ Opravdu viděl, že nebude moci dále tímto směrem, protože mu stojí v cestě skalní stěna; a Josef začne

zнову sestupovati dolů; ale tu ten druhý stál před ním. Zvětšil se, byl velký jako mrak.

Otvírá náruč:

„Ach, tu jsi... Věděl jsem to!“

Josef chtěl křičet, cítil, jak se mu hlas zadrhuje v hrdle.

„Jdi... jdi pryč...!“

Pak: „Ach, ty nechceš!“ a Josefovi se vrátil hlas: vzpomněl si totiž na svou pušku; zastaviv se, otevře zámek hlavně, nabije.

Ale ten druhý se přece nezastavil. Stále šel k němu.

A Josef nezvedl očí, až když vznesl pušku k líci, ale tu viděl, že cíl byl docela blízko, zvětšiv se ohromně; taktak, že měl kdy vystřelit.

Ten druhý se tím hlasitěji zachechtal.

Josef právě ještě uzřel, že ten druhý jde stále k němu. Josef se rozběhl z boku na svah; byly tam ještě ty šaty, ty svislé kníry, ta ústa, jež se otvírají čím dále tím více, protože se muž směje stále hlasitěji; Josef vystřelil druhou ránu.

Ale koule proletěla skrze toho, jenž se blíží, jako by to byla mlha, jako by to byl cár těch mlh nahoře; udeřila do ledovce, a ten zapraskal.

Ledovec udeřený kulí praskl a voda vytryskla vysoko ze štěrbin. A také tou měrou, jak výbuch spěl podle skalních stěn vzhůru, začalo se řídit kamení, takže celá hora se dala do pohybu.

Zatím se ten druhý stále blížil. Josef vystřelil třetí ránu zcela zblízka; nicméně ten druhý šel stále, takže ho Josef stále ještě viděl. Pak zavřel oči, cítil, jak mu půda mizí pod nohama, a zřítíl se pozpátku.

Bylo asi deset hodin nebo jedenáct hodin dopoledne. Bartoloměj kráčel podle bystřiny nahoru proti proudu. Už chvíli se divil

zvukům, které zaznívaly od ledovce, jakž se mu zdálo. Nikdy, ani v pravé poledne, nebylo vedro tak trapné, jako toho rána; bylo obtížno kráčet. Bartoloměj sotva stál na nohou. Co chvíle se musil zastavovat, neboť měl prázdnou hrud' a otevřenými ústy lapal po vzduchu. Bartoloměj se divil tomu horku; podivil se také, vida, že bystřina už den či dva není tak vydatná, že velmi opadla, ač tomu mělo být právě naopak – šel tedy k ledovci, aby se podíval. Divil se, když slyšel ledovec, neboť nyní se zdálo, jako by ledovec kašlal. Bartoloměj krácel pod podivnou barvou nebe; šel v podivně zbarveném světle, slunce mělo takovou barvu, jako když se na ně díváme zakouřeným sklem; pak hle, ledovec kašle znovu, a Bartoloměj nemůže objevit nic podezřelého na jeho neskryté části. Bartoloměj ji probíhal očima zdola nahoru, zvedaje hlavu, zvedaje ji víc a více, zvraceje ji stále více do týla; proběhl ji znovu očima, ale marně. Proto šel dále, zastaviv se na chvíli, aby nabral dechu.

Ledovec kašlal – Bartoloměj hmátl rukou a ujistil se ještě jednou, že má papír stále na krku; šel dále. Ledovec kašle: Bartoloměj jde, otvíraje ústa, jako by měl záduchu; přitom nemohl neviděti, že se bystřina v korytě mezi kameny ztrácí a ztrácí. Tomu se podivil. Domníváme se, že v Bartoloměji bylo příliš mnoho zvědavosti, a proto už na nic nemyslí a šel dále.

V té chvíli se mu zdálo, že vidí přícházet někoho shora. To bylo ve chvíli, kdy se zas zastavil a zvrátil hlavu do týla. Spatřil po straně ledovce na vysokém příkrém svahu nalevo, trochu nad prvními sněhy jakousi tečku a ta z počátku i hodně dlouho potom nebyla nic než tečka, ale pohybovala se, sestupovala dolů, vznášejíc se ještě velmi vysoko ve vzduchu nad ledy a nad vámi, ale sestupovala, dosti rychle, černá na šedé skále pod velkými mlhami. A byla napřed malounká, ale zvětšila se, zvětšila ještě více; tu Bartoloměj:

„To je jistě Josef.“ A pak si řekl: „Počkám na něho.“ A pak, když se černá tečka ukázala za výběžkem skalní stěny, Bartoloměj se hnul znovu z místa, dal se trochu stranou, to jest, snad asi sto kroků napravo; tam náhle zakopl o kámen, neboť se stále díval se vztyčenou hlavou, a málem by se byl natáhl jak dlouhý tak široký, tak byl ten náraz silný; rozpřáhnuv ruce, udělal ještě dva či tři kroky; napřahuje paže do prázdna: hle, to se mu stalo, ale sotva si toho všiml a nezpozoroval, že se mu z krku utrhл papír.

Nyní opravdu začal rozlišovati tam nahoře tvar těla, dvě paže, hlavu, nohy. Arciže, je to Josef. Bartoloměj poznal podle chůze, že je to Josef: nebylo možné, že by ho nepoznal. Bartoloměj si přiložil ruce k ústům a zakřičel ze všech sil: „Hej, Josefe,“ ale hlas bystřiny přehlušil jeho hlas. Josef neslyšel nebo aspoň se zdálo, že neslyší, ač se stále blížil, a ledovec chvílemi praskal. Praskání bylo stále častější, kašlání ledovce bylo silnější a hlubší – jenže teď to zas Bartoloměj neslyšel, neboť byl zabrán do myšlenek a přitom se ustavičně díval na Josefa a tázal se v duchu sám sebe: „Odkudpak asi jde?“ Pak si povídal: „Na štěstí se vrací. Půjdeme spolu na salaš.“ A cosi praskalo. Bartoloměj si nevšímal, že země pod ním praská stále silněji, že praská až nahoru k stupňovitým zeleným a modrým pahorkům; nevšímal si ani, že zároveň začal pukati mlžný strop. Neporozuměl pohybu, který učinil Josef, když se otevřelo jedno z těch oken nad ním na nebi; ale tu zahlédne, že Josef je ozbrojen, vidí, že Josef zvedl ruku k rameni, pak že vzal karabinu do obou rukou; pak viděl, jak se celá kamenice hrne k Josefovi jako voda, a zdálo se mu, jako by s tím kamením někdo přicházel, ale Bartoloměj nikoho neviděl. Nebylo tam živé duše. Zároveň však se blížil jakýsi hlas, pak jako by se někdo dal do smíchu. A Bartoloměj: „Co to dělá, zbláznil se?“ Neboť viděl, jak se Josef obrátil, jak Josef přiložil pušku k líci; potom vyšla první rána.

Po kom střelil? Zbláznil se! Padla druhá rána.

Tu Bartoloměj sáhl mimoděk rukou za košili – zatím Josef utíkal, pak se obrátil, znova zamířil, míří bůhví nač – Bartoloměj sáhne rukou za košili, kam musil sáhnouti, diví se, že ruka je prázdná. Obrátí k ní oči: opravdu, ruka nedrží nic. Hledá ještě kolem krku a na prsou: rychle se rozhlíží kolem sebe a po zemi u svých nohou – tu třeskla třetí rána, pak se mu zdálo, že celý ledovec se na něho hrne, jsa hnán vichrem, který mu zavál do obličeje. Ale vichřice už nezdala Bartoloměji do tváře.

Vála mu do zad, pak nastal hrozný hluk, jako když vypukne bouře a hučí a rachotí a hvízdá.

Bartoloměj utíkal k salaši, co mu nohy stačily.

Krávy, které se ještě držely na nohou a rozběhly po pastvině, obracejí se k němu; pak, když se ještě nezastavoval, daly se také do běhu.

Jedna, dvě, tři, pak pět, pak všechny, hle, dávají se do běhu týmž směrem jako Bartoloměj, jedny po jeho boku, druhé za ním, jiné zas vpředu. Čím dále utíká, tím je za ním více krav s rolničkami, které předtím už ani nezvonily; patnáct krav, dvacet, pětadvacet, všechny, které zbyly ze stáda, celá ta spousta se hrnula kupředu.

Stádo minulo salaš, hnalo se dolů; tam ještě probudilo dva mrtvé, strýce a synovce; potom se pustilo na cestu k vesnici, valíc se co nejrychleji přímo kupředu...

16

V pondělí ráno začaly tedy zvoniti hrany; pohřeb měl býti o desíti hodinách.

Zvonili po prvé hned po svítání, ale musíme říci, že toho dne svítalo pozdě; měli bychom říci, že nebylo vůbec svítání, a lidé se divili barvě jižního nebe, to jest, nebe na té straně, kde bylo pozadí údolí.

Snad nebylo těžké pochopit, proč je nebe tak divné, ale oni nechtěli dáti najevo, že chápou, snad chápali, ale tvářili se, jako by nechápali. Vždyť vstali, vždyť šli po práci, vždyť ženy uvařily kávu. V té chvíli začaly znovu zvoniti hrany; pak lidé vypili kávu.

A předtím vyměnili obě hlídky: tu nad vesnicí, a to byla stará hlídka, a tu u vchodu na most. Tu postavili teprve včera k večeru a skládala se jen ze dvou mužů. Vyměnili hlídky a šli na kávu.

Tvářili se, jako by pracovali; tu zarazili hřebík, tu vyházeli hnůj z chlívů.

Hrany nepřestávaly zvonit, a proto se muži raději nevzdalovali příliš od domu; tím spíše, že se musili převléci, a ženy nám již připravily nedělní šaty a čistou košili, a my jsme se ještě musili oholit. Proto jsme neměli kdy scházet se, ani mnoho mluvit toho rána, když zvonily hrany a zas zvonily hrany a pak zas zvonily hrany...

Starý Munier byl první hotov; šel se posaditi před dům na své místočko.

Byl hotov dobře o půl hodiny dříve než ostatní, posadil se na lavici s hůlkou, čekaje, až bude čas do kostela. Viděli ho okny, jak

sedí na lavičce, ruce na rukověti hole, a ještě nikdo se k němu nepřidružil.

My ostatní, my jsme nebyli hotovi, a ti, kteří byli hotovi, ti se neukazovali, takže starý Munier byl ještě hodnou chvíli sám.

Hrany zvonily. My ostatní jsme se dívali okny, stojíce se štětkou na holení před zrcátkem; mohli jsme jen zvednout oči a už jsme viděli okenními tabulkami, jak se nebe zbarvilo.

Hrany zvonily. Barva oblohy byla taková, jako když přezraje obilí, jako když klas napřed zežltne, pak zčervená a zhnědne; ta barva pokryla nebe povlakem, jako když je zákal na očích slepců.

Dívali se; měli na těle sotva košili, a přece se div nezadusili. Nehnul se ani lístek, ba ani květina s nejtenčím stvolem, které vyhnaly nejvýše v zahradě a na lukách; na zemi se nehnulo ani stebélko trávy a tam nahoře, vysoko na nebi se nehýbalo také nic, aniž mezi nebem a zemí.

Ve vzduchu se nic nehýbalo; proto kouř nevystupoval z komínů, nebo jen velmi těžce. Muži se dívali na hrubé vlněné šaty, které si měli obléci, a neměli k tomu odvahy; pak se podívali znovu tam, kde seděl Munier – hrany zvonily.

Nyní byl s Munierem jiný stařec, jménem Jan Petr Geindre; viděli, jak ukazuje přes rameno do pozadí údolí a vrtí hlavou.

Munier měl ruce stále zkřížené na rukověti hole; zvedl je trochu, jednu i druhou, pak zase sklesly dolů.

V té chvíli nás začaly volat zvony změněným zvoněním; tu vycházeli z domů muži, tu jsme viděli, jak ze všech domů vycházejí muži, obléknuvše si až v poslední chvíli kazajku. Než sešli ze schůdků, postáli ještě chvíli na nospí.

Musíme povědět, že si všichni kladli otázku, přijde-li na pohřeb starosta.

Honem se tedy ještě podívali, zda tam snad již není, protože by byli rádi zvěděli, co dělal od té doby, co se schovával. Již mnoho dní vůbec nechodil ven, neboť by nebyl potkal nikoho, kdo by ho nezastavil a nevzkřikl na něho: „To všechno je vaší vinou!“ Také mu vyhrožovali a ženy mu hrozily pěstí. Jen několik mladých lidí a někteří z jeho přátel ho hájili dále; proto se starosta už neukazoval.

A přijde-li pak na pohřeb? Neboť kdyby nepřišel, byla by to urážka pro rodinu, a kdyby přišel, byla by to také urážka; ať tak či tak, vždycky se vydává v nebezpečí, že vyvolí špatnou stránku. Lidé byli zvědaví, co udělá, přijde-li nebo ne; dívali se tedy, přišel-li už, a on ještě nepřišel – pak přichází, právě když zvon přestal zvonit.

Měli bychom spíše říci: přicházejí, neboť jich byla celá tlupa, počítaje v to i Componduho, to jest, bylo jich sedm nebo osm; jistě se dohodli, že půjdou společně; proto když přišli, nestalo se zatím nic. Neřekli nic, nikdo jim nic neřekl; starý Munier ani hlavy nezvedl.

Bylo deset hodin. Šli pro nebožku. Kráčeli za rakví.

Napřed šla rodina. Pak měl jít starosta vzhledem k starostenské hodnosti, a pak obecní zastupitelstvo; starosta opravdu kráčel za rodinou, pak šlo obecní zastupitelstvo a za ním Munier a starci. Všecko se dělo podle pravidla až ke kostelu a taktéž v kostele při mši, která byla sloužena jako obyčejně. Nesmíme zapomenout, že pohřbu se zúčastnila celá vesnice, muži i ženy, takže nikdo nemohl tušit, co se v té době mohlo přihodit mimo kostel.

Všecko se dělo dále jako vždy, když někdo zemře: vešli na hřbitov a postavili se v kruhu kolem jámy, starosta stál vedle obou bratří Viktorčiných a vedle jejího otce.

Stalo se to teprve později, stalo se to, když už odcházeli. Stalo se totiž, že otec Viktorčin se nechtěl dáti odvésti, když lidé začali

házeti hlínu do hrobu. Do té chvíle neřekl nic, ani se nepohnul, dokonce ani neplakal; stále nic neříkal, stále měl suché oči, ale nechtěl jít. Tu se lidé začali obracet, stalo se to, až když odcházeli ze hřbitova; viděli, že jeden ze synů domlouval starci, pak ho vzal pod paží, ale stařec se nehýbal. Druhý ze synů se jmenoval Šebestián. Stařec vrtěl hlavou, to bylo vše; a znovu první z jeho synů, drže ho pod paží, nahýbal se na stranu, aby ho donutil jít; Šebestián stál po starcově levici. Ale náhle se Šebestián obrátí k svému bratru, povídá mu cosi; nerozuměli, mluvil potichu. Teprve pak promluví nahlas, je slyšeti: „Ty zůstaň zde, zůstaň s ním; a pak, nebude-li chtít jít, nech ho, netrap ho.“ Potom zvedl paži.

Povídá: „To je má věc!“ Zvedl paži, jsa obrácen k nám, a ještě se nehnul z místa; a opakuje: „To je má věc!“ pak jde na nás.

Křičel: „Kde jsi? Kdepak jsi? My dva se vypořádáme!“ Jde přímo na starostu.

Neměli jsme dost času, abychom si uvědomili, co se stalo, když už přeběhl mimo nás a vběhl do úzké aleje, plné lidí, strkal do nich a pak: „Ach, tu jsi, ty padouchu,“ neboť právě v té chvíli chtěl starosta odejít ze hřbitova. Co se tkne starosty, ten viděl, že Šebestián se na něho žene; začal ustupovati pozpátku, až byl zády u zdi. Na tom místě byly staré hroby s kříži už docela nahnutými, se starými dřevěnými kříži u země již shnilými a na spadnutí. Compondu, jenž stál vedle starosty, vytrhl jeden z těch křížů, což bylo snadné. Postaví se před starostu s dřevěným křížem; bylo to u východu ze hřbitova, kde stál druhý kříž, druhý velký kamenný kříž s podstavcem; a stalo se to pod kamenným křížem. Lidé se rozestoupili a šlapali po mrtvých. Také my jsme nejdřív uhnuli, pak jsme byli tlačeni kupředu. Lidé viděli, jak se Compondu chybil. Viděli, jak Šebestián po něm skočil, Compondu padl naznak. A my, my jsme tlačeni kupředu, pak hle, všechny kříže, které tam byly,

všecky staré kříže, které už nedržely pevně v zemi, byly vytrženy a zároveň se ozvalo: „Dobře mu tak!“ A zároveň se ozývalo: „Jen ho, Šebestiáne, jen na ně!“

Compondu se ještě vztyčil, ač mu tekla krev po tváři i po bradě; tu zas on se vrhl na Šebestiána, ale lidé přiskočili; dostal křížem tři nebo čtyři rány do hlavy.

Chytil Šebestiána pod krk; upadl se Šebestiánem a s námi.

Starosta dostal takovou ránu, že mu rozbila čelo.

V té chvíli začaly zvony znovu zvonit. V té chvíli, jakž je zvykem, začaly zvony zvonit; a my jsme byli pod kamenným křížem, pak kus dále vzadu, neboť Compondumu se podařilo vylézt po kolenou až na mříž. Bylo to pod zvonící, zatímco tam nahoře ještě jednou zvonily hrany: ti ze strany starostovy, sám starosta a my; všichni jsme se svalili na zemi, jedni na záda, druzí na břicho, a přitom jsme se bili hlava nehlava. Zvedali jsme paže a někteří zvedali kříže. Pak nastala přestávka, jako bývá vždycky ve zmatku: hle, tu vstává starosta a jeho přátelé, utíkají dolů do ulice, utíkají až k hospodě, podpírajíce Componduho, zalitého krví; přicházejí před dveře hospody, vcházejí dovnitř.

Zavírají za sebou dveře hospody, otáčejí klíčem v zámku.

Bylo plno žen v oknech; ve všech oknech a na náspích byl křik. Na věži zvonily hrany. Také my jsme přišli před hospodu: vrhli jsme se na dveře. Ti za dveřmi nastavěli lavice a stoly na sebe.

Vyrazili jsme okno křížem, ale oni okno ucpali. Znovu jsme šli ke dveřím, říkali jsme: „Kdybychom tak měli trám, potřebovali bychom silný trám...“

Hrany zvonily; házeli jsme kamením do oken v prvním poschodí, tabulky se sypaly dolů; říkali jsme: „Bylo by třeba žebříku...“

Někteří tedy šli pro žebřík – a my jsme neviděli nic, byli jsme příliš zaměstnáni. Bylo ovšem také mnoho hluku, takže nikdo

nic neslyšel, až do chvíle, kdy se v sadech zlomily všechny stromy v půli, a zároveň uletěly do povětří dvě či tři střechy ze seníků.

Pak bylo slyšet, jak se řítí komíny.

Potom všecko zmlklo, nikdo se ani nepohnul a my jsme to zaslechli v tichu, slyšeli jsme to, protože bylo ticho. Tamhle nahoře se něco rodilo ve vzduchu, pak se to blížilo; bylo dost času, aby se to zrodilo a aby to přišlo, skládalo se to ze dvou věcí: zdaleka, jako z jediného místa, se ozýval rachot jako hučení hromu, a blíže k nám jako by zvonily zvony.

Lidé začali poslouchat, zas už dovedli poslouchat, pak někdo vykřikne do ticha:

„To jsou oni. Ti ze salaše...!“

Ještě chvíli poslouchá, všichni poslouchají.

„Jsou to jistě oni. Mějme se na pozoru!“

Zas se rozběhli, kdekdo se dal do běhu; tentokrát utíkaly ženy s námi. Vyšli jsme z vesnice, šli jsme po cestě na tu stranu, kde byla hora. Sotva jsme viděli. Ale přece jsme rozeznali podle barvy cestu a mohli jsme ji bez obtíží sledovati pohledem mezi lukami až k lesu. Stejně dobře jsme viděli, že cesta, dříve než přijde k lesu, vede mimo seník: bylo také viděti, že ti ze seníku vyšli ven se zbraněmi, zahrazující cestu nad námi. Dívali jsme se na cestu, dívali jsme se všichni na cestu až k místu, kde ústí v lese pod stromy. Proto jsme se zastavili, proto nastala nová přestávka, proto naše nohy přestaly kráčet po tvrdé zemi. A v tom novém tichu se tentokrát ozvalo zvonění docela blízko nás; pak ti ze seníku měli sotva kdy uskočit napravo a nalevo z cesty; což jsme učinili i my, aspoň jsme se snažili učiniti to, ale bylo nás příliš mnoho a překáželi jsme jeden druhému.

Ti z hlídky vystřelili do vzduchu. Stříleli o přítrž.

Před stádem kráčeli dva muži, spatřili jsme je, jak vyšli první z lesa, viděli jsme je ještě chvíli, pak už jsme jich neviděli.

Ti z hlídky stříleli do stáda a dobytek se hrnul, jedno zvíře se válelo přes druhé, ale stádo se přesto hnalo dále a pak šlo v řadě, jedna kráva za druhou, neboť cesta byla úzká.

Zdá se, že ještě nikdo neuviděl Bartoloměje, neboť šel vzadu. Měl ještě kdy zvolat: „Nestřílejte... To jsem já...“ Ale oni stříleli.

Ti z hlídky stříleli dále, a hle, Bartoloměj udělá ještě tři či čtyři kroky, zvedne ruce nad hlavu, pak padne.

A ti z hlídky stříleli dále, ale teď už stříleli na mrtvoly, neboť zbytek stáda zatím minul.

Jako by chtěli zastavit vanutí větru, jako by chtěli zastavit lavinu.

Hrnulo se to již na nás. Supělo to chraplavě. Ženy křičely. Rozhýbalo to zemi. A ještě křik žen, dvou či tří, křik mužů, pak se to hrnulo před námi, hrnulo se to dále, bylo to již ve vesnici...

Lidé ještě vyprávějí: „Pak za chvíli se přihnala voda. Hromový rachot, který jsme slyšeli, to byla voda. Nahromadila se asi pod ledovcem. Voda se přivalila jako stěna a naplnila údolí až čtyři metry nad obvyklou hladinu bystřiny, a odnesla z dolního konce vesnice všechny domy i s těmi, kteří byli uvnitř.“

Lidé vyprávějí: „Musili jsme přes rok pracovat, než jsme odklidili z luk kmeny, písek, kamení. A přitom ta nemoc. Všecek dobytek na ni pošel. Potom došlo na lidi.“

Ptávají se: „A Josef?“

„Nikdo ho již nikdy nespatriil.“

Ptávají se: „A Clou?“

„Nikdo již o něm nic neslyšel.“

„A bača ze salaše?“

„Mrtev. Dostal dvě kulky.“

„Jeho synovec?“

„Mrtev.“

„A Bartoloměj?“

„Mrtev.“

„A ten s mulem?“

„Mrtev... Zemřel na sněh.“

„Malý Arnoštek?“

„Také mrtev.“

„Starosta?“

„Mrtev.“

„Compondu?“

„Mrtev.“

„Ach!“ říkají lidé. „Všichni, kteří byli tam nahoře, od prvního do posledního, tak nebo onak; a ani nepočítáme, že my jsme hynuli potom... Nemůžeme spočítati všechny nebožtíky ve vesnici, neboť přišla zlá chřipka; a co zvířata hynula na slámě, my jsme hynuli na lůžkách...“

Nemáme odvahy mluvit s nimi o pastvině, neboť oni sami o ní nemluví. Ostatně nikdy se tam nevrátili. Zprávy, které o ní máme, přinesli později lidé, kteří nejsou z toho kraje – totiž lidé, kteří běhají po ledovcích se sekerkami a lany jen pro zábavu. Od nich jsme se později dověděli, že pastvina zmizela.

Ani stopy po trávě, ani stopy po salaši. Zas všechno pokrylo kamení.

A od těch časů se tam nahoře už nikdy neozvaly rolničky – to proto, že hora má svou hlavu, to proto, že hora má své vrtochy.

Ediční poznámka

Podoba textu byla přiblížena aktuální pravopisné normě, a to především psaní předložek a předpon *s/z*, resp. *s-/z-*, velkých písmen, interpunkce u přímé řeči. Lexikální, morfologické a syntaktické zvláštnosti jazyka doby, v níž vznikl překlad, byly zachovány.

Redakce MKP

Charles-Ferdinand Ramuz

Děs na hoře

Překlad Lída Faltová

Ilustrace na obálce z Pixabay.com

Korektura Lukáš Borčický

Redakce Markéta Teuchnerová

Vydala Městská knihovna v Praze
Mariánské nám. 1, 115 72 Praha 1

V MKP 1. elektronické vydání
Verze 1.0 z 16. 2. 2024

ISBN 978-80-274-3867-9 (epub)

ISBN 978-80-274-3868-6 (pdf)

ISBN 978-80-274-3869-3 (prc)